

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри _____

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
“ ____ ” _____ 2018р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра**

зі спеціальності _____ 035 Філологія
на тему: Передача в перекладі лексико-семантичних особливостей
фразеологізмів (на матеріалі творів англійських письменників-
модерністів)

Виконала: студентка __6__ курсу, групи __ЛА-71мп__
(шифр групи)

Гресо́ва Анна Ю́рївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Науковий керівник К.ф.н., доцент Глінка Н.В. _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Рецензент _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали) (підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Студентка _____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ФРАЗЕОЛОГІЯ В РОЗРІЗІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	10
1.1. Поняття «фразеологізм» у лінгвістиці.....	10
1.1.1. Історичний аспект дослідження фразеології.....	10
1.1.2. Підходи до визначення терміну «фразеологізм».....	17
1.1.3. Класифікація фразеологізмів.....	21
1.2. Роль фразеологізмів у створенні образності.....	26
1.2.1. Поняття мовної образності.....	26
1.2.2. Роль фразеологізмів у художньому текстотворенні.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	32
РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ.....	33
2.1. Труднощі перекладу фразеологічних одиниць.....	33
2.2. Засоби та методи перекладу англійських фразеологізмів у художніх творах українською мовою.....	36
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	44
РОЗДІЛ III. МІСЦЕ МОДЕРНІЗМУ В СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ. ОСНОВНІ ПРЕДСТАВНИКИ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ.....	45
3.1. Модернізм як явище в англійській літературі.....	45
3.2. Основні представники англійського модернізму.....	48
3.2.1. Творчість Джеймса Джойса.....	48
3.2.2. Творчість Вірджинії Вулф.....	52
3.2.3. Творчість Девіда Герберта Лоуренса.....	53
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.....	56
РОЗДІЛ IV. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТВОРАХ АНГЛІЙСЬКИХ МОДЕРНІСТІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	57
4.1. Лексичні особливості фразеологізмів у творах англійських письменників.....	57
4.2. Семантичні особливості фразеологізмів у творчості Джойса, Вулф та Лоуренса.....	72
4.3. Аналіз способів передачі лексико-семантичних особливостей англійських фразеологізмів у творах модерністів при перекладі українською мовою.....	80
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ IV.....	90
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	91

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	99
ДОДАТКИ.....	
ДОДАТОК А. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА «УЛІСС»	101
ДОДАТОК Б. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ВІРДЖИНІЇ ВУЛФ «МІСІС ДЕЛЛОВЕЙ».....	129
ДОДАТОК В. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ДЕВІДА ГЕРБЕРТА ЛОУРЕНСА «КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТЕРЛЕЙ».....	154

ВСТУП

Фразеологізми становлять важливий пласт будь-якої мови, функціонуючи як у літературному, так і в розмовному її варіантах, збагачуючи її та наповнюючи новим змістом. Аналіз фразеологічних одиниць у мові надає можливість прослідкувати історію та багатий досвід певної країни, частково ознайомитись з її звичаями та традиціями, що пов'язані з трудовою діяльністю, побутом та культурою, а також дізнатися про менталітет людей, які розмовляють цією мовою. Доцільним є також вивчення фразеології різних країн та народів у порівнянні, адже це дозволяє виявити спільні та відмінні риси у сприйнятті навколишнього світу їх представниками.

Фразеологізми ставали об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема європейських: Н. М. Амосова, В. Л. Архангельського, Ш. Баллі, І. А. Бодуена де Куртене, В. В. Виноградова, О. Єсперсена, О. В. Куніна, О. О. Реформатського, О. І. Смирницького, І. І. Срезневського, Ф. Ф. Фортунатова, І. І. Чернишева, О. О. Шахматова тощо; та американських: Й. Бар-Хіллела, Дж. Катца та Дж. А. Фодора, Ю. Найди, Л. Сміта, Ч. Фріза, Ч. Хоккета та багатьох інших. Утім, ці вчені не дійшли згоди у питанні визначення терміну «фразеологічна одиниця», а також щодо класифікації фразеологізмів. Особливої уваги також потребує аналіз ролі фразеологічних одиниць у художньому текстотворенні англійських модерністів, адже саме представники епохи модернізму активно використовували фразеологізми для створення образності в своїй творчості. Все це зумовлює **актуальність цього дослідження.**

Актуальність дослідження підтверджується також тим фактом, що вивчення фразеологічних одиниць у мові є необхідним для повного розуміння специфіки мови, а також частково навіть менталітету населення. Особливо актуальним виявляється дослідження фразеологізмів у творчості англійських романістів, а саме представників епохи модернізму, адже саме в їх творчості простежується таке яскраве відображення особливостей того періоду і тієї доби, в які вони створювали шедеври світової літератури. Тому аналіз використання ними фразеологізмів у своїх творах виявляється напрочуд актуальним завдяки тому, що таким чином

можливо дослідити епоху, особливості певного періоду і менталітет тогочасного суспільства. Ще більший інтерес становить дослідження передачі англійських фразеологічних одиниць, використаних у своїй творчості письменниками-модерністами, іноземною мовою, зокрема українською. Оскільки переклади творів цих письменників українською мовою з'явилися відносно нещодавно, переклад фразеологізмів українською мовою ще не піддавався детальному аналізу, а передача в перекладі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських письменників-модерністів, станом на сьогоднішній день, взагалі не досліджувалась.

Метою роботи є виявлення лексико-семантичних особливостей фразеологізмів в англійській мові, вивчення їх ролі у художньому текстотворенні у творах англійських модерністів, а також дослідження способів їх перекладу українською мовою.

Для досягнення мети слід виконати такі **завдання**:

- розглянути історичний аспект дослідження фразеології;
- проаналізувати різні підходи до визначення терміну «фразеологізм», на основі чого сформулювати загальне визначення терміну;
- навести перелік основних класифікацій фразеологізмів та охарактеризувати кожную із них;
- дослідити творчість основних представників англійського модернізму (Д.Г.Лоуренса, Дж. Джойса, В. Вулф);
- розглянути та проаналізувати роль фразеологічних одиниць у створенні образності в творах англійських модерністів;
- окреслити основні труднощі, які виникають під час перекладу фразеологізмів у художніх творах, визначити основні методи та засоби їхнього перекладу українською мовою;
- визначити лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів та проаналізувати основні способи передачі цих особливостей.

Об'єктом дослідження виступають фразеологізми англійської мови.

Предметом дослідження є лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів та специфіка їхнього перекладу українською мовою.

Методи дослідження. Мета й завдання роботи зумовили використання комплексу теоретично-загальнонаукових, лінгвістичних та перекладознавчих методів дослідження і методик аналізу.

В процесі написання роботи було використано такі методи:

- описовий (для об'єктивного зображення та опису теоретичних передумов дослідження фразеологізмів);
- порівняльний (з метою визначення спільних та специфічних ознак різних типів фразеологічних одиниць);
- системно-структурний (для розгляду фразеологізмів як цілісної системи певних виразів, тобто виокремленої системи одиниць зі своїми закономірностями, особливостями та тенденціями розвитку);
- контекстологічний (для аналізу використання фразеологізмів в різних контекстах та з'ясування їх ролі у створенні образності в художніх творах);
- метод абстрагування - для виділення суттєвих, найістотніших рис та особливостей фразеологізмів різних видів і типів, а також відношень між ними, абстрагуючись від несуттєвих відмінностей;
- індуктивний (для створення та ретельного аналізу різних класифікацій фразеологічних одиниць);
- дедуктивний (для визначення статусу фразеологізмів в реченнях, встановлення їх належності до певних категорій);
- метод аналізу (для розділення всього наявного матеріалу досліджень фразеологізмів на окремі етапи та періоди і, відповідно, подальшого їх розгляду як окремих частин);
- метод синтезу (для поєднання різних визначень поняття «фразеологізм» і виведення єдиного визначення цього терміну);
- метод контент-аналізу – для формування вибірки фразеологічних одиниць за допомогою кількісно-якісного аналізу відібраних робіт і проведення на базі цієї вибірки практичного дослідження;

– трансформаційний метод – для аналізу перекладацьких трансформацій, до яких звертаються перекладачі в процесі перекладу фразеологізмів в творах англійських модерністів і подальшого визначення адекватності та еквівалентності перекладу.

Матеріалом дослідження слугували твори Джеймса Джойса «Улісс», Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» та Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»; а також їх офіційні переклади українською мовою: роман «Улісс» у перекладі О.Тереха, О.Мокровольського, роман «Місіс Делловей» у перекладі Тараса Бойка та роман «Коханець Леді Чаттерлей» у перекладі С. Павличко. Аналіз як оригінальних творів, так і їх перекладів, дав нам змогу в достатньому об'ємі проаналізувати використані авторами в своїх творах фразеологічні одиниці, а також дослідити особливості їх передачі українською мовою, проаналізувавши перекладацькі трансформації, до яких звертались перекладачі.

Наукова новизна магістерської дисертації полягає в тому, що, незважаючи на велику кількість проведених досліджень в області фразеології, лексико-семантичні особливості фразеологізмів саме в творах англійських модерністів ще не є достатньою мірою вивчені. Що стосується методів та способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів при перекладі, то, оскільки офіційні переклади творів Джеймса Джойса та Вірджинії Вулф з'явилися лише кілька років тому, то детального порівняльного аналізу творів мовою оригіналу та мовою перекладу ще не було проведено. Все це підтверджує наукову новизну цієї магістерської дисертації.

Теоретичне значення магістерської дисертації зумовлено тим, що отримані висновки сприяють подальшим дослідженням в галузі фразеології, поглиблюючи знання про їхні лексико-семантичні особливості, а також про способи передачі цих особливостей при перекладі англійських фразеологізмів українською мовою.

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть слугувати доповненням до лекційних курсів з історії зарубіжної літератури ХХ століття, лексикології, стилістики, а також з теорії літературної критики. Отримані результати можна використовувати в якості прикладів для аналізу

передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у перекладі на лекціях з основ перекладознавства.

Структура магістерської дисертації: Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та джерел ілюстративного матеріалу, а також додатків. У роботі вміщено 5 таблиць та 18 діаграм.

Вступ присвячений обґрунтуванню актуальності дослідження обраної перекладознавчої проблеми. У вступі визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, а також розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення магістерської дисертації і наведено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Фразеологія в розрізі лінгвістичних досліджень» розглянуто історичний аспект дослідження фразеологічних одиниць та різні підходи до визначення терміну «фразеологізм», наведено основні класифікації фразеологічних одиниць та проаналізовано роль фразеологізмів у створенні образності в літературних творах.

У другому розділі розглянуто основні методи та способи перекладу фразеологічних одиниць, а також особливості перекладу фразеологізмів у художніх творах. Досліджено вплив мовної образності на вибір перекладацьких трансформацій і перелічено проблеми, з якими стикаються перекладачі під час перекладу фразеологізмів у художніх творах.

У третьому розділі магістерської дисертації визначено суть поняття «модернізм» в розрізі літературних та лінгвістичних досліджень. Наведено перелік основних рис модернізму та висвітлено особливості його естетики. Розглянуто біографії основних представників англійського модернізму: Дж. Джойса, В. Вулф і Д. Г. Лоуренса, та їх вплив на розвиток модернізму.

У четвертому розділі проаналізовано та типологізовано лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів, а також досліджено способи та методи передачі цих особливостей українською мовою, тобто проаналізовано основні перекладацькі трансформації, за допомогою яких передаються лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів при перекладі цих творів українською мовою. Матеріалом для аналізу

служать твори згаданих вище представників англійського модернізму, а також офіційні переклади цих творів українською мовою.

Список використаної літератури та список джерел ілюстративного матеріалу включає 71 найменування.

До складу магістерської дисертації входить 3 додатки, а саме: Додаток А. Фразеологізми в романі Джеймса Джойса «Улісс», Додаток Б. Фразеологізми в романі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» і Додаток В. Фразеологізми в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей». Додатки представляють собою таблиці фразеологічних одиниць, які складаються з оригіналу фразеологізму, його перекладу українською мовою, а також застосованої під час перекладу перекладацької трансформації. Обсяг дослідженого матеріалу склали 1107 фразеологічних одиниць, відібрані методом суцільної вибірки з оригіналів творів англійських письменників-модерністів (408 фразеологічних одиниць з твору «Улісс», 350 фразеологічних одиниць з твору «Місіс Делловей» та 349 фразеологічних одиниць з твору «Коханець леді Чаттерлей»).

Апробація: результати проведених досліджень опубліковано в збірці матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної Інтернетконференції «Мова і світ: проблеми філології та перекладознавства», Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля, 2018. – 61 с. Секція 2. Перспективи розвитку теорії та практики перекладу в Україні та світі (с. 6-9); в збірці матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень», 22 березня 2018 р. КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Том I. – 324 с. Секція Суспільні науки. (с. 45-47). Основні положення дисертації викладено у статті «Передача в перекладі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів (на матеріалі творів англійських модерністів), опублікованій в *Advanced Linguistics*, 1, 2018.

РОЗДІЛ I

ФРАЗЕОЛОГІЯ В РОЗРІЗІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У першому розділі висвітлено історичний аспект дослідження фразеологічних одиниць, на основі чого виникає можливість зробити висновки про доцільність аналізу фразеологізмів у складі мови. В розділі також розглянуто різні підходи до визначення терміну «фразеологізм» та наведено декілька класифікацій фразеологічних одиниць. Другий пункт розділу присвячено аналізу ролі фразеологізмів у створенні образності. Висвітлюється поняття мовної образності та її відтворення в літературних творах за допомогою фразеологізмів.

1.1. Поняття «фразеологізм» у лінгвістиці

1.1.1. Історичний аспект дослідження фразеології. Через те, що в системі лінгвістичних дисциплін фразеологія впродовж довгих років або взагалі не знаходила собі місця, або включалась до складу лексикології, ґрунтовні дослідження фразеології як окремої дисципліни розпочались лише наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. В. В. Виноградов у своїх працях, присвячених дослідженню фразеології та лексикографії [9, с. 118], зазначав, що невизначеність межі між фразеологією та іншими лінгвістичними дисциплінами, а також непевність цілей та основних категорій заважають фразеології вільно та самостійно розвиватися. Часто фразеологію навіть ототожнювали з ідіоматикою, адже й на сьогоднішній день такі терміни, як «ідіома», «ідіоматизм» не мають загальноприйнятого наукового визначення.

Невизначеності змісту фразеології сприяв і той факт, що вивчення значень слова зазвичай вже включає в себе й аналіз фразових контекстів його використання, через що більшість лінгвістів кінця ХІХ століття, серед яких слід особливо виділити Ф. де Соссюра, вважали, що питання «фрази» можна повністю звести до проблеми «слова». Сам Ф. де Соссюр [32, с. 108] помилково вважав, що різноманітність фраз є цілком ілюзорною, і, намагаючись дослідити їх, ми в будь-якому разі стикнемося з аналізом самого слова. Таким чином, як стверджує В.В. Виноградов [9, с. 119], до початку ХХ століття фразеологічні одиниці і фразеологічні категорії в лінгвістиці майже не досліджувались.

Разом з тим, саме фраза та фразеологічна одиниця має стати основним предметом для аналізу та спостереження у лінгвістиці. Таку думку вперше висунув швейцарський лінгвіст Ш. Баллі [5, с. 4], який вважав себе послідовником Ф. де Соссюра. Однак, дослідник не лише розвинув вчення Ф. де Соссюра, але й певним чином видозмінив його, в одних випадках підтримуючи думки і положення свого вчителя, а в інших стверджуючи цілком протилежне.

На думку Ш. Баллі [5, с. 31], людина мислить фразами, а не словами, і реальне розуміння слів можливе лише внаслідок аналізу сполучень, в які слова вступають один з одним у живому мовленні. Розуміння слів завжди залежить від розуміння цілого, а значення цілого висвітлюється значенням окремих слів та виразів. Саме Ш. Баллі традиційно вважають основоположником теорії фразеології. У своїх роботах він зробив спробу класифікувати різні сполучення слів французької мови, спираючись на ступінь стійкості семантичних зв'язків між їх компонентами. Тим не менш, він не вважав доцільним виділяти фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, включаючи її до складу лексикології та досліджуючи фразеологічні одиниці переважно в стилістичному аспекті.

Окрім Ш. Баллі, одним із перших фразеологію досліджував І. І. Срезневський [19, с. 11]. Вчений розумів фразеологію у широкому сенсі, відносячи до її складу слова, сполучення слів (у тому числі сполучення повнозначного слова зі службовим) та речення. При цьому він відзначав, що фразеологічні одиниці слід досліджувати і на рівні синтаксису, відносячи до складу фразеологічних одиниць вирази зі структурою речення.

Ідеї І. І. Срезневського розвинув І. А. Бодуен де Куртене [7, с. 52–53], виділивши синтаксично-неподільні постійні вирази зі структурою словосполучення та синтаксично-неподільні постійні вирази зі структурою речення.

Значний внесок у розвиток фразеології внесли вчені Ф. Ф. Фортунатов та його учень О. О. Шахматов. Незважаючи на те, що Ф. Ф. Фортунатов [36, с. 183] не виділяє фразеологічних одиниць як таких, він аналізує їх у розділі «Словосполучення та їх частини», наголошуючи, що є декілька видів словосполучень, одним з яких є такі, що містять у своєму складі таке слово, що

поєднуючись з іншим стає частиною змістовного судження, але без такого поєднання змістовним саме по собі не є. Проведені ним дослідження словосполучень мали велике значення для подальших наукових розвідок.

Академік О. О. Шахматов в своїй праці «Синтаксис російської мови» [40, с. 418] висунув думку про необхідність розмежування стійких словосполучень та стійких речень. Під *завершеними словосполученнями* він розумів завершене речення, що виражає закінчену думку та має інтонацію, в той час як у *незавершених словосполученнях* ці ознаки відсутні. Вчений також підкреслював важливість питання про неподільні сполучення слів не лише для лексикології та фразеології, як її складової частини, але й для граматики. Він наголошував на тому, що неподільні словосполучення являють собою пережиток попередніх стадій розвитку мови, адже зв'язок компонентів в неподільних словосполученнях можна пояснити лише з історичної точки зору, але цей зв'язок є незрозумілим та немотивованим з точки зору живої системи сучасних відношень у мові. Таким чином, О. О. Шахматову була зрозумілою тісна взаємодія лексичних та граматичних форм і значень в процесі утворення неподільних та нерозривних словосполучень. Учений припускав [19, с. 12], що семантична неподільність словесної групи призводить до послаблення та навіть до втрати нею граматичної розчленованості. Внаслідок цього, одвічні об'єктивні відносини стираються і видозмінюються, не відображаючись на самому вживанні словосполучення. Замість живого значення залишається немотивоване вживання.

Дослідження Ш. Баллі, Ф. Ф. Фортунатова, О. О. Шахматова та ін. далі продовжили французькі, німецькі та датські вчені, серед яких слід виділити О. Єсперсена [12], який називав фразеологію наукою вибагливою та невловимою, адже практично кожне слово у складі фразеологізму так чи інакше змінює свою семантику.

Значний внесок у формування фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни зробили вітчизняні лінгвісти, такі як В. В. Виноградов, В. Л. Архангельський, Н. М. Амосова, О. В. Кунін та І. І. Чернишева [28, с. 9]. Так, дослідниця І. І. Чернишева в своїй монографії узагальнює проведені дослідження питання фразеології, розглядає об'єкт фразеології як науки, стан фразеологічних

досліджень, аналізує класифікації фразеологічних одиниць, надає власну класифікацію, узагальнюючи існуючий лексикографічний матеріал [38, с. 29].

Учений В. Л. Архангельський досліджував фразеологічні одиниці з точки зору їх граматичної структури та розділив їх на фраземи та стійкі фрази. В. Л. Архангельський одним з перших класифікував фразеологічні одиниці за характером комунікативної значимості, і ця класифікація стала серйозним кроком на шляху розробки теорії загальної фразеології [3, с. 57].

Дослідник О. В. Кунін широко досліджував питання фразеології та ідіоматики та навіть видав у 1932 році довідник з англійської фразеології «Англійські ідіоматичні вирази» [27, с. 119]. У своїй праці «Курс фразеології сучасної англійської мови» О. В. Кунін в складі фразеології виділяє три підрозділи – ідіоматику, ідіофразеоматику та фразеоматику. До розділу фразеоматики входять фразеоматичні одиниці неідіоматичного характеру, але з ускладненим значенням [16, с. 31-32].

Надзвичайно ґрунтовно фразеологію досліджував вже згаданий нами вчений В. В. Виноградов, який одним із перших розробив класифікацію фразеологічних одиниць, але про це йтиметься далі.

Фразеологізми та ідіоми розглядав радянський вчений О. І. Молотков [22, с. 8, 12]. Вчений наголошував, що в цілому фразеологізм характеризують як сполучення слів з переносним значенням, як сталі словосполучення з ідіоматичним значенням, як стійку фразу. Вчений підкреслював, що слова, входячи до складу фразеологічних виразів, втрачають свої лексичні та синтаксичні функції, тобто компоненти фразеологізму втрачають усі ознаки слова (окрім звукового вигляду). В результаті, до складу фразеологізмів вчений відносив лише певну групу фразеологічних одиниць, а колокації, прислів'я та приказки до їх складу не входили.

Значну увагу фразеологізмам в своїх дослідженнях приділяв О. О. Реформатський [26, с. 71], який першим визначив джерела походження фразеологізмів, а саме: фольклор, професійна (фахова) мова, в літературній мові – книжні цитати (біблеїзми – цитати з релігійних книг, гомеризми – цитати з Гомера та інших античних авторів, власне літературні цитати, цитати з філософських

публіцистичних праць та творів тощо). Вчений стверджував, що можна досліджувати фразеологію романтизму, сентименталізму, натуралізму, фразеологію Гоголя, Герцена та Чехова. Однак, оскільки при такому дослідженні не лише описується наявність тих або інших фактів, але й ставиться питання щодо вибору та використання лексики, то таким чином вивчення фразеології відходить також і в область стилістики.

Отже, на початку XX століття проблема фразеології здобула інтерес багатьох вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних, які сформували підґрунтя для оформлення фразеології в окрему лінгвістичну дисципліну, що допомогло наступному поколінню вчених середини XX століття розвивати та видозмінювати їхні ідеї, досліджуючи фразеологічні одиниці в усіх аспектах та з різних точок зору.

Окрім вітчизняних та європейських вчених, фразеологію ґрунтовно досліджували також американські та англійські лінгвісти, і їхні наукові доробки узагальнено прийнято називати англо-американською традицією дослідження фразеологізмів, хоча таке найменування є досить умовним, оскільки розвиток науки не можна обмежувати географічними рамками [28, с. 9].

Сучасна теорія фразеології характеризується використанням подвійної системи термінів: *фразеологія* та *фразеологізм*, *ідіоматика* та *ідіома* [19, с. 9]. Така особливість супроводжує фразеологію з моменту її зародження. При цьому американські лінгвісти переважно послуговуються термінами "*ідіома*" та "*ідіоматика*". Таким чином, аналізуючи американську традицію дослідження фразеологізмів, ми будемо вважати терміни "*фразеологія*", "*фразеологічна одиниця*" та "*ідіоматика*", "*ідіома*" тотожними. Англо-американська традиція вивчення ідіом має першоосновою роботу Генрі Світа [46, с. 39] та розвивається в межах різних галузей лінгвістики – граматики, лексичної семантики, трансформаційно-генеративної теорії та лексикографії.

Проблеми ідіом (так званих «особливих речень»), в яких, на відміну від звичайних значень складових елементів, значення цілого неможливо вивести зі значення складових компонентів, розглядаються Генрі Світом в граматиці. Крім того, вчений відмічав схожість подібних речень зі складними словами, в яких

значення цілого є ізольованим від значення частин. Тим не менш, об'єм поняття «ідіома» в його трактуванні обмежується лише реченнями. Як приклади Генрі Світ наводив такі ідіоматичні речення, як: *How do you do?* та *I cannot help it*. В англо-американській традиції проблема фразеологічних сполучень вирішувалась переважно у руслі «граматичних номіналізацій»: тут існують обмеження на правила трансформацій, постає проблема фразових дієслів, а самі фразеологічні сполучення слів кваліфікуються як рестриктивні за референтом. Ідіоми розглядали та розглядають такі вчені, як Ч. Фріз, Й. Бар-Хіллел, Дж. Катц та Дж. А. Фодор, Ю.Найда, Ч. Хоккет та Л. Сміт.

Ч. Фріз, американський мовознавець, глибоко досліджував методи навчання та викладання англійської мови іноземцям, зосереджуючи увагу на культурному аспекті та на тому, що культура та мова народу неподільні, тому обов'язковим є дослідження культурної специфіки, і ця специфіка яскраво виражається саме в ідіомах та сленгу (Ч. Фріз використовував саме останнє поняття) [44, с. 47]. Він особливо акцентує увагу на тому, що в англійській мові є величезна кількість комбінацій, які неможливо перекласти послівно (такі комбінації є нічим іншим, як ідіоми), і це створює проблеми, які можна вирішити лише створенням спеціалізованих словників зі списками ідіом та їх перекладом.

Досліджуючи питання машинізації процесу перекладу Й. Бар-Хіллел акцентує увагу на тому, чи зможе машина розпізнавати та адекватно перекладати ідіоми [42, с. 4–5]. І відповідає на це питання однозначно – ні, адже це суперечить самому визначенню поняття «ідіома» та його особливостям. На думку вченого, єдиним рішенням у цьому випадку буде зробити так, щоб машина взагалі не стикалась з ідіоматичними виразами, або ж вбити в пам'ять апарату ідіоматичний словник – тезаурус – з якого вона б могла брати еквівалентні вирази для виконання адекватного та найбільш точного перекладу.

Ю. Найда, американський теоретик перекладу, першим ввів у лінгвістику поняття динамічної еквівалентності [21, с. 344]. Лінгвіст пропонує порівнювати реакції одержувача перекладеного тексту й одержувача оригінального тексту, але під еквівалентністю реакцій мається на увазі їх схожість, не тотожність, що є

недосяжною з огляду наявних відмінностей етнолінгвістичного та національно-культурного плану між представниками різних мовних спільнот.

У своїх працях Ю. Найда наголошує, що для адекватного перекладу, перекладач має не лише добре орієнтуватись в таких лінгвістичних сферах як семантика, синтаксис, морфологія та лексикологія, але й легко знаходити еквіваленти таким культурним мовним явищам, як прислів'я, метафори та ідіоми. Таким чином, вчений акцентує увагу на тому, що саме такі мовні елементи, як крилаті вислови та ідіоми є найскладнішими для перекладу, і перекладачам слід приділяти їм особливу увагу в своїх подальших працях. При цьому, вивчаючи іноземну мову, доцільно не лише знайомитись з фразеологізмами та ідіомами цієї мови, а й поповнювати свій ідіоматичний і фразеологічний багаж у рідній мові.

Ч. Хоккет, послідовник Е. Сепіра і Л. Блумфільда, відстоював єдність лінгвістики і антропології та широко досліджував проблему мовних універсалій [37, с. 67]. У рамках цього вчений досліджував ідіоматичні вирази, а саме тривалість їх існування в мові та активного вжитку і частоту появи нових, наголошуючи, що в мові як нові, так і старі елементи легко отримують нове семантичне навантаження під впливом мовного або ситуативного контексту; тобто нові ідіоматичні вирази постійно з'являються в мові, поповнюючи вже наявний ідіоматичний та фразеологічний запас мови.

Англійський вчений-лінгвіст Л. Сміт [45, с. 14] писав, що ідіоми подібні до вітамінів у їжі, які роблять її більш поживною та корисною, і є так званими «іскрами життя та енергії» в мові, яка без ідіом стає позбавленою смаку та забарвлення. Лінгвіст також акцентував увагу на тому, що краще мати мову з додаванням у неї хоча б іноземних (запозичених) ідіом, аніж мову, позбавлену них. Загалом він розглядає ідіоми як одну з найяскравіших особливостей англійської мови.

Отже, фразеологія як окрема наукова дисципліна почала розвиватися лише наприкінці XIX – на початку XX століття. Основоположником теорії фразеології традиційно вважають швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, основні ідеї якого в подальшому розвивали такі вчені, як І. І. Срезневський, І. А. Бодуен де Куртене, Ф. Ф. Фортунатов, О. О. Шахматов та О. Єсперсен. Значний внесок у формування

фразеології зробили як вітчизняні лінгвісти: В. В. Виноградов, В. Л. Архангельський, Н. М. Амосова, О. В. Кунін, І. І. Чернишева та О. О. Реформатський, так і представники англо-американської традиції дослідження фразеологізмів та ідіом: Г. Світ, Ч. Фріз, Й. Бар-Хілел, Дж. Катц та Дж. А. Фодор, Ю. Найда, Ч. Хоккет, Л. Сміт та інші.

1.1.2. Підходи до визначення терміну «фразеологізм». Проблема визначення поняття «фразеологізм», незважаючи на достатньо тривале його використання в лінгвістиці, ще не є вирішеною остаточно. Зміст та об'єм значення цього поняття все ще не отримали чіткої та єдиної дефініції і залишаються предметом дискусій. Згідно з існуючими традиціями, поняття «фразеологізм» може охоплювати як відносно невелику частину одиниць мови, так і достатньо значні мовні пласти.

Перші спроби визначити, що таке **фразеологізм** були зроблені ще в XIX столітті, однак, як стверджує німецький дослідник В. Фляйшер [1, с. 89] у фразеологічній термінології до цих пір немає однозначності. Згаданий вище вчений-фразеолог О. І. Молотков [22, с. 7-8] у своїй праці наголошує, що переліки фразеологізмів, які пропонують різні вчені настільки відрізняються один від одного, що можна говорити про різні, часто прямо протилежні, навіть взаємовиключні погляди на поняття «фразеологізм», тобто на диференційні, або розпізнавальні ознаки фразеологізму та склад фразеологізмів певної мови. Для прикладу він наводить фразеологічний склад російської мови, куди одні вчені відносять всі стійкі сполучення слів, інші – обмежують перелік фразеологізмів мови лише певною групою стійких словосполучень, одні вчені вважають фразеологізмами прислів'я, приказки, крилаті слова та афоризми, а інші – ні.

Часто до їх складу відносять різні описові та аналітичні звороти мови, складні сполучники, прийменники, складені терміни тощо. Тому вчений виявив низку критеріїв визначення фразеологізму: стійкість, цілісність значення, яку не можна вивести з суми значень слів, що складають фразеологізм, роздільнооформленість, можливість структурних варіантів, або новоутворень, відтворюваність, неможливість перекладу на інші мови. Він визначив термін «фразеологізм» як

сполучення слів з переносним значенням, як стійке словосполучення з ідіоматичним значенням та як стійку фразу. Ознаками фразеологізму також є метафоричність, образність та експресивно-емоційне забарвлення. Дослідниця В. Н. Телія [34, с. 56] стверджує, що до складу фразеологізмів можна віднести всі сполучення слів, для яких характерні три основні параметри: приналежність до номінативного інвентарю мови, ознака повної або часткової ідіоматичності, а також властивість стійкості, що існує поряд з певною варіативністю, що проявляється в абсолютній або відносній відтворюваності сполучень слів в готовому вигляді.

Поняття фразеологічна одиниця у лексикологію ввів В. В. Виноградов [9, с. 121-122], і введене ним поняття розповсюдилось також і в інші мови. Як синоніми до цього поняття використовують такі терміни як «фразема», «фразеологічний зворот», «стійке сполучення слів», «ідіома» тощо. Дослідник також висував як найбільш суттєву ознаку фразеологізму його еквівалентність та синонімічність слову. В. В. Виноградов одним із перших класифікував фразеологізми (див. підпункт 1.1.3), виділивши основні, на його думку, характерні ознаки фразеологізмів, такі як часткова або повна неподільність, незалежність значення від значень їх компонентів, образність, певна варіативність та можливість модифікацій, а також невмотивованість та неможливість відтворення їх іншою мовою.

У свою чергу лінгвіст О. В. Кунін [16, с. 6-8] перейняв введений В. В. Виноградовим термін «фразеологічна одиниця» та визначав його як стійке сполучення лексем з повністю або частково переосмисленим значенням. Вчений також виявив дві основні властивості фразеологічних одиниць – стійкість та варіативність, наголошуючи на тому, що варіативність фразеологічних одиниць в жодному разі не суперечить їх стійкості, так як в кожному явищі спостерігається протирічна єдність стійкості та мінливості, і сама фразеологічна варіантність передбачає стійкість фразеологічних одиниць, так як стійкість фразеологічних одиниць проявляється саме в їх варіантності.

Дослідниця Н. М. Амосова [2, с. 181] визначила фразеологічні одиниці як такі, що володіють рядом диференційних ознак, а саме: рухомість або нерухомість

матеріального складу, фразеологічною зв'язністю або ідіоматичною цілісністю семантичної структури, відмінностями в граматичній побудові, в складі членів, у функціональній сфері тощо. І. І. Чернишева [38, с. 28] в свою чергу дає визначення фразеологічним одиницям, дійшовши висновку, що фразеологічними одиницями є стійкі словесні комплекси різних структурних типів з одиничним зщепленням компонентів, значення яких виникає в результаті повного або часткового семантичного перетворення компонентів складу. Серед основних ознак фразеологічних одиниць дослідниця також виділяє метафоричність та експресивність, їх яскраво виражена функціонально-стилістична характеристика, адже фразеологізми народжуються в умовах метафоричного використання словосполучень і на базі експресивних, а не номінативних функцій, на базі стилістичних мовних потреб. Основи їх походження не раціональні, а емоційні.

Власне визначення поняття «фразеологізм» запропонував вчений О. О. Реформатський [26, с. 131-132]. Він назвав фразеологізмами слова та словосполучення, специфічні для мови різних груп населення, за класовою або професійною ознакою, для літературного напрямку або окремого автора. Він також наголошує на метафоричності фразеологізми та їх експресивності.

Фразеологічні одиниці займають провідне місце у дослідженнях О. І. Смирницького [31, с. 203-204], який стверджував, що фразеологічні одиниці відіграють роль цілих лексичних одиниць, більш менш рівносильних словам. Вчений визначив фразеологічну одиницю з точки зору не лише семантики, а й граматики, наголошуючи, що типова фразеологічна одиниця уподібнюється одному цілому слову тим, що відношення між її частинами ідіоматично, завдяки чому вона володіє значною семантичною цілісністю і вживається в мові саме як одна одинця. При цьому її частини відносяться один до одного як компоненти складного слова, а в цілому фразеологічна одиниця подібна слову як лексемі, а не окремій його формі (словоформі). Тобто, фразеологічна одиниця, еквівалентна граматично відмінюваному слову, при вживанні в мові, граматично змінюється лише в одному своєму компоненті, хоча граматично оформленими (окремооформленими) виявляються обидва компоненти фразеологічної одиниці.

Що стосується англо-американської традиції, то, як вже було сказано, англійські та американські лінгвісти замість термів «фразеологізм» та «фразеологічна одиниця» використовують термін «ідіома». Англійський лінгвіст Л. Сміт [45, с. 14] першим ввів в лінгвістику саме поняття «ідіома» для позначення граматичної структури сполучень, характерних саме для англійської мови, значення яких часто неможливо пояснити з точки зору граматики та логіки. За визначенням Й. Бар-Хіллела [42, с. 7–8], ідіоматичним можна вважати такий вираз мови-джерела, жоден з варіантів перекладу якого на іншу мову не буде відповідним. У. Чейф [43, с. 109] досліджує таке поняття, як ідіоматичність – властивість одиниць мови (слів, словосполучень, речень), що полягає в нерозкладності їх значень на значення одиниць, які виокремлюються в їх формальній будові, і відповідно в неможливості звести значення цілого до значень частин в їх структурно-семантичному зв'язку.

Отже, на основі наведених вище визначень поняття «фразеологічна одиниця», можна виокремити основні характерні особливості фразеологізмів. Результати представлені в таблиці нижче.

Таблиця 1. Матриця основних характерних ознак фразеологізмів

Вчені	Характерні ознаки			
	Стійкість	Цілісність значення	Варіативність	Метафоричність
Молотков О. І.	✓	✓	✓	✓
Телія В. Н.	✓		✓	
Виноградов В. В.		✓	✓	✓
Кунін О. В.	✓		✓	
Чернишева І. І.				✓
Реформатський О. О.				✓
Смирницький О. І.		✓		
У. Чейф	✓			
Й. Бар-Хіллел				
	Експресивно-емоційне забарвлення	Еквівалентність слову	Невмотивованість	Неможливість перекладу іншою мовою
Молотков О. І.	✓		✓	
Телія В. Н.			✓	

Виноградов В. В.		✓	✓	✓
Кунін О. В.				
Чернишева І. І.	✓			
Реформатський О. О.	✓			
Смирницький О. І.		✓		
У. Чейф			✓	
Й. Бар-Хіллел				✓

Отже, на основі даних з таблиці, в якій наведено узагальнені характеристики фразеологізму, можна стверджувати, що, основними характерними рисами фразеологізму є *стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.*

1.1.3. Класифікація фразеологізмів. На сьогодні, на жаль, відсутня єдина класифікація фразеологізмів, яка надала б змогу повністю вивчити всі аспекти цього явища в мові. Різні мовознавці по-різному підходили до питання класифікації фразеологічних одиниць, з огляду на їх структуру, склад, походження, експресивно-стилістичні особливості, їх семантичну злитність тощо.

Перш за все, слід взяти до уваги класифікацією фразеологічних одиниць В. В. Виноградова [9, с. 143–151], який першим у вітчизняній практиці встановив чіткі межі між різними типами фразеологізмів та виокремив певні групи фразеологічних одиниць. На класифікацію В. В. Виноградова посилається величезна кількість вчених, доповнюючи її, або хоча б згадуючи про неї. Сам вчений у процесі створення своєї класифікації послуговувався працями вже згаданого нами лінгвіста Ш. Баллі [5, с. 106]. Ш. Баллі відмовляється від систематизації та класифікації різноманітних фразеологічних груп. Він пропонує розрізняти лише два основних типи стійких сполучень слів: фразеологічний ряд або звична фразеологічна група, в якій сполучуваність слів є відносно вільною та допускає певні варіації, і фразеологічна єдність, в якій повністю поглинається і втрачається індивідуальне значення слів-компонентів. Класифікацію Ш. Баллі можна схематично зобразити в таблиці:

Таблиця 2. Класифікація фразеологізмів III. Баллі

Фразеологічний ряд (фразеологічна група)	Фразеологічна єдність
Особливості	
– відносно вільна сполучуваність слів;	– незмінний, визначений склад;
– можливість певних варіацій;	– незмінний порядок слів; – неможливість заміни синонімом жодного компоненту;
– індивідуальне значення компонентів зберігається;	– відсутнє індивідуальне значення слів- компонентів;
– значення цілого можливо вивести зі значень складових компонентів;	– значення цілого не дорівнює сумі значень складових елементів
– сталі дієслівні сполучення є перифразами простих дієслів, тому їх можна замінити ними;	– можливість заміни сполучення слів одним словом, еквівалентним за значенням;
– наявність кліше;	– наявність лексичних, синтаксичних або семантичних архаїзмів;
Приклади (з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»)	
<i>to take action; the balance of power; to give birth to sth; to break camp; to make conversation; late in the day; see sth with sb's eyes.</i>	<i>airs and graces; to go bananas; an eager beaver; a bee in one's bonnet; to call it square; a fat cat; blue devils.</i>

Представлена вище класифікація III. Баллі стала першим кроком на шляху виділення певних груп фразеологічних одиниць з точки зору їх індивідуальних ознак.

У класифікації фразеологізмів, розробленій В.В. Виноградовим, виділено три основних типи фразеологічних одиниць: *фразеологічні зрощення*, *фразеологічні єдності* та *фразеологічні сполучення*. Останні протиставляються фразеологічним зрощенням та фразеологічним єдностям як «семантично неподільні» утворення, тобто такі, в яких значення компонентів неможливо визначити окремо, а загальне значення не впливає безпосередньо зі значень слів, що входять до складу одиниці. Детальний огляд класифікації В. В. Виноградова представлено в працях О. В. Куніна [16, с. 26–27], на базі чого можна коротко охарактеризувати класифікацію у формі таблиці.

Таблиця 3. Класифікація фразеологічних одиниць В. В. Виноградова

Фразеологічні зрощення (ідіоми)	Фразеологічні єдності	Фразеологічні сполучення
Особливості		
– немотивовані одиниці;	– мотивовані одиниці;	– частково мотивовані;
– сума значень компонентів не є значенням цілого;	– єдине цілісне значення, що виникло зі злиття значень компонентів;	– фразеологічно-зв'язане значення одного компонента проявляється лише в зв'язку з чітко визначеним колом понять та їх словесних позначень;
– виступають як еквіваленти слів;	– допускають розсування компонентів і виступають як потенційні еквіваленти слів;	– не є еквівалентами слів (кожен компонент має окреме значення)
Приклади (з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»)		
<i>a feather in one's cap;</i>	<i>to depart/go to God;</i>	<i>to make a decision/a wish/a break/a step.</i>
<i>the gift of the gab;</i>	<i>to give/lend sb a helping hand;</i>	
<i>to get a kick from.</i>	Н.В. В. В. Виноградов також включає до складу фразеологічних єдностей словесні групи, які є термінами: <i>the Adam's apple;</i> <i>nasal cavity;</i> <i>bone marrow</i>	

Класифікація В. В. Виноградова мала величезне значення для подальших спроб класифікації фразеологізмів, адже фактично була першою класифікацією фразеологічних одиниць за семантичною злитністю.

Дослідник Н. М. Шанський [39, с. 80–81] класифікує фразеологізми за складом, за структурою та за походженням, а також за стилістичними особливостями, створивши таким чином декілька окремих класифікацій. Розглянемо запропоновані ним класифікації фразеологізмів за складом та структурою. Так як однією з

найхарактерніших особливостей фразеологічного звороту є сталість його складу, на основі характеру складу фразеологізмів (специфічних особливостей слів-компонентів), Н. М. Шанський виділив дві групи фразеологічних зворотів:

– фразеологічні звороти, утворені зі слів вільного вжитку, що належать до активної лексики мови (Приклади: *to let the cat out of the hat, to paint the town red, lazy bones* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»);

– фразеологічні звороти з лексико-семантичними особливостями, тобто такі, що містять застарілі слова, що вже вийшли зі вжитку, або ж слова з діалектним значенням (Приклади: *Between Scylla and Charybdis, a good Samaritan, a millstone around one's neck, a scapegoat* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»).

У якості відтворюваних мовних одиниць фразеологічні звороти завжди виступають як структурне ціле складеного характеру, що складається з різних за своїми морфологічними особливостями слів, що перебувають між собою в різних синтаксичних відношеннях. За структурою Н. М. Шанський розділив фразеологізми на дві групи:

– фразеологізми, що за своєю структурою відповідають реченням (Приклади: *marriage makes of mars a man; money has no smell; to take the name of God in vain* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»);

– фразеологізми, що за своєю структурою відповідають сполученням слів (Приклади: *a man about town; black market; at one's wits end; once in a blue moon* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»).

Цікаву класифікацію фразеологізмів пропонує німецький дослідник В. Фляйшер [1, с. 89-90]. В своїх працях він пропонує як семантичні та синтаксичні, так і структурні та функціональні критерії класифікації. Він виділяє номінативні фразеологізми (лексичні одиниці, що утворюють явища, дії, стани, якості, є часто вживаними у ЗМІ та можуть являти собою літературні кліше), комунікативні фразеологізми (фіксовані формули, коментарі, вигуки, погрози тощо, які ми використовуємо в певних ситуаціях спілкування) та фразеологічні шаблони (синтаксичні структури, лексичний склад яких не є постійним, але які

вказують на певну синтаксичну ідіоматичність. Мова йде про шаблони словосполучень, з використанням яких підсилюється значення).

Вчений І. Є. Анічков [6, с. 11–12] запропонував свою класифікацію фразеологізмів, яка базувалась переважно на структурних параметрах. Він виділив три типи словосполучень: 1) словосполучення, що складаються з одного повнозначного та одного неповнозначного слова (Приклади: *on order*; *on paper* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»); 2) сполучення двох повнозначних слів (Приклади: *velvet paw*; *a preety penny*; *pick and choose* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»); 3) словосполучення трьох або більше повнозначних слів, що мають структуру речення, а також сполучення кількох речень (Приклади: *to bring sb/sth into the picture*; *to buy a pig in a poke* –з праці О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник»).

Що стосується класифікації фразеологічних одиниць в сучасній англійській мові, то тут слід розглянути працю О. І. Смирницького [31, с. 208–209], який виділяє три групи словосполучень в англійській мові:

- фразеологічні одиниці. Їх характерна особливість яких полягає в тому, що фразеологічна одиниця завжди еквівалентна слову (*in time*, *give up*, *fall in love*);

- звичайні (традиційні) словосполучення. Незважаючи на те, що вони надзвичайно часто повторюються в мові, їх не можна віднести до складу фразеологічних одиниць, адже вони не є еквівалентними словам, а також не володіють ідіоматичністю (*rough sketch*, *take/pass exams*);

- власне ідіоми. Особливістю, яка відрізняє ідіоми від фразеологічних одиниць є метафоричність, тобто в основі кожної ідіоми лежить певний образ, на відміну від фразеологізмів, які цієї образності позбавлені (*take the bull by the horns*, *wash one's dirty linen in public*).

Отже, незважаючи на досить велику кількість різних класифікацій фразеологічних одиниць, як з точки зору їх структури та складу, так і з точки зору їх характерних особливостей, єдиної та загальноприйнятої класифікації фразеологізмів на сьогоднішній день поки що не створено.

1.2. Роль фразеологізмів у створенні образності

1.2.1. Поняття мовної образності

Відповідно до Енциклопедії української мови під редакцією Русанівського, Тараненко та ін. [35, с. 422] поняття образності трактується як мовна реалізація певної асоціації або чуттєвого уявлення, що лягли в основу найменування відповідного елемента дійсності, виступаючи як внутрішня форма слова з різним ступенем виразності. Образність коливається від цілком однозначних випадків семантичної, звуконаслідувальної або словотвірної мотивованості знака (напр. *coo* – “a low soft cry of a dove or pigeon or a similar sound”, *to coo* – “to make such sound” – пряме значення; *to coo* – “to talk fondly, amorously, or appreciatively” – переносне значення) до неоднозначних і невиразних виявів звукового символізму з різноманітними проміжними випадками між цими явищами (наприклад *tumbler*, *maffler*, *to mutter*, *to murmur* – про мляву, нерішучу людину).

Для розуміння поняття образності, слід також дати визначення таким явищам, як мотивованість знака та звуковий символізм. Згідно з Енциклопедією української мови [35, с. 383; с. 582]. Мотивованість мовного знака – це певна закономірність відношення (зв'язку) між позначуваною і позначальною сторонами знака, між змістом і формою мовної одиниці, між поняттям і його назвою. Виявляється мотивованість як об'єктивна або тільки суб'єктивно сприймана зумовленість форми одиниці її змістом. Проблема вмотивованості або, навпаки, довільності зв'язку між змістом і формою віддавна цікавила дослідників, як античних (дискусія Платона про причину появи назв певних речей), так і більш сучасних (твердження Ф. де Соссюра про довільність зв'язку між позначальним і позначуваним, тобто про відсутність органічної, внутрішньої зумовленості позначення його позначуваним; тобто зв'язок між обома сторонами мовного знака є умовним, конвенціональним й існує лише як наслідок конкретної традиції слововживання). Твердження Ф. де Соссюра є дещо категоричним, тому послідовники (О. Єсперсен, Е. Бенвеніст, Р. Якобсон та ін.) дещо пом'якшили його. Тим не менш, суть твердження лишається неспростовною. Якби назва предмета зумовлюється природою останнього, ця назва була б тією ж самою як у просторі (в різних мовах, у діалектах в межах однієї мови), так і в часі (не зазнавала б жодних

морфологічних, лексичних і семантичних змін, поки сам предмет лишається таким). Таким чином, наявність у мовного знака саме тієї, а не іншої мотивованості є для них і не випадковою, однак і не є обов'язковою та єдино можливою при їх утворенні. Стосовно другого поняття, то звуковий символізм - це зв'язок між звучанням і значенням слова, який виникає переважно внаслідок взаємодії різних видів відчуття (зорових, акустичних, моторних), тобто синестезії. Наприклад, поняття “fast” може в англійській мові символізуватись наявністю в слові короткого голосного *i*, який входить у звукову оболонку слів *quick, swift, instant, rapid* (тоді як слова *slow, moderate, relaxed* його не містять). Джерелом виникнення звукового символізму може бути мовна звичка, тобто асоціація поняття і звука, який часто зустрічається у назвах цього поняття. Наприклад, за даними психолінгвістичних експериментів, звук *v* на початку слова в англійській мові символізує певну, так би мовити силу та жвавість, викликаючи в уяві образи життя (це пов'язане з латинським словом *vita* – «життя») під час сприйняття таких слів, як *vigour, vitality* та *velocity*. Але асоціативна теорія звукового символізму пояснює лише незначну кількість випадків і не узгоджується з фактом наявності міжмовних звуковолічних закономірностей. Звуковий символізм розглядають як різновид загального явища – звукозображувальності.

Розглянувши поняття звукового символізму та мотивованості мовного знака, образність вже можна розглядати в розрізі лінгвістичних та стилістичних досліджень. У лінгвостилістиці образність розглядають як наявність у мовної одиниці слововживань або вже сформованого переносного значення з яскравим, виразно-зображальним ефектом, побудованим на метафоричних (*золоте волосся*), рідше метонімічних (*сивина* — про старість) та інших асоціаціях. Загалом саме завдяки образності досягається виразність мовної комунікації. Окрім цього, образність є головним поняттям стилістики художньої літератури, оскільки відображає світ через систему образів.

В підручнику Стилістика української мови [18] наголошується на тому, що поняття образності не можна розглядати без розуміння значення поняття образу. Це поняття у лінгвістиці має декілька значень:

– образ як літературний персонаж;

– образ як особливий спосіб бачення і пізнання дійсності та відповідне цьому баченню відображення дійсності, слугуючи відображенням нашого погляду на світ;

– образ як засіб художнього зображення персонажа, дії, явища, умов та обставин.

Саме третє значення є особливо важливим для розуміння поняття образності, адже саме це значення реалізується у художність засобах мови – тропях, фігурах.

Отже, образність є однією з визначальних ознак тропів. Часто під образними словами розуміються тропи в цілому. Образність також можна розуміти як певні слововживання метафоричного, метонімічного та іншого характеру з яскравим виражально-зображальним ефектом.

Часто в літературних творах носіями мовної образності є фразеологізми. Це пояснюється тим, що більшість фразеологізмів є емоційно насиченими словами, експресивними та метафоричними одиницями. Більш того, вищезгаданий лінгвіст О. В. Кунін при дослідженні фразеологізмів взагалі пропонує розподіляти їх на 3 групи: фразеологізми-порівняння, фразеологізми-метафори та фразеологізми-метонімії. Таким чином, під час аналізу мовної образності слід передусім зосередитись на ролі фразеологічних одиниць у художньому текстотворенні.

1.2.2. Роль фразеологізмів у художньому текстотворенні

Як вже було згадано вище, основними характеристиками фразеологічних одиниць є їх стійкість, варіативність та цілісність значення, а також метафоричність, невмотивованість та експресивно-емоційне забарвлення. Однак, окрім цього, згідно з думкою Скрипника Л. Г. [30, с. 9-11], фразеологізми виражають передусім, ставлення до предмета, дії та явища, одночасно оцінюючи їх та експресивно характеризуючи. Естетична роль фразеологічних одиниць в літературних творах зумовлена їх природною образністю й емотивністю.

У своїй праці, присвяченій функціональному навантаженню фразеологічних одиниць, Н. Г. Кунашенко [8, с. 15] наголошує на тому, що використання мовних засобів передусім підпорядковане розкриттю ідей митця та його естетичних настанов. І поряд із проблемами дослідження та аналізу композиції, прийомів

метафоризації художніх творів, висвітлення проблеми використання письменником фразеологічних одиниць та їх функціонування в творі наближає до розуміння індивідуального стилю письменника. Адже фразеологізми в художніх текстах виступають через призму авторського художньо-образного світобачення. Цю думку поділяє також автор статті «Роль фразеологічних одиниць у художніх і наукових текстах Агатангела Кримського» Б. Стельмах [33], підкреслюючи, що фразеологізми виступають засобом вираження емоцій, авторської позиції й оцінки зображування, а також формування думки читача, особливості сприйняття ним тексту (навіть на підсвідомому рівні). Фразеологічні одиниці допомагають не лише відтворити внутрішній стан героя твору, але й певним чином наблизити читача до автора, спрощуючи процес сприйняття тексту читачем та декодуванням ним інформації, яку несе художній твір.

Фразеологізми виступають активним образотворчим чинником авторської оповіді. Письменник через них передає своє ставлення до зображуваних в творі подій, акцентує смислову та стильову позиції мовних засобів. Фразеологізми відіграють надзвичайно важливу роль у художньому текстотворенні, адже вони є одним із невичерпних джерел експресивності, за допомогою фразеологічних одиниць читачеві краще розкриваються внутрішній світ, настрій та світогляд персонажів твору.

Для дослідження ролі фразеологізмів в художньому текстотворенні, слід проаналізувати основні функції фразеологічних одиниць в літературних творах. Фразеологізми можуть виконувати в тексті різноманітні функції, від емоційно-експресивної та оцінної, до функції відтворення внутрішнього стану персонажа та портретної характеристики. На нашу думку, ці функції вичерпно наведені в статті Н. Г. Кунашенко [40, с. 15], але автор послуговується переліком стилістичних функцій фразеологічних одиниць у сучасній українській літературній мові В. Ужченко і Д. Учженко, але нас цікавлять лише функції, які виконують фразеологізми в художньому текстотворенні, тому ми вважаємо доречним розглядати такі функції, як:

– оцінна функція – функція, що надає фразеологізму відтінок схвалення, прихильності, співчуття або навпаки – осудження, зневаги або несхвалення;

– емоційно-експресивна функція – функція вираження позитивних чи негативних почуттів, що характеризують психічний стан мовця, передбачаючи існування додаткового стилістичного колориту;

– функція передачі внутрішніх якостей та внутрішнього стану персонажа;

– функція портретної характеристики, зображення зовнішнього вигляду персонажа;

– функція створення гумору і сатири.

Для наочності на кожну функцію ми наведемо декілька прикладів зі світової літератури. Джерелом прикладів фразеологізмів англійської мови слугує праця О. В. Куніна «Великий англо-російський фразеологічний словник». Приклади наведено в таблиці нижче.

Функція	Фразеологізм	Приклад з літератури
1. оцінна функція	- bad actor [15, с. 30] - a clever dog [15, с. 219]	- 'Wasn't he in for... burglary a while ago?' 'That's him', said the guard. ' Bad actor ' (J. O'Hara, 'Ourselves to Know'). - 'He's a clever dog , isn't he?' 'Very clever', admitted the other. (U. Sinclair, 'The Moneyhatchers').
2. емоційно-експресивна функція	- sweet damn all [15, с. 41] - drop dead! [15, с. 227]	- 'I found his purse in the road with \$10 in it, and took it back to him, and what d'you think he gave me as a reward? Sweet damn all! (P.H. Johnson, 'Cork Street, Next to the Hatters'). - Patton said to me 'I wish you drop dead (E. S. Gardner, 'Shills Can't Cash Chips').
3. функція передачі внутрішніх якостей персонажа	- to turn things to account [35, с. 28] - as the devil [15, с. 208]	- My uncle was an old traveller, one that knew how to turn things to account (W. Irving, 'Tales of a Traveller', 'The Adventure of My Uncle'). - She's proud as the devil when her back's to the wall (J. Galsworthy, 'Flowering Wilderness').

4. функція портретної характеристики	- <i>an awkward age</i> [15, с. 33] - <i>be/look the picture of</i> [15, с. 575]	- <i>Lanny was seventeen... For many youths it is an awkward age, but he was strongly knit, brown with sunshine and red with a well-nourished blood (U.Sinclair, 'World's End', ch. 17).</i> <i>Mrs. Fergusson. Dr. O'Farell has been writing a prescription for me. I haven't been very well lately.</i> <i>Barlow. Oh, I'm very sorry to hear that. You look the picture of health and extremely handsome (W. S. Maugham, 'Penelope').</i>
5. створення гумору і сатири	- <i>alive and kicking</i> [15, с. 38] - <i>laugh like a drain</i> [15, с. 226]	- <i>Charles. I suppose if I died you'd cry a bit. That would be nice of you and very proper. But I'm still kicking. Don't you find me rather a nuisance?</i> <i>(W.S.Maugham, 'The Bread-Winner).</i> - <i>Old Haster would laugh like a drain if she could see us singing hymns over here (K. Nicholson, 'Hook, Line and Sinnker').</i>

Як можна зрозуміти з наведених прикладів, частіше за все фразеологізми пов'язані з контекстом твору, адже саме в контексті фразеологічна одиниця повною мірою розкриває свій зміст. Аналіз фразеологізмів в ізоляції від контексту не забезпечує розкриття всієї глибини їх семантики, оскільки фразеологічні одиниці здебільшого є залежними від слів, що їх оточують.

Аналіз конкретних текстів дає можливість дослідити властивості фразеологічних одиниць у мові того чи іншого письменника. А оскільки художні тексти вирізняються особливо широким добором і характером використання мовних засобів, фразеологізми посідають одне з провідних місць завдяки своїй образності, емоційності та здатності естетично і комунікативно впливати на читача.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Грунтовні наукові дослідження та розвідки у галузі фразеології розпочались лише наприкінці XIX – на початку XX століття, і основоположником теорії фразеології традиційно вважають швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, основні ідеї якого в подальшому вплинули на дослідження багатьох видатних лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, серед яких слід виокремити таких вчених, як В. В. Виноградов, О. В. Кунін, І. А. Бодуен де Куртене, Ф. Ф. Фортунатов, а також Г. Світ, Ч. Фріз, Ч. Хоккет та Л. Сміт. Кожен із них виділяв певні характерні риси фразеологізмів, даючи власне визначення поняттю «фразеологічна одиниця», однак, більшість із них виділяли такі особливості фразеологізмів, як стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

На сьогоднішній день, нажаль, єдиної та загальноприйнятої класифікації фразеологізмів не існує. Найбільш вдалою вважається класифікація В. В. Виноградова, який виділив три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні з'єднання і фразеологічні сполучення.

До характерних ознак фразеологізмів слід віднести також їх природну образність та емотивність, що зумовлює їх естетичну роль в літературних творах. Окрім естетичної ролі, фразеологічні одиниці виконують цілу низку функцій у художньому текстотворенні, серед яких оцінна, емоційно-експресивна, функція портретної характеристики та функція передачі внутрішніх якостей персонажа, а також функція створення гумору та сатири в літературному творі. Завдяки цим своїм функціям фразеологізми надають можливість не тільки відтворити зовнішність та внутрішній стан героїв твору, але й допомагають деякою мірою наблизити читача до автора.

РОЗДІЛ II

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Другий розділ присвячений аналізу методів та способів перекладу фразеологічних одиниць загалом, та особливостям їх перекладу в художніх творах зокрема. Розглядається вплив мовної образності на вибір перекладацьких трансформацій, а також проблеми, з якими стикаються перекладачі, під час перекладу фразеологізмів, особливо у художніх творах. Досліджується специфіка передачі фразеологізмів у творах англійських письменників українською мовою.

2.1. Труднощі перекладу англійських фразеологічних одиниць

Як було зазначено в Розділі I, дослідник В. В. Виноградов серед характерних ознак фразеологізмів виділяв такі, як часткова або повна неподільність, образність та певна варіативність, незалежність значення всього фразеологізму від значень його складових компонентів, а також неможливість їх відтворення іншою мовою. Оскільки загальне значення фразеологізму не дорівнює сумарному значенню його компонентів, часто це значення може не мати нічого спільного із значеннями слів, які входять до його складу, і саме ця характеристика і зумовлює складність перекладу фразеологізмів іншою мовою.

Загалом переклад фразеологічних одиниць можна вважати одним з найважчих перекладацьких аспектів. Відомий російський лексикограф В.І. Даль [49, с. 6] наголошував, що надзвичайно складно перекладати те, що вважається духовною спадщиною народу, частиною його культури. Сенс, зрозумілий одній людині, і закладений у фразеологізм, може здатись чимось новим для іншої. Найчастіше, щоб розкрити повне значення фразеологізму, необхідно знайти його еквівалент в мові перекладу. Однак, реальний процес перекладу – це не просто пошук еквівалентних мовних відповідностей, а складний, багатогранний процес, на який, крім майстерності і професіоналізму перекладача, впливають безліч інших факторів, які в подальшому відображаються на якості перекладу.

Основні труднощі, з якими перекладач може зіткнутися при перекладі фразеологізмів, полягають в повній відсутності аналога в мові перекладу, або ж наявності аналогічних за змістом, але різних за сферою вживання і відтінку

звучання фразеологізмів в мові перекладу (наприклад, фразеологізм в одній мові може мати позитивну конотацію, а його аналог в іншій мові носитиме негативне значення), а також в загальних відмінностях у контексті, частотності, прийнятності вживання і т.д. тих чи інших мовних зворотів в різних мовах, все те, що зумовлюється культурною специфікою.

Найчастіше фразеологізми не можна перекладати дослівно, оскільки у багатьох випадках вони містять яскраво виражене національне забарвлення. Дослідники Т.Р. Левицька та А. М. Фітерман у своїй праці [48, с. 17] наголошують, що буквальний переклад фразеологічних сполучень може бути діаметрально протилежним їхньому змісту. Як приклад наводиться фразеологічне сполучення *quite a few*, буквальний переклад якого «зовсім небагато», однак його значення – «досить багато». У зазначеному випадку буквальний переклад спричиняє повне спотворення сенсу фразеологічного сполучення.

Буквальний переклад фразеологічних сполучень може також призводити до порушення норм мови перекладу. Речення *sooner or later the weather will change* буквально можна перекласти як «раніше або пізніше погода зміниться». Тут переклад не змінює сенсу, але порушує норми мови, адже в українській мові існує фразеологічне сполучення «рано чи пізно», яке відповідає англійському *sooner or later*. Таким чином буквальний переклад граматичних конструкцій оригіналу, якщо вони не співпадають з українськими, призводить до порушення норм української мови.

Практично в усіх випадках лексичний та граматичний буквалізм призводять до неправильної передачі змісту, тобто спотворення думки, або до порушення норм мови, на яку перекладають. Особливо це стосується національної специфіки мови, яку складають особливості її фонетики, лексики, фразеології, словотворення та граматичної будови, що зумовлені своєрідними умовами її історичного розвитку.

Причинами буквалізму є недостатнє знання мови та недосвідченість перекладача. Це викликає велику кількість смислових помилок у перекладі. Для прикладу таких помилок згадані вище лінгвісти Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман [48, с. 18–19] цитують статтю І. О. Кашкіна «Хибний принцип та неприйнятні результати» 1952 р.: назва рослини *prickly pear* – «опунція» (вид кактуса) –

перекладалась як «колюча груша», словосполучення *carter flock* – «балахон візника» – було перекладено як «платтячко візника». Фразеологізм *we are in the same boat* перекладач замість того, щоб перекласти «ми в однаковому становищі», переклав буквально – «ми знаходимось в одному човні», не зрозумівши, що має справу з фразеологічною єдністю.

Поряд з лексичним та граматичним буквалізмом часто зустрічаються випадки стилістичного буквалізму, коли перекладач копіює прийом без врахування того, який ефект це справить під час перекладу і забуваючи про те, що таким чином порушуються норми стилістики мови перекладу. Отже, буквальний переклад не можна вважати ні точним, ні правильним під час перекладу фразеологічних одиниць.

З буквалізмом інколи ототожнюють поняття калькування. Тим не менш, ці поняття суттєво відрізняються. На думку вищезгаданого дослідника О. В. Куніна [50, с. 8–9], калькування принципово відрізняється від буквалізму, оскільки калькування – це виправданий дослівний переклад, у той час як буквалізм – дослівний переклад, що спотворює сенс виразу, який перекладають, або просто копіює конструкції чужої мови та повністю руйнує структуру та норми мови, на яку перекладають. Калька ж є особливою формою запозичення шляхом дослівного перекладу. Це слово (або фразеологічна одиниця), створене з мовного матеріалу певної мови під впливом морфологічної структури іноземного слова (або фразеологічної одиниці іноземної мови). Калькування буває повним, коли відтворюються всі елементи оригіналу у відповідній формі, та частковим, коли спостерігається певна розбіжність у формі. Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман [48, с.19] наводять такі приклади повного та неповного калькування, як термін *collective farm*, який є калькою українського слова «колгосп», але в повній, а не скороченій формі. Прикладами повного калькування є словосполучення *a mission of good will* – «місія доброї волі», *good-neighborly relations* – «добросусідські стосунки», а прикладами часткового калькування може бути розбіжність у числі в мовах оригіналу та перекладу: *war effort* – «воєнні зусилля».

Найчастіше калькування, як повне, так і часткове, застосовують під час перекладу термінів, термінологічних виразів, а також фразеологічних сполучень, у

тому числі прислів'їв та приказок. Наприклад, повне калькування при перекладі фразеологічних сполучень *to save the face* – «зберегти обличчя», *better late than never* – «краще пізно, ніж ніколи». Проте, словотвір при калькуванні не може бути необмеженим. Корективом слугує суспільна практика, яка або приймає кальку, або відкидає її. Прийнята калька фіксується в мові, увійшовши до його складу у якості слова або фразеологічної одиниці. Разом з тим часто трапляються okazіональні кальки, які використовуються лише для певного випадку, і часто лишаються мовним жартом.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що калькування є одним із шляхів збагачення словникового запасу мови, адже це лінгвістичне явище є певним знімком з іноземної мови засобами іншої мови. Саме тому калькування не є порушенням мовних норм, на відміну від буквалізму.

2.2. Засоби та методи перекладу англійських фразеологізмів у художніх творах українською мовою

Як було зазначено в попередньому підпункті, процес перекладу не зводиться до буквальної передачі тексту оригіналу іншою мовою, це свого роду мистецтво, тому перекладач повинен не лише вільно володіти обома мовами а ще й має бути наділений письменницьким даром, коли стикається з необхідністю перекладати художні твори. Для перекладу з будь-якого іноземної мови не достатньо лише досконало цю мову, потрібно вміти відчувати кожне слово, розглянути різні його значення і правильно поєднати за змістом з іншими словами. Дослідник Л.С.Бархударов в своїй праці «Мова і переклад» [51, с.10] зазначає, що складність перекладу текстів художніх творів пояснюється надзвичайно високою смисловою наповненістю кожного слова – адже перекладачеві доводиться не просто перекладати текст з іншої мови, а ще й відтворювати думки автора тексту, передаючи їх таким чином, аби було зрозуміло не лише носіям мови-оригіналу, але й носіям мови-перекладу. Вирішальну роль для перекладу грає той факт, що різні мови містять одиниці, що розрізняються в плані вираження, тобто за формою, але співпадаючі в плані змісту, тобто за значенням. І цей процес особливо ускладнюють такі фактори, як різне бачення світу мовцями різних народів,

специфічні способи усвідомлення і відображення світу в різних мовах, а також відмінність культур, до яких належать мови перекладу і оригіналу. Відомий лінгвіст Р. Якобсон [53, с. 1] в своїй праці «Про лінгвістичні особливості перекладу» наочно пояснює, що для того, аби зрозуміти значення слова cheese (сир) необхідно володіти лінгвістичним знанням того значення, яке приписується цьому слову в англійському лексиконі. Представник культури, кулінарія якої не знає сиру, зрозуміє англійське слово cheese (сир) тільки в тому випадку, якщо він знає, що в цій мові слово cheese означає «продукт харчування, зроблений з кислого молока», за умови, що він, хоча б лінгвістично, знайомий з поняттям «кисле молоко».

Як вже було встановлено вище, буквальний переклад не може відобразити глибину і сенс тексту твору. Спеціаліст у сфері перекладу й перекладознавства В.Н.Комісаров [52, с.8] відзначав, що хоча переклад призначений для повноправною заміни оригіналу, його повна тотожність початковому тексту є недосяжною, і можна говорити лише про еквівалентність, тобто про певну міру близькості перекладу до оригіналу. Перекладачеві важливо відтворити не буквальний текст оригіналу, а й те, як він сам розуміє цей текст. Саме тому переклад літературних творів неможливий без всебічного осмислення оригіналу, де одного лише знання іноземної мови замало, і перекладач повинен мати вміння інтерпретувати гру слів, відчувати мовну форму, а також передавати художні образи і специфічні для кожної мови вирази, до яких і належать фразеологізми.

Отже, одним із найскладніших аспектів перекладу художніх творів виявляється переклад фразеологічних одиниць. Це пояснюється тим, що більшість із них є емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто є носіями національного характеру. Більш того, фразеологізми частко ґрунтуються на віковічних традиціях етносу, тому при їх перекладі слід враховувати також особливості контексту, в якому вони вживаються. Для багатьох із них характерні такі риси, як багатозначність й стилістична різноплановість, що також ускладнює їх переклад.

Вже згадані нами вище дослідники Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман [48, с.13-14] особливу увагу звертають на те, що при перекладі фразеологізмів в художніх

творах необхідно не сліпо копіювати вживаний автором фразеологізм, зберігаючи таким чином лише зовнішню форму, а передавати закладену автором у цей вжитий ним фразеологізм образність. Адже у художній літературі використовуються образи в широкому сенсі слова, і образність створюється письменником найрізноманітнішими мовними засобами, з використанням всього багатства мови. Тому перекладач повинен особливо ретельно зважувати всі деталі, з яких складається художнє враження від фразеологічної одиниці, щоб при перекладі не позбавити твір його яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора і того враження, яке справляє оригінальний фразеологізм.

З перекладацької точки зору усі фразеологічні одиниці, вживані авторами в художніх творах, можна умовно розділити на дві групи [50, с. 2–6]:

- фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти в мові перекладу;
- безеквівалентні фразеологічні одиниці.

Фразеологічні еквіваленти, в свою чергу, бувають двох типів:

1) постійний рівнозначний відповідник, який є єдиним можливим перекладом і не залежить від контексту. Я. І. Рецкер [54, с. 47–49] назвав такий вид перекладу «еквівалентом» і виділив повні і часткові, абсолютні та відносні еквіваленти. При цьому О. В. Кунін наголошував, що, оскільки будь-який рівнозначний відповідник є еквівалентом, то такий тип перекладу слід називати моноеквівалентом. Прикладами таких моноеквівалентів можуть слугувати фразеологізми, що виникли ще в епоху Стародавньої Греції та Риму, і увійшли у вжиток як в англійській мові, так і в мовах інших європейських народів, які є спадкоємцями античної культури: The Golden Age – «золота доба»; Pandora's box – «скринька Пандори» тощо.

2) з іншого боку, можлива наявність у мові двох або більше еквівалентів фразеологічної одиниці, серед яких для перекладу даного тексту обирається або найкращий, або будь-який, якщо вони обидва рівнозначні. Такі еквіваленти О.В.Кунін називає вибірковими. Для прикладу знову наведемо античний фразеологізм between Scylla and Charybdis, для якого в українській мові є принаймні два вибіркові еквіваленти – «між двох вогнів», «між молотом і ковадлом».

Еквіваленти, які використовуються для перекладу фразеологізмів у художніх творах, також розподіляють за іншою класифікацією [50, с. 7]:

1) повні еквіваленти – еквіваленти в мові перекладу, що в більшості випадків є моноеквівалентами англійських фразеологізмів, що співпадають з ними за значенням, за лексичним складом, образністю, стилістичною направленістю та граматичною структурою. Їх кількість незначна, до них належать фразеологізми інтернаціонального характеру, засновані на міфологічних переказах, біблійних легендах та історичних фактах. Наприклад: *Platonic love* – «платонічне кохання»; *to cross the Rubicon* – «перейти Рубікон» а *a wolf in sheep's clothing* – «вовк в овечій одежі».

Найчастіше фразеологізми, які перекладаються повним еквівалентом у художніх творах, бувають трьох типів:

– порівняння: *as red as a rose* – «червона як троянда»; *as red as blood* – «червоний мов кров»; *as white as snow* – «білий як сніг»

– прислів'я та приказки: *speech is silver, silence is golden* – «слово – срібло, мовчання – золото».

– дієслівні сполучення: *hit below the belt* – «вдарити нижче поясу».

2) часткові еквіваленти – еквіваленти, які жодним чином не означають будь-якої неповноти в передачі лексичного значення, а лише містять лексичні, граматичні або лексико-граматичні розбіжності при однаковому значенні однієї й тієї ж спрямованості. Тому частковий еквівалент за ступенем адекватності перекладу рівнозначний повному еквіваленту. Частковими еквівалентами часто перекладають фразеологізми при перекладі творів Шекспіра та Діккенса. О.В.Кунін, посилаючись в свою чергу на працю Я. І. Рецкера [54, с. 49] тут виділяє такі групи часткових еквівалентів:

а) часткові лексичні еквіваленти, які в свою чергу поділяються на еквіваленти, що співпадають за значенням, стилістичною спрямованістю і близькі за образністю (граматична структура може як співпадати, так і відрізнятися), наприклад: *as red as a rose* – «червона як квітка»; *a black sheep* – «паршива вівця»; та еквіваленти, що співпадають за значенням та стилістичною спрямованістю, але відрізняються за образністю, і до цієї групи належить більша кількість образних фразеологізмів,

наприклад: *there is a black sheep in every flock* – «нема роду без виро́ду»; *be born with a silver spoon in one's mouth* – «народитися під щасливою зіркою»;

б) часткові граматичні еквіваленти, які еквівалентні фразеологізмам мови-оригіналу за значенням, стилістичною спрямованістю та образністю, але відрізняються числом іменника або порядком слів, які дуже часто зустрічаються у перекладах творів таких британських письменників, як В.Шекспір, В.М.Теккерей та В.С.Моем, наприклад: *a skeleton in the closet* – «скелети в шафі»; *tighten one's belt* – «затягнути пояси», *all is not gold that glitters* – «не все те золото, що блищить».

Вищевикладені способи перекладу фразеологічних одиниць в художніх творах перекладачі використовують дуже активно, адже при перекладі стійких сполучень слів за допомогою повних або неповних еквівалентів не виникає жодних особливих труднощів, і такий переклад є достатньо легким у реалізації, не потребуючи значного творчого доробку перекладача. Такий тип перекладу у лінгвістиці називають фразеологічним.

Однак так само часто трапляються випадки, коли навіть при наявності повного або часткового еквіваленту необхідно перекладати фразеологізм дослівно. О.В.Кунін [50, с. 6] наголошує, що дослівний переклад особливо важливий у тих випадках, коли образ, який міститься у фразеологізмі, є важливим для розуміння тексту, а заміна його іншим образом не справить належного ефекту. Дослівний переклад часто застосовують при наявності у художньому творі розширеної метафори, фразеологічних синонімів, гри слів та каламбурів.

На відміну від фразеологічного перекладу, нефразеологічний, як видно із самої назви, передає конкретну фразеологічну одиницю за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів мови перекладу. Його зазвичай використовують при перекладі художніх творів лише переконавшись, що не можна скористатись жодним з фразеологічних еквівалентів або аналогів. Навіть враховуючи компенсаційні можливості контексту, такий переклад не вважається повноцінним, адже завжди є певні втрати у образності, в експресивності, конотації, афоричності, або навіть у відтінках значень, якими автор наділив вжитий ним у творі

фразеологізм. Тому перекладачі художніх творів вдаються до такого перекладу лише у випадках крайньої необхідності.

Калькування або дослівний переклад, використовують найчастіше у випадках, коли іншими засобами, зокрема фразеологічними, неможливо передати фразеологізм, зберігши при цьому цілісність його семантико-стилістичного й експресивно-емоційного значення і передавши читачеві перекладу художнього твору закладену у фразеологізм образну основу. Передумовою для калькування є достатня вмотивованість значення цілого фразеологізму-колороніму на основі значень його складових частин. Інакше кажучи, калькування можливе лише тоді, коли дослівний переклад може довести до читача справжній зміст цілого фразеологізму (а не значення його складових частин).

Калькування, в першу чергу, можна застосовувати у випадках перекладу прислів'їв та приказок, які не мають прихованого підтексту; по-друге, калькування можливе при перекладі фразеологічних єдностей, що зберегли досить свіжу метафоричність; по-третє, даним засобом можна передати й деякі стійкі порівняння, але перед цим необхідно переконатись, що реципієнт правильно їх зрозуміє. Наприклад, англійський фразеологізм *the grass is always greener on the other side of the hill* можна майже дослівно перекласти, отримавши при цьому цілком змістовну приказку: «трава завжди зеленіша з іншого боку пагорба». Описовий переклад, загалом, є перекладом не самого фразеологізму, а його тлумачення, як це часто буває з одиницями, що не мають еквівалентів у мові перекладу.

Описовий переклад може бути у формі пояснення, порівняння, опису, тлумачення, тобто можна використовувати усі засоби, що передають в максимально зрозумілій і стислій формі зміст фразеологізму, і описовий переклад досить часто використовується під час перекладу фразеологізмів у художніх творах. Для прикладу ми наведемо декілька фразеологізмів із творів Ч.Діккенса та їх переклад українською мовою: *be in high spirits* – «бути в гарному, веселому настрої», *be in the red* – «зазнати збитків», *Sunday clothes* – «святкове, парадне вбрання» тощо.

Інколи можна таким чином перекласти безеквівалентний фразеологізм. Але тут слід зазначити, що в цьому випадку слід використати не лише кальку, але й короткий історичний коментар. Я. І. Рецкер називає такий переклад подвійним, або паралельним [54, с. 50]. Наприклад, фразеологізм *white elephant* використовують у зв'язку з майном, що потребує забагато догляду, при цьому не приносячи жодної користі. І для покращення якості перекладу слід навести короткий зміст легенди про короля Сіаму, який дарував слона ворогам, яких хотів розорити. Адже в Індії та на Цейлоні слон вважався священною твариною, яку не можна було використовувати, як робочу, а догляд за ним дуже дорого обходився їх володарям. Кількість таких фразеологізмів дуже велика, і найчастіше вони включають в себе поняття, які характерні лише для якоїсь певної мови. Саме тому в перекладах художніх творах наявна велика кількість виносок та коментарів, які пояснюють незрозумілі не носіям мови фразеологізми, вжиті автором оригінального тексту. Подвійний, або паралельний переклад застосовують також при перекладі текстів культурно-історичної тематики.

Досить часто перекладачеві під час перекладу фразеологізмів доводиться вдаватися до ряду трансформацій різного характеру. Одним з найбільш ефективних видів перекладацьких трансформацій, на думку І. В. Корунця [55, с. 243], є варіантні відповідники. Вони використовуються у випадках, коли одній лексемі мови джерела стаття двомовного словника пропонує декілька варіантів перекладу, і перекладачеві доводиться вибирати один з них. Наприклад, фразеологізм *be like chalk and cheese* можна перекласти як «різні, мов день і ніч», «небо і земля», «схожий, як свиня на коня». Варіантні відповідники є множинними, тобто, реалізуються у декількох способах перекладу певної одиниці мови джерела, при цьому вибір одного з варіантів визначається контекстом.

Дослідник Л. К. Латишев [56, с. 96] вважає, що, якщо функціональні аналоги або варіантні відповідності відсутні в мові перекладу, перекладач може вдатися також до прийому компенсації втрат, сутність якого полягає в тому, що елементи змісту, втрачені при перекладі одиниці в оригіналі, передаються в тексті перекладу іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місті, що і в оригіналі. Перекладачеві важливіше забезпечити стилістичну адекватність перекладу в

цілому, ніж зберегти точне розташування стилістичного прийому у тексті. Наприклад, у творі В. Шекспіра «Венеціанський купець» є рядок, у якому вжито вже згаданий вище фразеологізм: All that glitters is not gold – Often have you heard that told, який під час перекладу перетворився на «Не забувай того й на мить – Не все те злото, що блищить!», ставши при цьому крилатим висловом.

Нерідко при перекладі фразеологізмів використовується й антонімічний переклад. Т. А. Казакова [57, с. 201] в своїй праці пояснює, що такий переклад є типовим прикладом комплексної лексико-граматичної трансформації, у якій одночасно здійснюються модифікації лексичної та синтаксичної структур. Антонімічний переклад спирається на логічний постулат, згідно з яким заперечення будь-якого значення можна прирівняти до ствердження протилежного йому значення. На практиці антонімічний переклад, як правило, пов'язується з заміною однієї з лексем оригіналу на її міжмовний антонім. Прикладом може слугувати переклад широко відомого фразеологізму з обряду весільної літургії, описаного в Книзі загальних молитов: Till death us do part/Till death do us part— «допоки смерть не розлучить нас».

Окрім перелічених та описаних способів та методів перекладу, фразеологізми в художніх творах перекладають також за допомогою таких трансформацій, як емпатизація та нейтралізація, конкретизація та генералізація, а також із використанням низки граматичних трансформацій, які ми розглянемо детально в наступному розділі на прикладі перекладів творів англійських модерністів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У процесі перекладу фразеологічних одиниць загалом та, зокрема, під час перекладу фразеологізмів, використаних автором в художньому творі, перед перекладачем постає проблема, як передати ті особливості, які містить в собі фразеологізм, а саме, національну специфіку мови (особливості фонетики, лексики, словотворення та граматичної будови), багатозначність й стилістичну різноплановість, а також, що особливо важливо, емоційну забарвленість. Тому перекладачеві необхідно обрати саме той спосіб перекладу, що підходить для конкретного випадку, звертаючи увагу на такі тонкощі, як загальний настрій художнього твору, а також на ті особливості контексту, які автор вклав у вжитий фразеологізм. Виходячи з практик більшості дослідників і перекладачів, найбільш розповсюдженими способами перекладу фразеологізмів в художніх творах є пошук повних або часткових відповідників у мові перекладу, або, якщо такі відсутні, описовий або дослівний переклад і калькування.

Ураховуючи все вищевказане, можна зробити висновок, що, загалом переклад фразеологізмів у художніх творах підпорядковується загальним правилам перекладу фразеологізмів. Найбільш оптимальним варіантом перекладу можна вважати переклад фразеологізму ідентичною фразеологічною одиницею в мові перекладу. Пошук повного або часткового відповідника є першочерговим завданням для перекладача, адже фразеологічний переклад у цьому випадку буде найкращим. Навіть за відсутності безпосередніх відповідностей фразеологізм, ужитий у мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, навіть якщо вона побудована на іншій словесно-образній основі, адже таким чином фразеологізм стане зрозумілим читачам перекладу, знайомим із певним образом. У разі, якщо фразеологічний переклад здійснити неможливо, допустимим способом перекладу фразеологізмів є калькування, проте його слід застосовувати лише в крайніх випадках. Можливим є описовий переклад у формі пояснення, порівняння, опису або тлумачення. Що стосується буквального перекладу, то його у будь-якому разі слід уникати, оскільки він не забезпечує точності й правильності перекладу фразеологічних одиниць.

РОЗДІЛ III

МІСЦЕ МОДЕРНІЗМУ В СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ. ОСНОВНІ ПРЕДСТАВНИКИ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

У третьому розділі магістерської дисертації розглядається модернізм як літературне та лінгвістичне явище, визначається сама суть поняття «модернізм», а також тих понять, які з ним пов'язані. Наводяться та аналізуються основні риси модернізму, висвітлюються особливості його естетики. Розглянуто біографії трьох основних представників англійського модернізму: Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф і Девіда Герберта Лоуренса, а також їх вплив на розвиток модернізму не лише в англійській, а й в світовій літературі.

3.1. Модернізм як явище в літературі. Основні риси модернізму

Для того, щоб дослідити явище модернізму в літературі, слід перш за все навести визначення поняття «модернізм». У посібнику зі світової літератури [29, с. 409] термін «модернізм» (від франц. *moderne* - новітній, сучасний) трактується як сукупність літературних напрямів і течій, що сформувалися на початку XX ст., яким притаманні нова суб'єктивно-індивідуалістська концепція людини та пов'язане з цим протиставлення нових виражальних і зображальних засобів класичним нормам мистецтва XIX ст. Модернізм заперечує художні принципи реалізму й натуралізму, натомість утверджує елітарність творчості митця, переважання форми над змістом, художню суб'єктивність, міфотворчість і використання «потoku свідомості» (останнє поняття буде розглянуто нижче).

Отже, модернізм є сукупністю напрямів і течій в літературі початку XX століття. Дослідниця Т. Денисова [11, с. 85-90] наголошує на тому, що модернізм слід вважати однією з провідних і надзвичайно плідних течій XX століття. Вона виокремлює серед основних векторів руху цивілізації (особливо західної) саєнтизм і технократичність, що виявилися причетними до перетворення людини на придаток до певного механізму або машини, і, в свою чергу, призвели до естетичного протесту митців і поетів кінця XIX століття. В «Новій філософській енциклопедії» [41] поняття саєнтизму або сцієнтизму трактується як ідейна

позиція, в основі якої лежить уявлення про наукове знання як про найвищу культурну цінність і визначальний фактор орієнтації людини в світі. При цьому в якості ідеалу самої науки зазвичай розглядається точне математизоване природознавство, під впливом успіхів якого в пізнанні законів природи і пов'язаного з цим науково-технічного прогресу і виникає саєнтизм. Небезпечним наслідком саєнтичного культу науки є її ідеологізація та догматизація, перетворення її на певну форму релігії, що нібито дає кінцеву відповідь на всі проблеми буття. Поняття ж технократичність або технократичне мислення в словнику [23] означає особу форму мислення, що полягає в переоцінці ролі технічних засобів та матеріальних цінностей в житті та діяльності людини. Вона характеризується домінуванням техніки над людиною та її цінностями, нехтуючи духовно-моральними основами буття. Тобто технократичне мислення – спрямованість мислення лише на предметний і матеріальний світ. Саме ці два явища, саєнтизм і технократичність, стали сутністю модернізму як естетичного явища.

В лекції дослідника Пестерева В. О. [25] підкреслюється, що саме поняття «модернізм» використовується як в широкому сенсі для позначення різноманітних нових напрямів людської думки в науці, філософії та художній творчості, так і в більш вузькому сенсі – для позначення різноманітних нереалістичних (відмінних від класичного реалізму) напрямів в художній літературі XX століття. Періодом найбільшого розвитку модернізму вважають кінець 20-х – початок 70-х років XX століття. Цей період вважають епохою панування модерністського мистецтва, що склалось як в сфері художньої творчості, так і в сфері естетичної думки, що відображала сучасний стан світу та людини, її світосприйняття. Деякою мірою модернізм безпосередньо пов'язаний з декадансом XIX століття, оскільки модернізм переосмислив та по-іншому втілював характерні для декаданса стани, настрої і вірування в онтологічну безглуздість, думки про марність людського існування, а на рівні поезики продовжував характерну для декаданса поетизацію смерті. На рівні сприйняття світу модернізм є невідокремним від різних філософських вчень та ідей як давнього минулого (Платон, Кант), так і більш сучасних йому філософських вчень (Шопенгауер, Ніцше). Модернізм напряду

пов'язаний з філософською думкою XX століття: інтуїтивізмом А. Бергсона, ідеями З. Фрейда; модернізм використовував ідеї екзистенціальної філософії у різних її варіаціях, від Ж.-П. Сартра до М. Хайдеггера. На пізній модернізм вплинули також ідеї структуралізму і постструктуралізму.

Основні риси естетики модернізму висвітлені в праці С. Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі» [24, с. 17-21; 105-111]. Однією з основних рис модернізму дослідниця вважає небачену раніше самосвідомість літератури. Модернізм породив величезну кількість самопояснень письменників, які були родоначальниками нових напрямів та естетичних теорій. Усі письменники, що стояли у витоків англійського модернізму – Т. С. Еліот, Дж. Джойс, В. Вулф та ін. були водночас відомими критиками. Найбільш складним є те, що модернізм майже неможливо поставити в рамки певної школи або навіть естетики, адже модернізм містить чи не найбільше парадоксів, чи не найважче піддається дефініціям. Тим не менш, певні характерні риси модернізму все ж можливо виявити та виокремити. Перш за все, модернізм принципово пориває з усталеними формами художнього відображення дійсності – канонізованим реалізмом та академічним мистецтвом, відчуваючи кризу цих явищ і в прагненні до оновлення. Для модернізму характерні активність, динамізм, пристрасть до руху, бажання діяти проти будь-чого та будь-кого в подоланні традиційних меж, зневага до традиційних цінностей, культурна революційність. В лекції «Головні риси естетики модернізму» [17] серед характерних ознак модернізму виділяють наступні:

- відмова від естетики реалізму, від вузьких рамок традиційної конкретики сюжету;
- взаємопов'язаність художньої творчості і технічних інновацій;
- незалежність мистецтва від будь-яких позахудожніх контекстів (соціальних, політичних, релігійних тощо);
- акцент на художній формі, яка вважається основою твору, ототожнення понять форма і зміст;
- винайдення та використання принципово нових художніх засобів (потік свідомості, асоціативний монтаж, колаж тощо);

– розуміння твору як замкнутої системи, що створює нову дійсність та протиставляється звичним нормам сприйняття реальності. Особливості модернізму можна прослідкувати при порівнянні його з постмодернізмом. Таблиця «Короткий огляд рис модернізму» за Брайніним – Пассеком [29, с. 37] представлена нижче.

Модернізм
Скандальність
Антиміщанський пафос
Емоційне заперечення попереднього
Первинність як позиція
Оцінке в самоназві «Ми – нове»
Декларована елітарність
Переважання ідеального над матеріальним
Віра у високе мистецтво
Фактична культурна спадкоємність
Виразність кордону мистецтво-немистецтво

Однак для того, щоб повністю осягнути всю глибину явища модернізму в літературі, слід передусім проаналізувати творчість його найбільш яскравих представників і зрозуміти їхнє світобачення та ідейність їх творів. Адже для письменника-модерніста творчість – в першу чергу, мистецтво безпосереднє самовираження не є таким важливим, як опосередковане вираження завдяки образам людини або героя в його творах, завдяки сюжету та особливостям художньої форми. Оскільки представників модернізму в літературі надзвичайно багато, ми в нашому дослідженні зупинимось на творчості англійських модерністів, а саме Дж. Джойса, В. Вулф та Д. Г. Лоуренса.

3.2. Основні представники англійського модернізму

3.2.1. Творчість Дж. Джойса

Джеймс Джойс був не лише одним із найяскравіших представників модернізму в англійській літературі, але й вагомо вплинув на світову культуру, залишаючись

ще й сьогодні одним з найпопулярніших англомовних прозаїків. Згідно з дослідницею Д. Г. Жантієвою [13, с. 14-67], Джеймса Джойса (James Joyce, 1882 – 1941) сучасний модернізм по праву вважає письменником, який відкрив нову еру в історії літератури, створивши новий тип роману, який прийшов на зміну реалістичному роману – роман сучасності. Аналіз романів Джеймса Джойса дає можливість зрозуміти, який вплив на світогляд і на художній метод письменника справили філософські концепції кінця XIX – початку XX століття, як вплинув на творчість Джойса розрив з реалізмом, в чому полягало його новаторство та чи було воно плідним для розвитку роману як жанру. Передусім слід звернутись до ранніх творів Джойса – до збірника оповідань «Дублінці» (“The Dubliners”, 1914) і роману «Портрет художника в юності» (“The Portrait of the Artist as a Young Man, 1916), і лише потім аналізувати найбільш відомий твір письменника – роман «Улісс».

Оповідання збірника «Дублінці» були створені в 1903-1905 рр., але були видані лише в 1914 році. «Дублінці» стали значним етапом не лише в творчості Джеймса Джойса, але й в історії ірландської і англійської новели. Їх опублікуванню передувало тривале листування автора з різними видавництвами. Джеймс Джойс проявив значну сміливість, прагнучи сказати правду про життя ірландців – всупереч тенденції до ідеалізації та романтизації всього ірландського, яка панувала в літературі Ірландського відродження. Духовний параліч лежить на всіх аспектах життя, зображеного в «Дублінцях». В деяких оповіданнях йде мова про поховані ілюзії, померлу красу, в інших – про самовдоволені пихатих людей, які відчують себе в цій задушливій атмосфері як в своїй стихії. Гострою іронією пронизані оповідання, в яких зображується суспільне життя Дубліна. Характерною рисою «Дублінців» є людяність. Багатьом, на перший погляд, безпристрасним оповіданням властива глибока внутрішня емоційність, прихований ліризм, біль за людину. Персонажі – не прикрашені герої, вони звичайні люди з дрібнобуржуазного середовища. Автор хотів в своїх оповіданнях зобразити Дублін центром паралічу, який вразив усю Ірландію, показати байдужій публіці, як цей параліч скував дух людей в різні періоди їх життя – в дитинстві, в юності та в зрілому віці. На формування такого світосприйняття письменника вплинула духовна криза кінця XIX – початку XX століття в буржуазному суспільстві Заходу,

що особливо відобразилась на Ірландії, а також філософські вчення Ніцше і Шопенгауера, літератури, ворожій реальності, літературі, що возвеличує та проголошує ізоляцію мистецтва і митця.

У 1904 році Джеймс Джойс назавжди залишив Ірландію і розпочав свій перший роман, який в кінцевій редакції назву «Портрет художника в юності» вийшов окремим виданням у 1916 році. Роману властиві такі якості, як суворий принцип художнього відбору, відчуття міри та економія виражальних засобів. «Портрет художника в юності» став свого роду зображенням історії молодого людини ХХ століття, яка відобразила «хворобу століття». Одночасно роман є історією формування того типу художника, який виходить на авансцену в першій половині ХХ століття. Саме цей твір став величезним художнім досягненням письменника. В ньому автору вдалося передати правду людських відносин, глибину почуттів, показати характерні особливості ірландського життя, створити образи, наповнені поетичною силою, та реалістичні характери. «Портрет художника в юності» – це роман, який є надзвичайно важливим для розуміння духовного і творчого формування Джеймса Джойса. Саме цей роман є ключовим для розуміння «Улісса» – центрального твору письменника.

Джеймс Джойс працював над романом «Улісс» сім років, в період між 1914 та 1921 рр., в той час, коли Джойс жив в Трієсті та Цюриху. Роман було опубліковано у 1922 році. Аналіз головного твору Джеймса Джойса дозволяє якнайкраще осягнути весь художній потенціал письменника, зрозуміти його ідеї та світосприйняття. Цьому аналізу присвячена велика кількість робіт, серед яких і дослідження І. В. Кабанової [14]. Вона акцентує увагу на тому, що вже сама назва роману «Улісс» (варіант імені давньогрецького героя Одиссея) вказує на задум Джойса, який здійснив рідкісну для сучасної літератури спробу створити епос, подібний до гомерівської «Одіссеї». Саме Гомер, Данте та Шекспір були для письменника прикладами для наслідування, саме з ними він вступив у творче змагання, однак епосом на сучасному етапі міг бути лише той жанр, що домінував в тогочасній літературі, – роман. Основа роману та його композиційна побудова мають явні та приховані аналоги з поемою Гомера «Одіссея». У творі зображені й «аналогічні» персонажі: Стівен Дедал (сюжетна лінія відповідає історії Телемаха),

Леопольд Блум (Одіссей, латинська форма імені якого стала назвою роману), Геррет Дізі (Нестор) та ін. Дублін зображено в романі символом всього світу, Блум є символом всіх чоловіків, а його дружина уособлює всіх жінок, один літній день символізує всі часи на Землі. Кожен персонаж, кожна ситуація, в яку потрапляє персонаж, містить в собі і приховує велику кількість символічних підтекстів і соціокультурних контекстів, за допомогою яких Джойс намагався виразити своє уявлення про життя. Однією з основних тем роману є тема відносин батька й сина, де у ролі батька символічно виступає Блум, а в ролі сина – Стівен. Але найяскравішою особливістю роману є те, що він містить величезну кількість історичних, філософських, літературних і культурних аспектів, прихованих за простим сюжетом. Кожен епізод містить так звані різні «плани»: 1) сюжетний план, в якому діють герої роману. Цьому плану відповідає конкретне місце і час дії; 2) реальний план, який відображає реалії ірландського суспільства початку ХХ століття, певні події особистого життя Джеймса Джойса; 3) «Гомерів» план, адже роман будується за композиційною схемою «Одіссеї», і епізоди роману пародійно відтворюють епізоди класичного епосу, а персонажі є уособленнями його головних героїв.

Для більшості читачів ім'я Джеймса Джойса нерозривно пов'язане з прийомом «потіку свідомості», з першим послідовним використанням принципу внутрішнього монологу. Помилково було б стверджувати, що це було відкриття Джойса. В реалістичній літературі ХІХ століття цей прийом вже застосовували, наприклад Л. М. Толстой в романі «Анна Кареніна»; його також використовували деякі модерністські попередники Джойса. Але заслуга письменника полягає в тому, що він надав цьому прийому більшого розмаху і масштабності, зробивши його основою оповіді в своєму романі, таким чином розкривши всі можливості, закладені у внутрішньому монолозі і блискуче використавши їх. Завдяки «потіку свідомості» читач знає про героїв Джойса не просто більше, ніж про будь-яких інших героїв світової літератури, але й ніби то знайомий з ними особисто. «Потік свідомості» дозволяє фіксувати не лише усвідомлені думки персонажа, артикульовані в слові; Джеймс Джойс досягає нового ступеня психологічної

достовірності, показуючи збої в роботі людської думки, її асоціативність, роль зовнішніх вражень.

Отже, Джеймс Джойс в своєму романі «Улісс» обрав шлях подолання традицій реалізму і натуралізму за допомогою відмови від звичних оповідних норм і створення нової цілісності завдяки зверненню до стародавнього міфу. Інші основоположники модернізму обрали інші способи відмови від традицій.

3.2.2. Творчість Вірджинії Вулф

В 20-30-х роках XX століття Вірджинія Вулф (Virginia Woolf, 1882-1941) була надзвичайно відомою письменницею, перекладачем, літературознавцем і критиком, але і сьогодні вона залишається однією з найяскравіших фігур епохи модернізму. Згідно з вже згаданою вище дослідницею Д. Г. Жантієвою [13, с. 68; 77-112], сучасні західні літературознавці ставлять ім'я Вірджинії Вулф поряд з іменами інших видатних представників європейського модернізму – Пруста, Джойса, й Кафки. Численні критичні статті Вірджинії Вулф розкривають принципи модерністської літератури, саме тому аналіз її творчості необхідний для розуміння основних засад модернізму. Вірджинія Вулф першою в світовій літературі XX століття наважилась привернути увагу до своєрідності соціального досвіду жінок, допомагаючи їм ставати «видимими» в суспільстві і реалізувати можливість психологічної відвертості, яка до того часу була для них забороненою. Статті Вірджинії Вулф, в яких вона говорить про розпад колишніх моральних норм, її твори, а також твори інших модерністів свідчать про відсутність пошуків нових позитивних цінностей, нової моралі. Навпаки, у них переважає прагнення відійти від цих нагальних питань.

Вичерпний аналіз творчості Вірджинії Вулф наведено в праці Н.П. Михальської «Шляхи розвитку англійського роману 1920-1930-х років» [20, с. 63-104]. Дуже важливим для розуміння творчості письменниці є певні події в житті Вірджинії Вулф, а саме смерті її матері та сестри. Смерть матері Вулф пережила в 13 років, і ця подія призвела до першого нервового зриву, які переслідували письменницю все її життя. Після смерті батька Вірджинія з братом і сестрою оселились в лондонському районі Блумсберрі, і саме там розпочався її творчий шлях, адже

Вірджинія Вулф стала душею так званої «блумсберійської групи». Група об'єднувала англійських інтелектуалів, поетів (Томас Еліот), літературознавців (Роджер Фрай), письменників (Едуард М. Форстер), філософів (Бертран Рассел), а також економістів і художників. Перші кроки в літературній діяльності Вірджинія Вулф зробила ще в 1904 році, виступивши з рецензією в газеті «Гардіан», в подальшому її критичні статті стали систематично публікуватись на сторінках додатку до газети «Таймс». Пізніше побачили світ збірка оповідань «Понеділок і четвер» і роман «Кімната Джейкоба». Загалом, письменниця за своє життя створила сім томів есе і статей. У 1915 році був опублікований дебютний роман Вірджинії Вулф «Мандрівка назовні», а через чотири роки з'явився роман «День та ніч». Вершиною творчості письменниці вважаються експериментаторські романи «Місіс Делловей» (1925 р.) і «На маяк», що були близькими до літератури «потoku свідомості», про який ми вже згадували вище. В літературі Вірджинія Вулф стала творцем нової манери письма. В її творах сюжет міг обриватись на пів-слові, а замість звичного світу дії в творах присутній так званий «тайнопис душі», який полягає в тому, що авторська сповідь контролюється почуттями і схожа на уривковий опис емоцій. Новаторські у способах викладу і опису скороминучого людського сум'яття, відображення внутрішнього світу героїв, описання великої кількості шляхів переломлення свідомості, твори Вірджинії Вулф увійшли в золотий фонд літературного модернізму.

3.2.3. Творчість Девіда Герберта Лоуренса

Творчість Девіда Герберта Лоуренса складає яскраву і своєрідну сторінку в історії американського роману новітнього часу. Аналізуючи його творчість, Н.П. Михальська [20, с. 104-134] зазначає, що на відміну від Джойса і Вулф з їх експериментаторством в області роману, Лоуренс не захоплювався формалістичними пошуками. Він не відмовився від традиційної форми реалістичної оповіді: у зовнішній формі він не поривав з традиціями реалізму. Однак його розрив з принципами критичного реалізму проявився майже одразу після його вступу в літературу. Лоуренс приваблював сучасників своїм пристрасним протестом проти антигуманності буржуазного суспільства, своїм

щирим і постійним бажанням допомогти своїм сучасникам звільнитися від кандалів лицемірства. Він одним із перших сміливо і прямо розкривав в своїй творчості питання шлюбу і стосунків статей, відкидаючи при цьому традиційні для буржуазної моралі вікторіанських часів засоби замовчування; він зображував інтимні аспекти життя людей, ламаючи кригу упереджень, і прагнув розкрити усі можливості людської особистості. Н. В. Глінка в своїй монографії «Міфопоетика у творчості Д. Г. Лоуренса» [10, с. 38, 43-44] підкреслює, що, ставлячи діагноз хворобам сучасного суспільства, Лоуренс вбачав головне зло у тому, що люди перетворились на гвинтики соціальної машини, їхні смаки, звички, вірування, емоції штампуються безперервним виробництвом, їхнє життя сумне й одноманітне, бо в ньому немає вогню, натхнення і екстазу. Засуджуючи бездуховність капіталістичної цивілізації, що поневолила і знеособила людину, Лоуренс прагне протиставити їй свободу почуттів і пристрастей, адже лише в інстинктивній безпосередності їх прояву і полягає істинна краса людського існування. Центральне місце у філософії Лоуренса посідає вчення про людину, як згусток живої стихії, що переходить з однієї форми в іншу: з вітру у траву, з ґрунту у камінь, з простору у звіра, з часу в людину. В літературно-критичній традиції ХХ століття Лоуренса розглядали як автора нової доктрини «природної людини», яка, в свою чергу, зумовила наступні розвідки у галузі літератури, психології, мистецтва, психоаналізу, філософії та антропології. Що стосується творчого спадку Девіда Герберта Лоуренса, то аналіз його творчості вичерпно представлений в роботі Д. Г. Жантієвої [13, с. 118-162]. Перша книга подорожніх нотаток письменника «Сутінки в Італії» була опублікована в 1916 році. У 1919 році Лоуренс залишив Англію і з тих пір лише інколи відвідував батьківщину. Він мандрував Італією, Сицилією, Цейлоном, жив в Австралії і США, відвідував Мексику. В тяжких умовах він писав романи «Пропала дівчина» (“The Lost Girl, 1920), «Флейта Аарона» (“Aaron’s Rod”, 1922), а також кілька збірок есе, безліч оповідань і поезій. Опубліковані Лоуренсом праці «Психоаналіз і підсвідоме» (“Psychoanalysis and Unconscious”, 1921) і «Фантазії підсвідомого» (“Fantasia of Unconscious”, 1922) відкрили доступ до його світобачення. Назважаючи на те, що багато дослідників вважають найкращою частиною творчого спадку письменника

його оповідання, все ж саме романи – «Сини і коханці», «Райдуга», «Закохані жінки» і «Коханець леді Чаттерлей» – дозволяють вважати Лоуренса одним з найвидатніших письменників ХХ століття. Окрім властивих письменнику могутності пера, вміння тонко передати «відчуття місця», вражає здатність Лоуренса точно відтворити соціальне, психологічне і історичне становище Англії часів промислової революції.

Досліджуючи найбільш відомий роман Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей», Н.П. Михальська [20, с. 127-129] зазначає, що роман став останньою спробою Лоуренса виступити в ролі творця «нової релігії», що відповідала б вимогам людини ХХ століття. Завершуючи творчий шлях письменника, цей роман увібрав у себе багаторічний досвід Лорунеса-романіста і відобразила результат його пошуків. «Коханець леді Чаттерлей» мав стати реалізацією заповітної мрії письменника про роман, що затверджував би перемогу кохання над недосконалістю і обмеженістю розуму. Але разом з тим Лоуренс мріяв про примирення цих двох аспектів, вбачаючи у встановленні гармонії між тілом та розумом шлях до відродження людини. В романі відобразилась збентеженість враженої війною свідомості, а історія героїв постає перед нами як результат пережитої ними катастрофи. Однак Лоуренс все ж виражає слабку надію на те, що деякі чоловіки й жінки, яким пощастило стати близькими один одному, все ж можуть уникнути тиску обставин. Але песимістичний настрій роману та властивий роману смуток переконують в тому, що досягнення бажаної гармонії видається Лоуренсу неможливим.

Аналіз творчості трьох представників англійського модернізму – Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса – дає підстави для певних висновків щодо модерністського роману. Отже, погляд на дійсність як на злий хаос, суб'єктивний підхід до неї, недовіра й ворожість до людського розуму призводять до того, що письменники-модерністи розривають зв'язок між життям та літературою. Представники модернізму зображують людину поза соціальними зв'язками, що є самотньою у ворожому світі. Світосприйняття модерністів призводить до відмови від гуманістичних цінностей, від моральних критеріїв в творчості. Відбувається розрив єдності етичного й естетичного, відсутній

моральний суд над дійсністю та над людиною. Особливості філософії модерністів тісно пов'язані з формою їх романів. У зв'язку з цим відбувається руйнування структури роману, його основних елементів, ставлячи на перше місце експерименти з формою та сюжетом.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Модернізм вважається сукупністю напрямів і течій в літературі початку XX століття, основою якого стало заперечення художніх принципів реалізму і натуралізму, переважання форми над змістом, а також художня суб'єктивність. Модернізм як літературне явище характеризується динамізмом, культурною революційністю та активним використанням цілковито нових художніх засобів, таких як потік свідомості, колаж та асоціативний монтаж. Характерні риси модернізму яскраво проявляються в творчості англійських письменників Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса, творчість яких майже повністю поривала з традиційними літературними канонами.

Дж.Джойс вважається основоположником явища «потіку свідомості» в літературі, бо саме йому вдалося надати цьому прийому масштабності, зробивши його основою оповіді в своєму романі, таким чином розкривши всі можливості, закладені у внутрішньому монологі і блискуче використавши їх. В. Вулф часто закладала унікальні і новаторські способи передачі змісту твору: в творі могло не бути ні зав'язки, ні кульмінації, ні розв'язки, а, отже, не було в ньому і строго канонічного сюжету, але від цього її твори не ставали гіршими, а, навпаки, привертати ще більшу увагу. Що стосується творчості Д.Г.Лоуренса, то він звертався до проблем, які не тільки не втратили своєю значимістю для наступних поколінь, але навіть стали нагальними: людина в епоху науково-технічної революції, значення загальнолюдських цінностей, відносини чоловіків і жінок, тощо. Але основною особливістю творчості письменників-модерністів було активне використання різноманітних художніх засобів, і частіше – фразеологізмів. Саме в їх творчості фразеологічні одиниці відіграють основну роль у створенні образності, тому дуже важливим виявляється аналіз лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів, а також дослідження способів їх передачі іншою мовою.

РОЗДІЛ IV

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТВОРАХ АНГЛІЙСЬКИХ МОДЕРНІСТІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Розділ IV присвячено аналізу та типологізації лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів, а також дослідженню способів передачі цих особливостей українською мовою, тобто аналізуються основні перекладацькі трансформації, за допомогою яких передаються лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів при перекладі цих творів українською мовою. Матеріалом для аналізу слугують твори згаданих вище представників англійського модернізму, а також офіційні переклади цих творів українською мовою.

4.1. Лексичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів

Аналізуючи лексичні особливості фразеологізмів, ми послуговувались працями визначних дослідниць І.В.Арнольд [58, с. 37-43] та Л.Г. Верби [59, с. 89-107], базуючи дослідження лексичних особливостей на їх працях «Лексикологія сучасної англійської мови» та «Порівняльна лексикології англійської та української мов». Для проведення дослідження лексичних особливостей англійських фразеологізмів в творах письменників-модерністів було складено таблиці фразеологізмів, використаних в своїх творах представниками англійського модернізму, яких ми розглядали в попередньому розділі (див. Додатки А, Б, В). Матеріал дослідження було отримано методом суцільної вибірки з 6 джерел: оригінальних творів Джеймса Джойса: *James Joyce, Ulysses*; Вірджинії Вулф: *Woolf, Virginia. Mrs Dalloway*; та Девіда Герберта Лоуренса: *David Herbert Lawrence, Lady Chatterley's Lover*; а також їх офіційних перекладів українською мовою: *Улісс: роман; з англ. пер. О.Терех, О.Мокровольський; Місис Делловей; переклад з англ. Тараса Бойка; Коханець Леді Чаттерлей; пер. з англ. Соломії Павличко*. Обсяг матеріалу складає 1107 фразеологічних одиниць (408 фразеологічних одиниць з твору «Улісс», 350 фразеологічних одиниць з твору «Місис Делловей» та 349 фразеологічних одиниць з твору «Коханець леді

Чаттерлей»). Незначна різниця у кількості одиниць для аналізу пояснюється тим, що, незважаючи на те, що обсяг романів Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» та Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» є майже однаковим, однак обсяг роману Джеймса Джойса «Улісс» перевищує обсяги інших двох творів, тому саме з цього роману нами взято трохи більшу кількість одиниць для аналізу. В Додатках інколи трапляються також випадки повтору фразеологізму. Але ми все одно включали такі повтори в загальну кількість одиниць. Це пояснюється тим, що вживані автором у своєму творі фразеологічні одиниці можуть зустрічатись на сторінках роману по кілька разів, але переклад цих одиниць відрізняється. Тому нам здалося доречним аналізувати такі фразеологізми з точки зору використаних перекладачем перекладацьких трансформацій, які, знову ж таки, відрізняються для одного й того самого фразеологізму. У таблицях Додатків наведено як оригінал використаного письменником фразеологізму одиниці, так і його переклад, і, звичайно, перекладацьку трансформацію, застосовану в процесі перекладу твору українською мовою. Переклад і перекладацькі трансформації ми аналізуватимемо в третьому підпункті, а в першому і другому підпунктах зосередимось на лексичних та семантичних особливостях фразеологізмів. Так як в цьому підпункті ми зосереджуємо увагу на лексичних особливостях фразеологізмів у творах англійських модерністів, ми розглядатимемо ці три твори як окремо, для порівняння частотності вживання тих чи інших фразеологізмів різними авторами, так і разом, для виведення загальних висновків щодо лексичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів загалом.

Оскільки жодне слово в мові не існує окремо, ізольовано від його загальної номінативної системи, і так як слова об'єднуються в різні групи на підставі тих чи інших ознак, для аналізу ми вирішили проаналізувати лексичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів шляхом типологізації досліджуваних фразеологічних одиниць за всіма класифікаціями, що наведені в Розділі 1 (окрім класифікації німецького дослідника В. Фляйшера, адже його класифікається базується на вживанні фразеологізмів переважно в усному мовленні, в мові ЗМІ, коментарях, тощо, тому типологізувати фразеологізми, взяті з творів художньої літератури, за цією класифікацією не є доречним).

Першим критерієм для аналізу стала структура. На структурному критерії базується класифікація дослідника Н. М. Шанського. Так, вчений розділив фразеологізми на дві групи: 1) ті, що за своєю структурою подібні до сполучень слів; 2) ті, що за своєю структурою подібні до повноцінних речень (до цієї групи найчастіше входять прислів'я та приказки). Після проведеного дослідження ми дійшли до таких висновків: загалом більшу частину становлять фразеологізми, подібні за структурою до сполучень слів (626 фразеологічних одиниць), тоді як фразеологізми, за структурою подібні до речень, зустрічаються у творах англійських модерністів рідше (481 фразеологічна одиниця). Що стосується кожного автора окремо, то фразеологізми, подібні за своєю структурою до речень, найчастіше зустрічаються в творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» (168 фразеологічних одиниць). Яскравими прикладами таких фразеологізмів можуть слугувати наступні одиниці: *All in due season; As if they had lost a shilling and found sixpence; He felt the devil twisting his tail; No matter how many skies have fallen; There's lots of good fish in the sea*. Наведені приклади є переважно прислів'ями, що свідчить про те, що фразеологізми, що за структурою подібні до речень, часто є усталеними в мові крилатими виразами, прислів'ями та приказками. І хоча найбільше таких виразів ми можемо знайти саме в Девіда Герберта Лоуренса, приклади подібних фразеологізмів наявні як і в творі Джеймса Джойса: *There's nothing new under the sun; To Caesar what is Caesar's, to God what is God's*; так і в романі Вірджинії Вулф: *Every man has his ways; World might have turned upside down* тощо. Отже, можна зробити висновок, що модерністи активно вживали фразеологізми, що за структурою подібні до речень, і часто являють собою прислів'я та приказки.

Фразеологічні одиниці, за структурою подібні до сполучень слів, найбільше зустрічаються в творі Джеймса Джойса «Улісс» (257 фразеологічних одиниць). Яскравими прикладами таких фразеологізмів можуть слугувати: *Brown paper; Fuller's earth; In a funk*. Так само більше фразеологізмів цього типу й в романах Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» (181 одиниці): *Cool as a cucumber; In short words; Middle-class people*; та Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» (188 одиниць): *Out of nowhere; Out of the thin air; Tongue of fire*. Отже, в

романах модерністів переважають фразеологічні одиниці, за структурою подібні до сполучень слів, а не до речень. Це пояснюється тим, що кількість фразеологізмів, які за структурою подібні до речень, загалом обмежена, адже запас прислів'їв, приказок та крилатих висловів у будь-якій мові є вичерпним. Що стосується фразеологізмів, подібних за структурою до сполучень слів, то їх кількість в мові загалом не є обмеженою, особливо в англійській мові, де їх склад доповнюється фразовими дієсловами і великим різноманіттям сполучень прийменників з іншими частинами мови. Таким чином, відповідно до класифікації фразеологізмів за структурним параметром, у творах англійських модерністів переважають фразеологізми, за структурою подібні до сполучень слів. Графічне відображення результатів проведеного дослідження можна побачити на Рис. 1, Рис. 2 і Рис. 3.

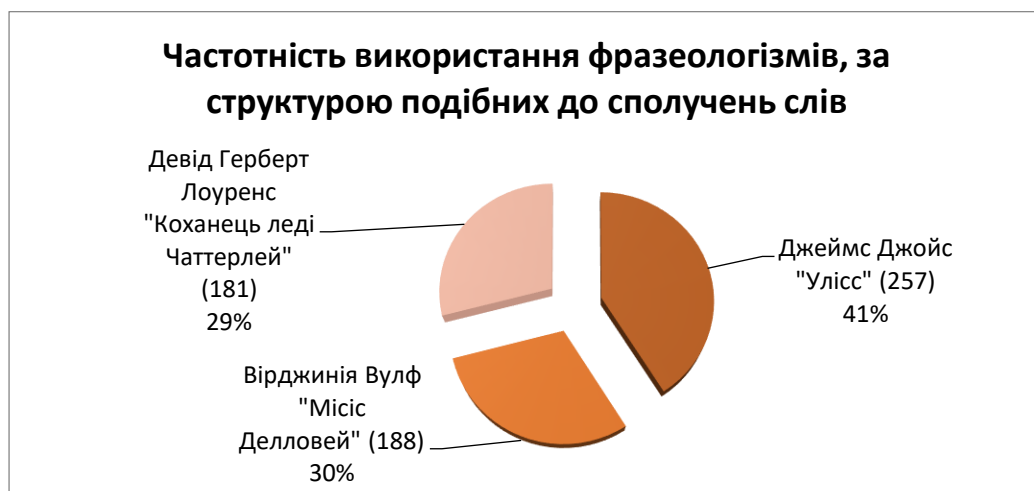

Рис. 1. Діаграма розподілу фразеологізмів, за структурою подібних до сполучень слів (за Н.М.Шанським)

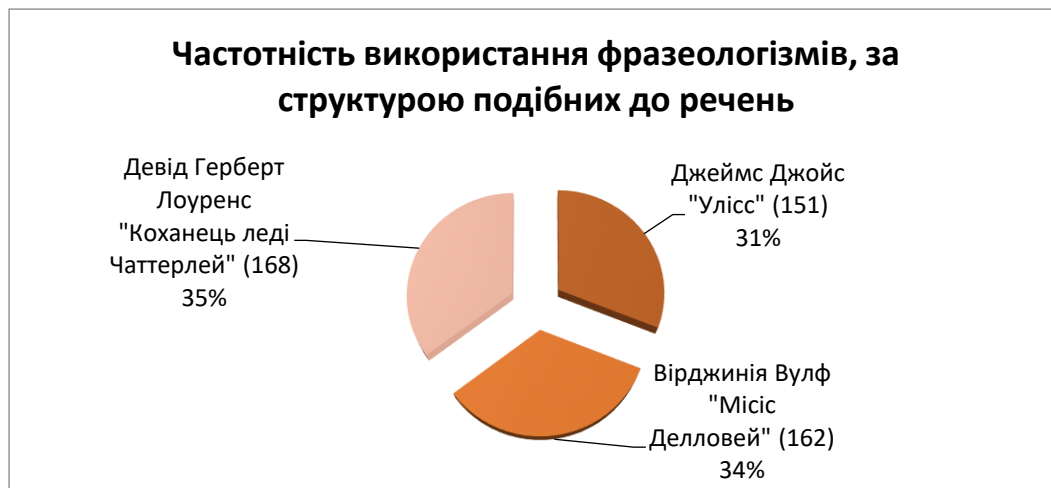

Рис. 2. Діаграма розподілу фразеологізмів, за структурою подібних до речень (за Н.М.Шанським)

Рис. 3. Діаграма розподілу фразеологізмів за структурою (за Н.М. Шанським)

За структурним параметром фразеологізми класифікував також дослідник І.Є. Анічков, але він виділив вже не дві, а три групи фразеологізмів: 1) фразеологізми, що складаються з одного повнозначного і одного (двох) неповнозначного слова; 2) фразеологізми з двох повнозначних слів (без урахування неповнозначних слів); 3) фразеологізми, що складаються з трьох або більше повнозначних слів.

Отже, проаналізувавши фразеологічні одиниці за класифікацією вченого І.Є.Анічкова, яка базується на структурному параметрі, ми дійшли таких висновків: у творах англійських модерністів переважають фразеологізми, що складаються з трьох або більше повнозначних слів (534 одиниці), трохи менше зустрічаються фразеологізми, що складаються з двох повнозначних слів, не враховуючи неповнозначні слова (497 фразеологічних одиниць), а найменшу кількість становить група фразеологізмів, які складаються лише з одного повнозначного, і одного або кількох неповнозначних слів (76 фразеологічних одиниць). Тим не менш, фразеологізми останньої групи все ж достатньо часто зустрічаються у творі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» (39 фразеологічних одиниць з 350). Найчастіше фразеологізми такого типу, це фразові дієслова, або ж усталені вирази: *For sake; For no reason; Give in; In the open*. У творах Джеймса Джойса та Девіда Герберта Лоурена фразеологічні одиниці цього типу зустрічаються значно рідше (13 і 24 одиниці відповідно). Це свідчить про те, що

Вірджинія Вулф в своєму романі частіше використовує короткі, лаконічні сполучення слів, активно звертаючись до фразових дієслів. Це є цікавою особливістю з огляду на те, що Вірджинія Вулф – письменниця-жінка, а жінки зазвичай, навпаки, уникають лаконічності, тоді як чоловіки надають перевагу коротким і влучним фразам, але в нашому випадку, ця тенденція проявляється в протилежному напрямі. Що стосується фразеологізмів другої групи, які складаються з двох повнозначних слів і декількох неповнозначних, то найчастіше фразеологізми цього типу зустрічаються в романі Джеймса Джойса «Улісс» (202 одиниці): *High water; Poor soul; The new moon*. Такі фразеологізми, звичайно, досить поширені, тому у великій кількості наявні як у романі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» (167 одиниць): *Falling in love; Middle class; Cream of society*; так і в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» (128 одиниць): *The driving power; Man of society; Her quick ear*. Зрозуміло, що фразеологічні одиниці такої структури будуть зустрічатись в творах значно частіше, оскільки варіативність їх складу є значно вищею, бо кількість сполучень двох повнозначних слів у будь-якій мові буде значно більшою за кількість сполучень лише одного повнозначного слова з одним або навіть кількома неповнозначними словами. Фразеологізми третьої групи, до складу яких входить більше двох повнозначних слів, складають найбільшу групу і найчастіше зустрічаються у творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» (197 фразеологічних одиниць): *With a queer grin of a smile; We have the habit of each other; Pretends to rule the roost*. Трохи менше фразеологізмів цієї групи ми знаходимо в романі Джеймса Джойса «Улісс» (193 фразеологічні одиниці): *To set his mind at rest; He's stinking with money; No good red herring*. Така велика кількість фразеологізмів, що входять до цієї групи, пояснюється, знову ж таки, тим фактом, що, чим більше повнозначних слів входить до складу фразеологічної одиниці, тим більше варіантів сполучення цих слів, і тим більше фразеологізмів існує в мові.

Схематично результати аналізу фразеологічних одиниць за класифікацією дослідника І.Є.Анічкова відображені на Рис. 4, Рис. 5, Рис. 6 та Рис. 7.

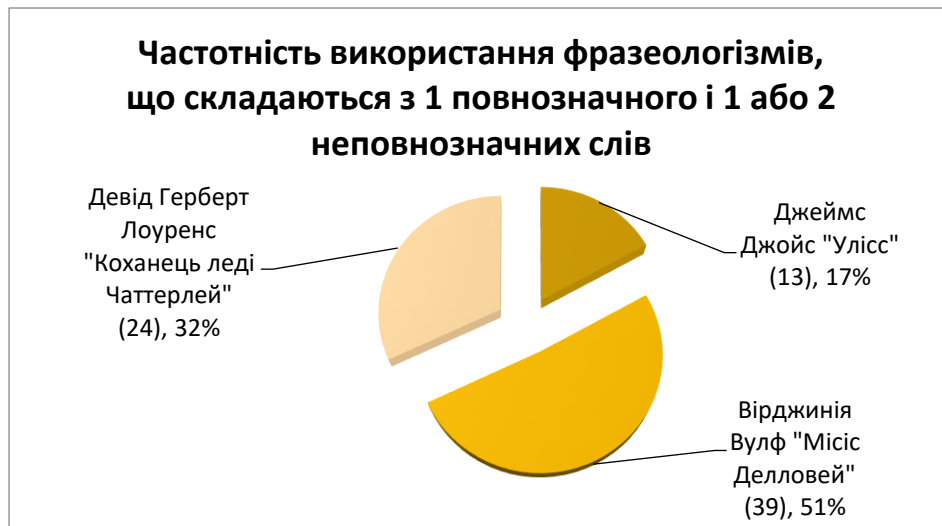

Рис. 4. Діаграма розподілу фразеологізмів, що складають з 1 повнозначного і 1 або 2 повнозначних слів у творах англійських модерністів (за І.Є.Анічковим)

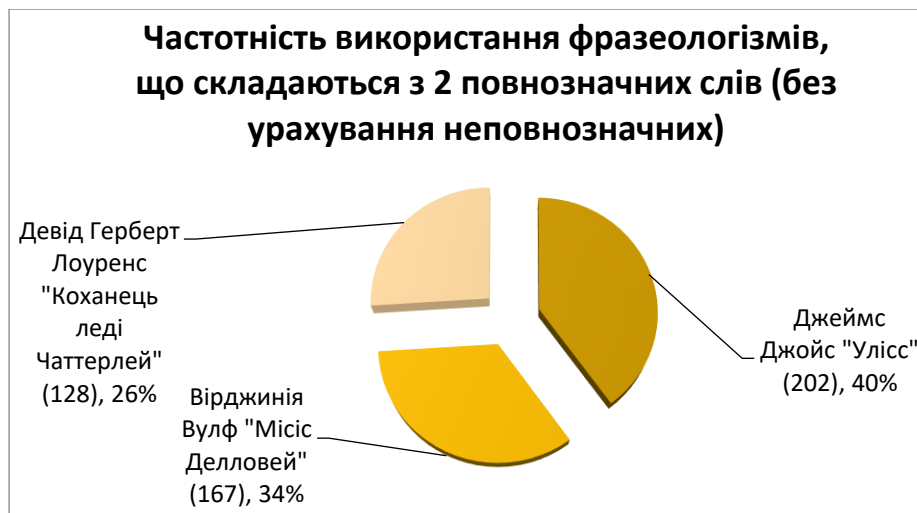

Рис. 5. Діаграма розподілу фразеологізмів, що складають з 2 повнозначних слів, у творах англійських модерністів (за І.Є.Анічковим)

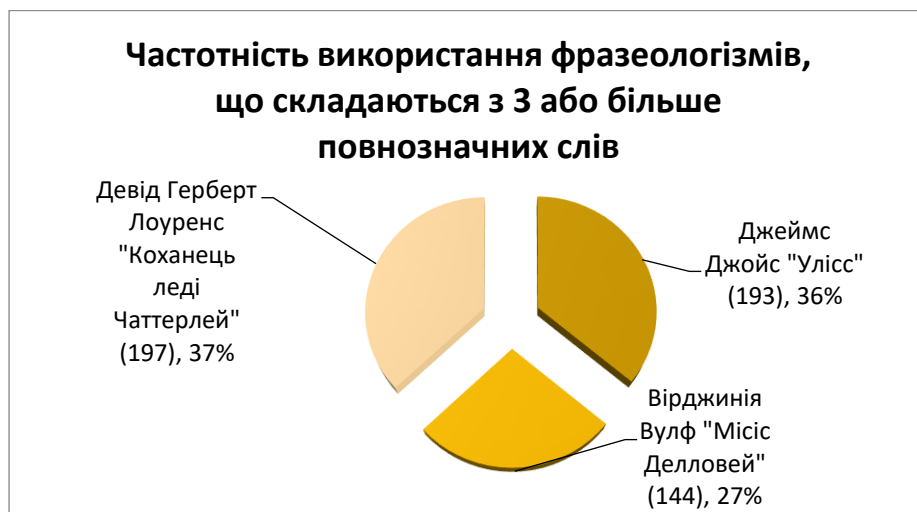

Рис. 6. Діаграма розподілу фразеологізмів з 3 або більше повнозначних слів в романах англійських модерністів (за І.Є.Анічковим)

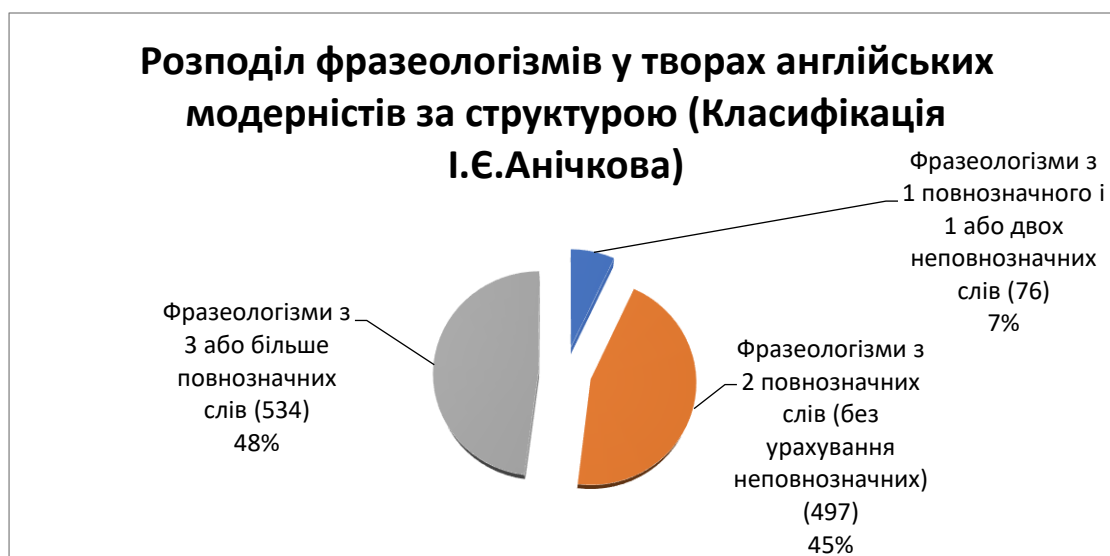

Рис. 7. Діаграма розподілу фразеологізмів за структурою (за І.Є.Анічковим)

В Розділі 1 ми розглядали класифікацію фразеологізмів Ш. Баллі, оскільки вона вважається загалом першою відомою класифікацією фразеологічних одиниць. Параметром для класифікації у Ш.Баллі виступила мотивованість фразеологізму, тому він розділив фразеологізми на дві групи: фразеологічний ряд і фразеологічна єдність, відповідно, фразеологізми першої групи характеризуються мотивованістю компонентів і можливістю виведення з суми їхніх значень значення цілого фразеологізму, а фразеологізми другої групи характеризуються повною відсутністю мотивованості. Однак, послідовник Ш.Баллі, всесвітньовідомий дослідник В.В.Виноградов розширив класифікацію Баллі і виокремив третю групу фразеологізмів, які є частково мотивованими. Тому нам здалось доречним аналізувати фразеологізми у творах англійських модерністів саме за класифікацією В.В.Виноградова. Отже, дослідник виокремив три групи фразеологічних одиниць: 1) фразеологічні зрощення (повністю немотивовані, значення цілого виразу неможливо вивести із суми значень складових компонентів); 2) фразеологічні єдності (мотивовані); 3) фразеологічні сполучення (частково мотивовані, знаючи значення принаймні одного складового компонента, можна зрозуміти значення інших).

Ми проаналізували фразеологізми в творах англійських модерністів за класифікацією В.В.Виноградова, що базується на мотивованості фразеологізмів, і дійшли наступних висновків. Найбільше в творах англійських модерністів

зустрічаються фразеологічні єдності, які є мотивованими, тобто значення всього фразеологізму можна вивести із значень складових компонентів (530 фразеологічних одиниць), тоді як повністю немотивовані фразеологічні єдності і частково мотивовані фразеологічні сполучення зустрічаються в творах англійських письменників-модерністів значно рідше (304 та 273 фразеологічні одиниці відповідно). Отримані результати можна пояснити тим фактом, що в англійській мові більшість фразеологізмів все ж є мотивованими, адже кількість історично закріплених виразів, значення яких неможливо зрозуміти без звернення до словника фразеологізмів, є обмеженим, тоді як можливості поєднання кількох або більше слів, які частково пояснюють значення одне одного, є невичерпними. Важливим також є те, що в англійській мові складові фразеологічного виразу, наприклад, іменники, поєднуються лише з певними конкретними дієсловами, або прикметниками, і варіативність таких сполучень є обмеженою, а варіанти поєднання непоєднуваних за значенням слів, в свою чергу, обмежені ще більше. Тим не менш, фразеологічні зрощення все ж трапляються досить часто, адже навіть незважаючи на те, що такі вирази є повністю немотивованими, вони вже довгий період часу входять до лексичного складу мови, і письменники активно використовують такі фразеологізми в своїх творах. Найбільше фразеологічних зрощень використав в своєму романі «Улісс» Джеймс Джойс (це 115 фразеологічних одиниць з 408). Яскравими прикладами таких фразеологізмів можуть слугувати: *In a brown study; Once in a blue moon; To fork out*. Трохи рідше звертається до фразеологізмів цього типу Вірджинія Вулф у своєму романі «Місіс Делловей» (109 фразеологічних одиниць з 350): *Cool as cucumber; Gave her quite a turn; Eating her heart out; In a funk*; і ще менше їх знаходимо в творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» (80 фразеологічних одиниць із 349): *All-my-eye-Betty-Martin; Black manna from the skies; For willy-nilly; Her quick ear*. Що стосується частково мотивованих фразеологізмів, тобто фразеологічних сполучень, як назвав такі фразеологізми В.В.Виноградов, то вони, знову ж таки, переважають у творі Джеймса Джойса (102 фразеологічні одиниці): *Drink like the devil; The rosy buds all gone brown; In the black* 47, і трохи рідше зустрічаються у творі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей»: *A sort of ease in her manner; He is taken by*

surprise; Made a fine figurehead at ceremonies; та в творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»: *You'd have to run the show; To start housekeeping; To make a scene.* Нарешті, найбільш численну групу фразеологізмів у творах англійських модерністів становлять фразеологічні єдності, які є повністю мотивованими, і значення яких можна вивести зі значень слів, що входять до їх складу. Найбільше фразеологічних єдностей використав у своєму романі «Коханець леді Чаттерлей» Девід Герберт Лоуренс (194 фразеологічні одиниці): *A little smile came into his eyes; At the same time; Connie was in love with him; He remained for a moment still; He was white as milk.* Трохи рідше до них звертався Джеймс Джойс у своєму творі «Улісс» (191 фразеологічна одиниця): *Nothing new under the sun; How she met her death; Gave a long slow whistle of call;* і найменше таких фразеологізмів ми знаходимо в романі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» (145 фразеологічних одиниць): *With the tears running down his cheeks; White as a sheet; To have a look; Did it make any difference.*

Таким чином, відповідно до класифікації фразеологізмів за критерієм мотивованості або немотивованості В.В. Виноградова, за основу якої було взято класифікацію Ш.Баллі, у творах англійських модерністів переважають фразеологічні єдності, що є повністю мотивованими, і в меншій кількості представлені частково мотивовані фразеологічні сполучення і немотивовані фразеологічні зрощення. Графічне відображення результатів проведеного дослідження можна побачити на Рис. 8, Рис. 9, Рис. 10, Рис. 11.

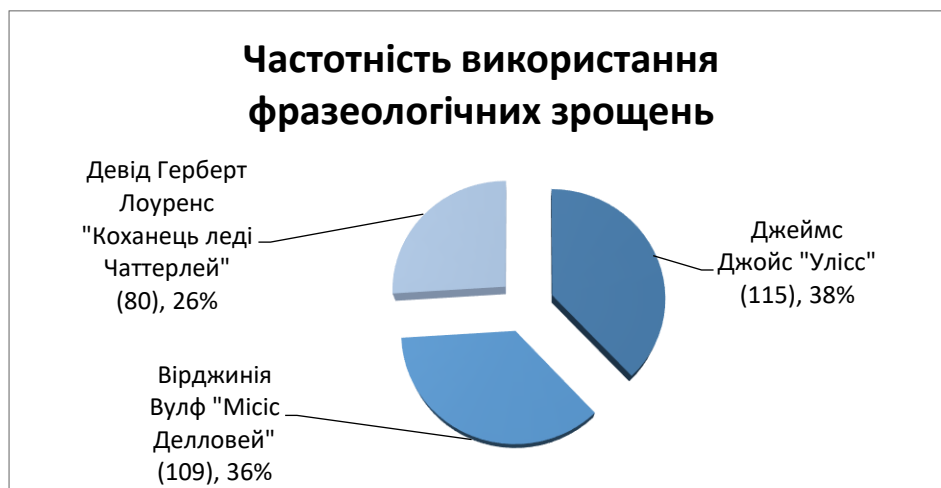

Рис. 8. Діаграма розподілу фразеологічних зрощень в романах англійських модерністів (за В.В. Виноградовим)

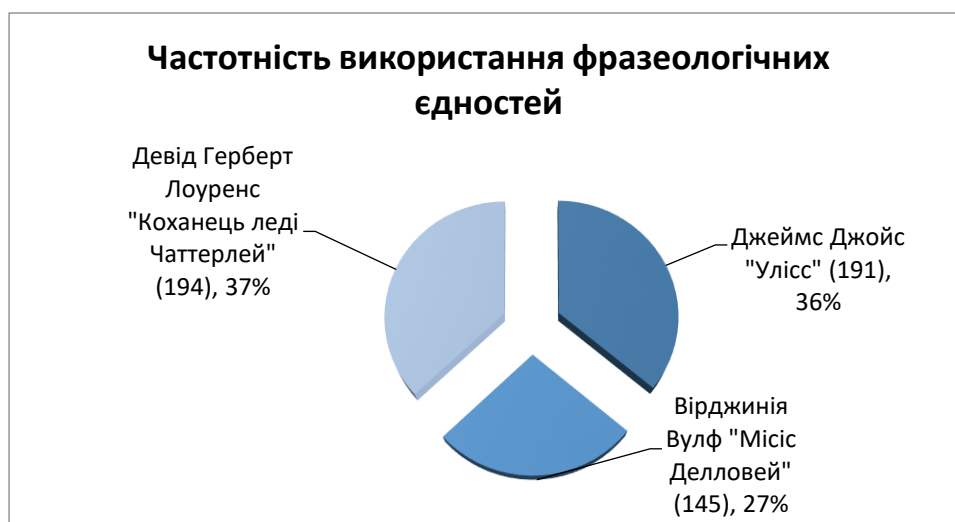

Рис. 9. Діаграма розподілу фразеологічних єдностей в романах англійських модерністів (за В.В. Виноградовим)

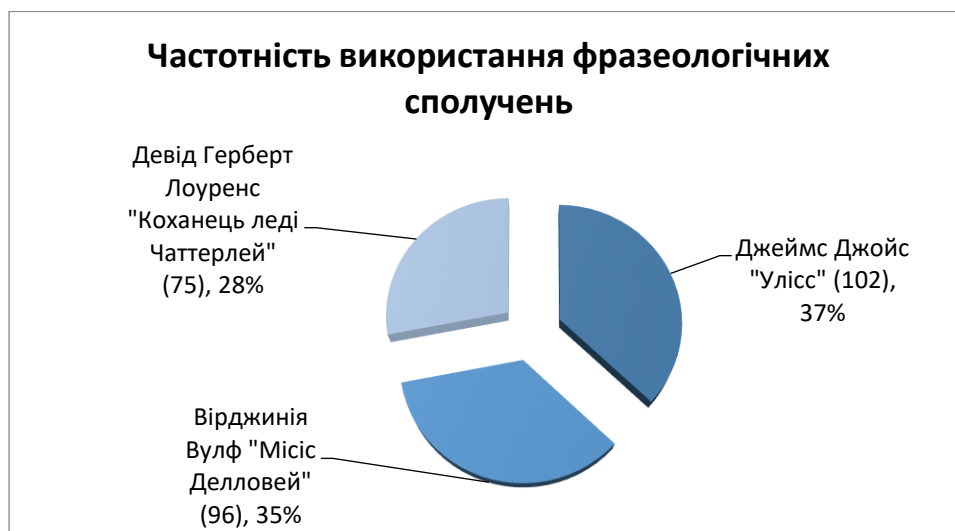

Рис. 10. Діаграма розподілу фразеологічних сполучень в романах англійських модерністів (за В.В. Виноградовим)

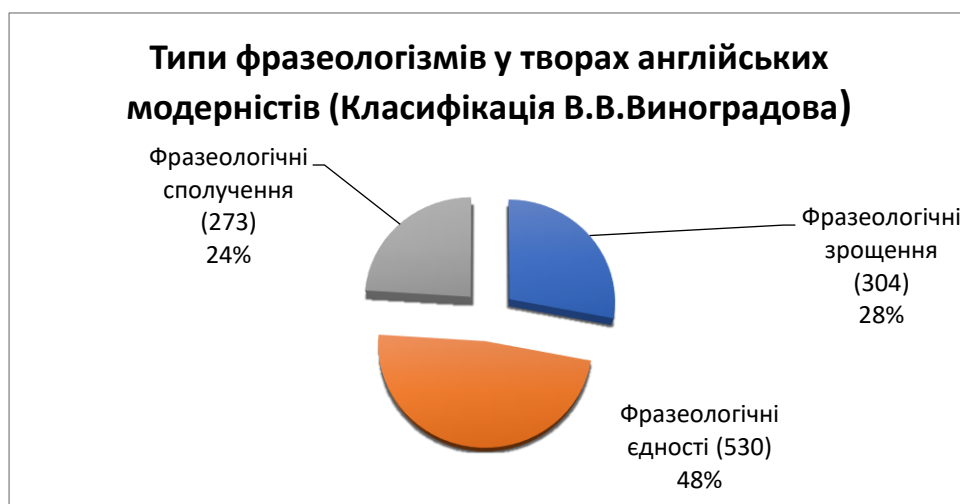

Рис. 11. Діаграма співвідношення різних типів фразеологізмів у творах англійських модерністів (за В.В. Виноградовим)

Останньою в цьому пункті ми розглянемо ще одну класифікацію фразеологічних одиниць вже згаданого дослідника Н. М. Шанського, критерієм для якої виступила сталалість складу фразеологізму. Базуючись на даному критерії, вчений виділив дві групи фразеологізмів: 1) фразеологізми, утворені зі слів вільного вжитку, що належать до активної лексики мови; 2) фразеологізми, у складі яких є застарілі слова, що вже вийшли зі вжитку, або слова з діалектним значенням. Звичайно, що застарілі слова вже майже не вживаються носіями мови в повсякденному житті, однак в літературі письменники часто звертаються як до застарілих слів, так і до діалектизмів, для того щоб читач міг глибше поринути в часи, описані автором, відчувати стиль мовлення певного періоду, або ж просто для створення певного настрою або для надання певних особливостей мові персонажів. Саме тому аналіз фразеологічних одиниць за критерієм сталості складу фразеологізмів виявився нам напрочуд доречним.

Після проведеного дослідження фразеологізмів за критерієм сталості складу, було встановлено, що, незважаючи на те, що фразеологізми, до складу яких входять застарілі слова або діалектизми, становлять значно меншу частку, ніж ті, що утворені зі слів, які належать до активної лексики, однак вони все одно досить часто зустрічаються в творах англійських модерністів. Їх загальна кількість становить 79 фразеологічних одиниць, що складає 8 відсотків від загальної кількості. Найбільше до фразеологізмів такого типу звертається в своєму романі «Улісс» Джеймс Джойс (50 фразеологічних одиниць): *It has a Hellenic ring; Red thy gan; Removed in the Black Maria*. До цієї групи ми також віднесли фразеологізми латинського походження, наприклад: *Alma Mater; Epi oinopa ponton*. Фразеологізми, до складу яких входять застарілі слова або діалектизми, хоча й не так активно, як Джеймс Джойс, але все одно використовували також Девід Герберт Лоуренс у творі «Коханець леді Чаттерлей» (21 фразеологічна одиниця): *And jazzed, and Charlestoned; Black manna from the skies; No caps were touched, no curtseys bobbed; They were rather earnest about the Tommies*; та Вірджинія Вулф у романі «Місіс Делловей» (8 фразеологічних одиниць): *Taken aback; Ex cathedra*.

На Рис. 12, Рис. 13, Рис. 14 та Рис. 15 відображено відсоткове співвідношення кількості фразеологізмів різних типів в романах англійських модерністів.

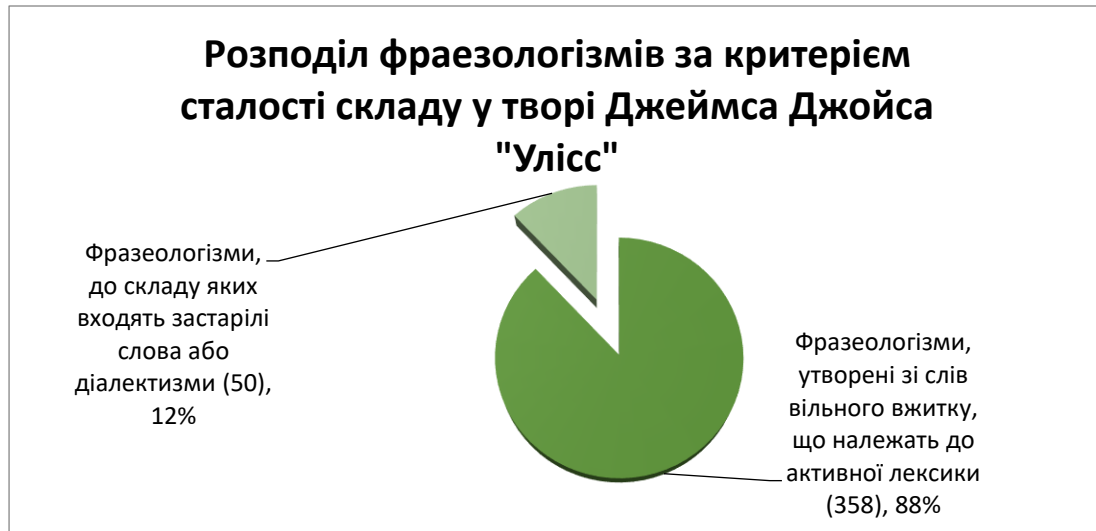

Рис. 12. Діаграма розподілу фразеологізмів у творі Дж. Джойса (за Н.М.Шанським)

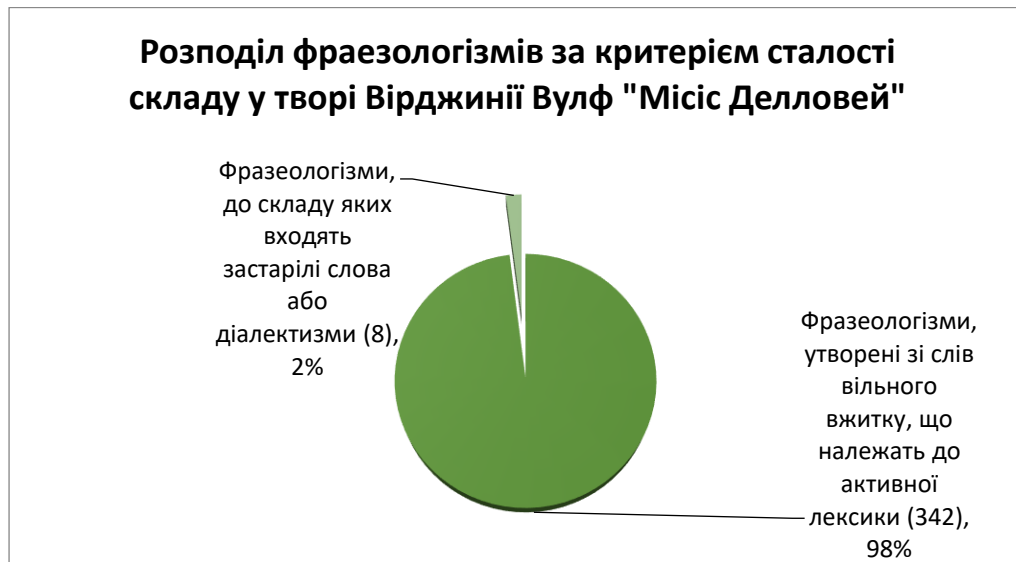

Рис. 13. Діаграма розподілу фразеологізмів у творі В. Вулф (за Н.М.Шанським)

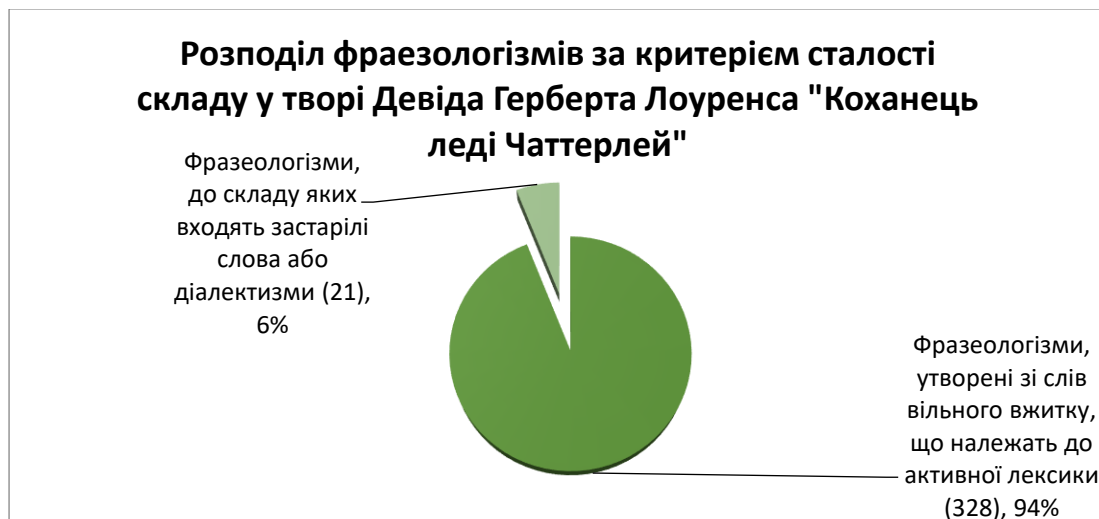

Рис. 14. Діаграма розподілу фразеологізмів у творі Д.Г. Лоуренса (за Н.М.Шанським)

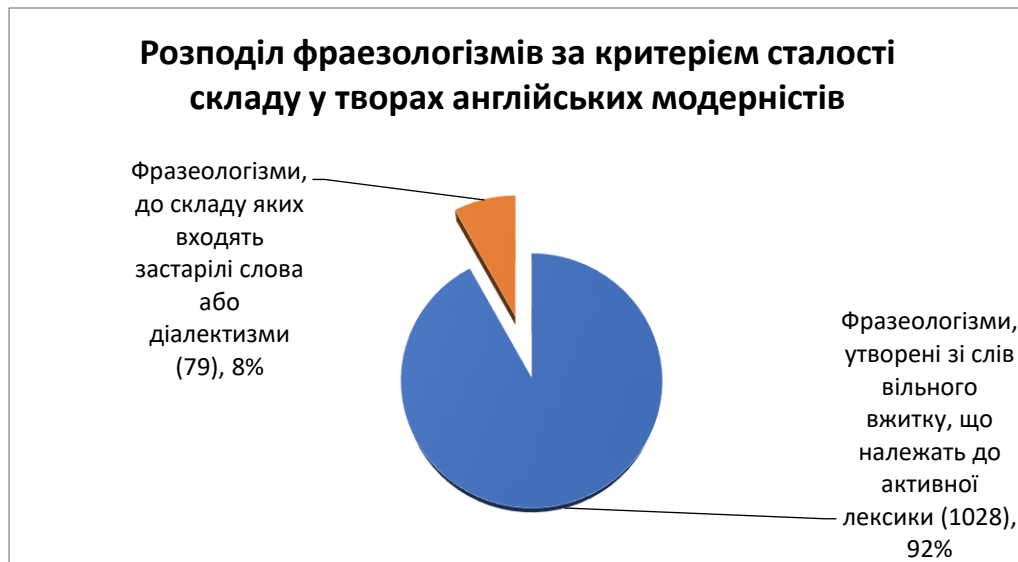

Рис. 15. Діаграма розподілу фразеологізмів за критерієм сталості складу (За Н.М. Шанським)

З лексичної точки зору можливо також виокремити певні структурні типи фразеологізмів у творах англійських модерністів, у межах яких фразеологічні одиниці утворені за певним зразком. За основу типових моделей для творення фразеологічних одиниць нами були використані моделі ядерних речень всесвітньовідомого лінгвіста Н. Хомського [62, с. 430-431]. Застосувавши ці моделі під час аналізу, ми виокремили: 1) субстантивні фразеологічні одиниці; 2) дієслівні фразеологічні одиниці; 3) фразеологізми, що становлять повноцінні речення; 4) ад'єктивні фразеологізми; 5) адвербіальні фразеологізми; 6) вигуківі фразеологізми.

Найтиповішою моделлю для субстантивних фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів є модель **Adj+N**. Приклади субстантивних фразеологічних одиниць ми знаходимо в усіх аналізованих творах, наприклад, в романі Джеймса Джойса «Улісс»: *Dark horse; Dead man; Good Lord; High water; Old chap*; у творі Девда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»: *Black women; Black days*; та в романі Вірджинії Вулф «Місіс Деллоуей»: *Foreign parts; Public house; Middle-class people*.

Для дієслівних фразеологічних одиниць типовою моделлю є модель **V+(Prep)+Adj+(Prep)+N**. Такі фразеологізми також наявні у творах всіх трьох представників англійського модернізму. В значній кількості вони зустрічаються як

в романі «Місіс Деллоуей» Вірджинії Вулф: *Drew everyone's attention; Made terrible scenes; Was so passionately in love; Had a clear notion*; так і в романах Девіда Герберта Лоуренса: *Had a good time; To rule her own roost*; і Джеймса Джойса: *Went blue in the face; To lead a homely life; Gave a long slow whistle*.

Типовою моделлю для ад'єктивних фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів є **(as)Adj+as+N**: *On earth as it is in heaven; Red as a Rose is She; As black as thunder* (Джеймс Джойс «Улісс»); *White as a sheet; As hard as nails she was* (Вірджинія Вулф «Місіс Деллоуей»); *As far as I can see; White as milk; Quiet as a mouse* (Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»).

Фразеологічні одиниці, що становлять **повноцінні речення**, ми вже розглянули в цьому розділі, тому тут зупинятись на них не будемо, варто лиш додати, що характерними тут є прості речення з дієсловом у різних часових і видових формах: *They were getting on like a house on fire* (Джеймс Джойс «Улісс»); *There's lots of good fish in the sea* (Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»); *Lucy had her work cut out for her* (Вірджинія Вулф «Місіс Деллоуей»).

Більшість структурних типів фразеологізмів-колоронімів формується за характерними моделями, виняток становлять вигуківі фразеологічні одиниці, характерною особливістю яких є підвищена експресивність і емоційність, тому вони часто зустрічаються в художніх творах. Не винятком стали і твори письменників-модерністів: *For God's sake!*; (Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»); *What a lark!* (Вірджинія Вулф «Місіс Деллоуей»); *O Sacred Heart of Jesus!* (Джеймс Джойс «Улісс»).

Отже, аналізуючи лексичні особливості фразеологізмів у творах модерністів, ми типологізували фразеологізми у творах Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса за різними класифікаціями, що базувались на таких критеріях, як структура, сталість складу та мотивованість, а також проаналізували фразеологічні одиниці з точки зору моделей ядерних речень, що дало змогу виявити певні типові моделі, що підходять до певного набору фразеологізмів, і це дозволяє об'єднувати їх в групи ад'єктивних, дієслівних, субстантивних та інших фразеологічних одиниць.

4.2. Семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів

Семантичні особливості фразеологізмів тісно пов'язані з національним менталітетом і національною культурою, тобто на концептуальному рівні фразеологічні одиниці можуть містити назви реалій певної культури, і особливе місце в системі національної фразеології займають одиниці, пов'язані з міфологією, релігією, музикою, навколишнім середовищем, топонімами, гідронімами, іменами історичних особистостей, літературних героїв і т.д. Саме тому аналіз семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів дає можливість виявити певні концептуальні групи, в які об'єднуються фразеологічні одиниці. Перед тим, як аналізувати семантичні особливості фразеологізмів, нам виявилось доречним ознайомитися із самим поняттям «концепт» для можливості подальшого виявлення основних концептів, на яких будували свої образи англійські письменники-модерністи і для виявлення тих концептуальних груп, в які об'єднуються фразеологізм, використані ними у своїх творах. Для розуміння поняття «концепт» ми звернулися до праць М.М. Болдирева «Концепт і значення» [63, с.7-8], «Концептуальний простір когнітивної лінгвістики» [64, с.1-3] та О.С.Кубрякової «Концепт. Короткий словник когнітивних термінів» [65, с. 71]. Після ознайомлення з працями цих дослідників, можна зробити наступні висновки. Концептуальна інформація, яку кодує мова, є найбільш суттєвою, і саме концепт визначає семантику мовних одиниць, які використовуються для його вираження. Поняттям «концепт» у лінгвістиці позначають змістовний бік словесного знаку, за яким стоїть поняття, що відноситься до розумової, духовної або матеріальної сфери існування людини і закріплене в суспільному досвіді народу. Мовні засоби своїми значеннями не можуть передати концепт повністю, вони передають лише певну частину, що підтверджується існуванням великої кількості синонімів, різних дефініцій, визначень та текстових описів одного й того самого концепту. Таким чином, концепт – це сукупність уявлень, понять, знань та асоціацій, що супроводжують певне слово.

В процесі аналізу семантичних особливостей фразеологізмів ми послуговувались вже згаданими в роботі працями – «Міфопоетика у творчості

Д.Г.Лоуренса» Н.В. Глінки [10, с. 38, 74-87; 106-131] та «Порівняльна лексикологія англійської та української мов» Л.Г.Верби [59, с.108-118]. Завдяки цим працям ми змогли виділити основні концепти, наявні у творах англійських модерністів Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса, і завдяки цьому провести аналіз семантичних особливостей фразеологізмів у їх творах.

Письменники-модерністи розглядали світ навколишньої природи і світ людських взаємин як цілу систему рухливих взаємоформуючих дихотомій, а Девід Герберт Лоуренс в своїх творах наводить велику кількість прикладів опозицій, що складають світобудову. Беручи за основу ці опозиції, які являють собою пари загальновідомих і розповсюджених концептів, ми проаналізували семантичні особливості фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів.

Першою парою дихотомічних понять, яку ми розглянули, стали концепти *Життя* та *Смерть* – *Life and Death*. Ці концепти, звичайно, є універсальними і ключовими в системі людських цінностей, але фразеологічні одиниці з цими концептами мають певну своєрідність і тому є цікавими для аналізу. Концепт *Life* є одним з базисних концептів, що лежать в основі загального сприйняття людиною дійсності, і для творчості письменників-модерністів цей концепт є основоположним. Концепт *Life* має комплексну структуру і володіє великою кількістю відтінків значення. Проаналізувавши твори англійських модерністів на наявність фразеологізмів з цим концептом, ми виділили ключові образно-семантичні компоненти концепту *Life*. В романі Джеймса Джойса «Улісс» концепт *Life* у складі фразеологічних одиниць розглядається як довгий процес від народження людини і до смерті, і інколи навіть ототожнюється з безкінечністю, що робить його частково синонімічним поняттю часу: *The stream of life; For the whole life; His life long*. В романі «Місіс Делловей» Вірджинії Вулф концепт *Life* скоріше має значення певного особливого моменту, при цьому підкреслюється швидкоплинність людського життя і наголошується унікальність кожного моменту: *In the prime of life; On the verge of life; Once in a lifetime*. В романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» концепт *Life* також часто є складовою частиною фразеологізмів, і означає певний стабільний процес, що постійно триває, але є чимось звичним, незмінним і водночас простим та

легким: *He let life take its course; His hold on life was marvelous; I lead the deuce of a life; Lead a regular life*. Однак, слід зазначити, концепт **Life** у складі фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів, може мати й негативну конотацію, означаючи навіть кінець життя, що робить його тотожним прямо протилежному йому концепту **Death**: *Might have lost my life; As if their whole life depends on it; And squeezed the life out of her* (Джеймс Джойс «Улісс», Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»). Концепт **Death** формує з концептом **Life** бінарну опозицію, і його значення зазвичай є прямо йому протилежним. Цей концепт є не менш важливим у творчості англійських модерністів, і він часто входить до складу фразеологізмів у їх творах. Тим не менш, в основному цей концепт присутній у складі фразеологічних одиниць лише в творі Джеймса Джойса «Улісс», тоді як в творі Девіда Герберта Лоуренса наявні лише два приклади фразеологізмів з цим концептом, а в творі «Місіс Делловей» Вірджинії Вульф такі фразеологізми взагалі відсутні. Однак, в творі Джеймса Джойса цей концепт відіграє ключову роль, і в складі фразеологізмів означає фатальність, приреченість людського існування, або ж її близькість: *Are done to death; Bed of death; Been knifed to death; In the midst of death; Near death's door*. Цікавим є значення концепту **Death** у складі фразеологізму *Till death us two part*, де поняття не має жодної негативної конотації, а навпаки, означає безкінечність і незламність людських почуттів: *Till death us to part* (Джеймс Джойс «Улісс»).

Дру парою дихотомічних понять, які ми проаналізували, виступила опозиція божественного і демонічного, що втілилось у концепти **Бог** та **Диявол** – **God** and **Devil**. Такий дуалізм має християнську основу, і розділяє людський світ ніби навпіл – на небесний і пекельний плани. Така християнська традиція поділу буття на земне і небесне, божественне і демонічне дуже яскраво проявляється у творчості англійських модерністів. Оскільки в англійській мові існує декілька понять на позначення Бога, ми вважатимемо поняття **God/Lord/Christ** тотожними, і вважатимемо ці поняття складовими частиною всього концепту, аналізуючи і їх також у складі фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів. В складі фразеологізмів концепт **God** частково втрачає своє основне значення і стає частиною емоційного вигуку: *God Almighty!; Good Lord!; Good Christ!; For God's*

sake! (Джеймс Джойс «Улісс», Вірджинія Вулф «Місіс Деллоуей»). Тим не менш, є фразеологізми, де поняття **God** залишається ключовим і несе надзвичайно позитивну конотацію у значенні благословення, побажання усіх життєвих благ та божественної допомоги: *God bless her; The blessings of God on you; God help him* (Джеймс Джойс «Улісс», Девід Герберт Лоуренс «Коханець Леді Чаттерлей»). Найбільш цікавим на дашу думку є той факт, що фразеологізми з концептом **God** можуть інколи мати повністю протилежне основному поняттю значення і негативну конотацію, означаючи прокльон: *God eternally curse your soul* (Джеймс Джойс «Улісс»). Концепт **Devil** виступає дихотомічною парою концепту **God** і мав би постійно мати негативну конотацію і найчастіше бути частинами фразеологізмів, що означають прокльони та побажання нещастя. Тим не менш, після проведеного аналізу, ситуація виявилась інакшою. Найчастіше, стаючи частиною фразеологічної одиниці, поняття **Devil** повністю втрачало своє основне значення і перетворювалось на частину фразеологічного зрощення, значення якого неможливо вивести зі значень складових компонентів. Приклади таких фразеологізмів можна знайти в романі Джеймса Джойса «Улісс»: *Devil of a job; The devil and the deep sea*; та в романі Вірджинії Вулф «Коханець леді Чаттерлі»: *The devil of an effort*. Цікаво, що концепт **Devil** у складі фразеологічної одиниці може мати навіть відносно позитивну конотацію: *Drink like the devil; Poor devil*.

Окрім бінарних опозицій, нам також здалось доречним окремо розглянути концепт **Колір – Colour**. Феномен кольору цікавив людство з давніх-давен. Люди намагались пояснити це явище, з'ясувати його дію на мозок і психіку. Відомо, що колір безпосередньо впливає на настрій людини, її емоції та навіть фізичне самопочуття. Тому колір також стає предметом уваги психологів. За кожним кольором закріплене символічне значення, адже кольори посідають виняткове місце у символіці. Розуміння кольору і пов'язані з ним асоціації ґрунтуються на віковічних традиціях певного етносу. В сучасній науці колір уже давно вивчається не лише як фізичне явище, але й як психологічна, філософська та культурологічна категорія. Концепт **Колір** впливає на фізичний та психоемоційний стан людини, містить ресурси логічного і чуттєво-образного пізнання світу, є естетичною і морально-етичною категорією, елементом міфу, культу та реалізується у назвах

кольорів, словосполученнях та фразеологізмах. Більш того, у фразеології цей концепт посідає особливе місце, адже для позначення фразеологічних одиниць, до складу яких входить назва певного кольору, навіть існує окреме поняття – «фразеологізми-колороніми». Тому ми вирішили обрати саме цей концепт для аналізу, бо, по-перше, в англійській мові існує велика кількість таких фразеологізмів, і аналіз репрезентації кольорів, які стають компонентом фразеологічної одиниці, виявляється цікавим з точки зору використання і вживання таких фразеологізмів не лише в повсякденному житті, але й в художніх творах, особливо у творчості письменників-модерністів.

Входячи до складу фразеологізмів, назви кольорів у деяких випадках втрачають своє первинне значення (тобто ознаку кольору) і набувають зовсім інших семантичних відтінків, часто, зовсім не пов'язаних з основним значенням самого кольору. У певних фразеологічних одиницях можна виокремити значення компонента, в інших же це неможливо, бо значення фразеологізму формується лише внаслідок взаємодії всіх компонентів. Важливим на нашу думку є те, що колоративи майже завжди привносять у семантику фразеологізму свої символічні та психологічні значення, додаючи таким чином ще більшої образності та виразності фразеологічній одиниці. Оскільки концепт *Colour* є збірним поняттям, для аналізу семантичних особливостей фразеологізмів з цим концептом у творах англійських модерністів ми виокремили декілька окремих груп за основним компонентом, що є колоративом, а саме: 1) фразеологізми з колоративом *red*; 2) фразеологізми з основним колоративом *orange* та додатковим колоративом *brown*; 3) фразеологізми з основним колоративом *yellow* та додатковим колоративом *golden*; 4) фразеологізми з колоративом *green*; 5) фразеологізми з колоративом *blue*; 6) фразеологізми з колоративом *black*; 7) фразеологізми з колоративом *white*. Ми вважаємо доцільним аналізувати семантичні особливості фразеологізмів у творах представників англійського модернізму окремо для кожної з визначених груп.

Першою групою фразеологізмів для аналізу виступила група фразеологізмів з колоративом *red*. Як було вказано вище, часто колоратив, входячи до складу фразеологічної одиниці, втрачає своє основне значення і стає частиною

фразеологічного зрощення. Приклади таких фразеологічних одиниць ми знаходимо в творі Джеймса Джойса «Улісс»: *Didn't cost him a red; Nor good red herring; Red tape*. В усіх трьох випадках втрачається значення колоративу, і значення виразу неможливо зрозуміти без звернення до фразеологічного словника. Тим не менш, в деяких випадках колоратив **red** повністю або принаймні частково зберігає своє значення, і, у випадку часткового збереження значення, можна спостерігати асоціації червоного кольору з певними негативними емоціями та психологічними станами, такими як лють, сором, роздратування. Приклади таких фразеологізмів ми знаходимо як і в творі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей»: *Very red in the face*; так і в творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»: *With a red face*. У випадку повного збереження значення, фразеологізми, які містять колоратив **red** не несуть ані негативної, ані позитивної конотації, а просто символізують червоний колір, який є частиною основного значення фразеологічної одиниці (такі одиниці найчастіше представляють собою фразеологічні єдності, значення яких можна вивести із суми значень компонентів): *Knights of the red cross; Red and white bodies; Red carpet* (Джеймс Джейс «Улісс»).

Наступною групою фразеологізмів з колоративам у творах англійських модерністів, які ми аналізували з погляду їхнього семантичного наповнення, були фразеологічні одиниці з основним колоративом **orange** та додатковим колоративом **brown**. Тим не менш, вони також мають як універсальні, так і національно-специфічні ознаки, і тому деякі з них є зрозумілими лише для носіїв мови та жителів певних регіонів. Прикладами універсальних ознак для цієї групи фразеологізмів-колоронімів можна вважати те, що колоратив **brown** у фразеологічних одиницях означає природність, натуральність, традиційність. Приклади таких фразеологізмів зустрічаються як в романі Джеймса Джойса «Улісс»: *Brown bread; Filled with brown sugar*; так і в романі Вірджинії Вулф «Місіс Делловей»: *In brown paper*. Натомість, фразеологічні одиниці, до складу яких входить колоратив **orange**, в основному мають національно-специфічні ознаки, і є зрозумілими лише жителям певної території та носіям певної культури, в нашому випадку – жителям Великобританії. Прикладами таких фразеологізмів є наступні: *The orange lodges; Townsman of Orange fraction* (Джеймс Джойс «Улісс»).

Третьою групою фразеологічних одиниць для аналізу нами було обрано групу фразеологізмів з основним колоративом **yellow** та його додатковим колоративом **golden** в своєму складі. У творах модерністів фразеологізми з компонентом **yellow** мають переважно негативну конотацію, означаючи, або певну ваду зовнішності, або принизливо називаючи мешканців східних країн: *With the yellow teeth; Those black and yellow men* (Джеймс Джойс «Улісс»). Разом з тим, фразеологізми з колоративом **golden** мають лише позитивну конотацію, символізуючи красу або доброту: *A stream of golden hair; Her golden heart* (Джеймс Джойс «Улісс»).

Наступною для аналізу семантичних особливостей у творах англійських модерністів виступила група фразеологізмів з колоративом **green**. Колоратив у складі фразеологічних одиниць цієї групи найчастіше втрачає своє первинне значення, набуваючи цілком нових семантичних відтінків. Йому також притаманні національно-культурні особливості, пов'язані з територією проживання автора, в даному випадку, Джеймса Джойса, тому в творі «Улісс» фразеологізми з колоративом **green** у своєму складі можуть носити культурно-специфічний характер, і бути зрозумілими лише мешканцям Великобританії: *The Green Lodges; Townsman of Orange and Green factions*. Однак, універсальними значеннями колоративу **green** у складі фразеологізмів можна вважати незрілість та молодість: *Do you see any green in the white of my eye? He's not as green as he's cabbage looking* (Джеймс Джойс «Улісс»). Цікавим є приклад вживання фразеологізму з колоративом **green** Джеймсом Джойсом у нетиповому сполученні: *Green rag to a bull*. Зазвичай в такому випадку використовують колоратив **red**, але в романі «Улісс» автор з якихось причин замінив червоний на зелений, підмінивши значення цих колоративів.

Далі ми проаналізували семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів на прикладі групи фразеологізмів із колоративом **blue** в своєму складі. Після проведеного дослідження ми дійшли висновку, що дуже часто основне значення колоративу в таких фразеологічних одиницях повністю втрачається, тому фразеологізми мають велику кількість семантичних відтінків. Якщо ж основне значення зберігається, то такі фразеологізми носять переважно національно-специфічний характер і зрозумілі, знову ж таки, лише обмеженому

колу жителів певної місцевості. Приклади таких фразеологізмів часто зустрічаються в романі «Улісс» Джеймса Джойса: *A bluecoat schoolboy; The blue caps*. У випадках, коли колоратив **blue** втрачає своє значення у складі фразеологічної одиниці, фразеологізми носять універсальний характер, але мають переважно негативну конотацію, символізуючи біль, смуток, тілесні ураження та інколи навіть смерть: *Black and blue in convulsions; Blue hour; Flog him black and blue; Till they went blue in the face* (Джеймс Джойс «Улісс»). Універсальними значеннями фразеологізмів із колоративом **blue** є також несподіванка, або незвичність і мала вірогідність того, що певна подія відбудеться: *Once in a blue moon* (Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»). Історично склалось так, що колоратив **blue** символізує також благородне походження, і саме в цьому значенні ми зустрічаємо фразеологізм у романі «Місіс Делловей» Вірджинії Вулф: *By the lack of blue blood*.

Останніми ми розглянули семантичні особливості групи фразеологізмів у творах англійських модерністів, до складу яких входять колоративи **black** та **white**, і їх, на наше бачення, доцільно аналізувати разом, протиставляючи один одному, як дихотомічні пари, розглянуті нами вище. В основі більшості фразеологізмів цієї групи лежить протиставлення добра та зла, позитивного та негативного. Колоратив **white** символізує чистоту, порядність, невинність: *Body of white woman; white as milk; innocent white lambs* (Джеймс Джойс «Улісс», Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»). На противагу йому колоратив **black** є символом лиха, невдач, хвороб, відторгнення суспільством і навіть смерті: *Black in the face; Branded as a black sheep; Black slave labour; Removed in the Black Maria; black days ahead* (Джеймс Джойс «Улісс», Девід Герберт Лоуренс «Коханець леді Чаттерлей»). Незважаючи на це, фразеологізми з цими колоративами можуть інколи мати протилежну конотацію. Так, фразеологічні одиниці з колоративом **white**, використані Джеймсом Джойсом у своєму романі «Улісс» та Вірджинією Вулф у романі «Місіс Делловей» можуть символізувати страх і сильний переляк на межі шоку: *Grown very white; White as a sheet*. Нарешті, на основі семантичного переосмислення через метафору та порівняння, ці колоративи можуть повністю втратити первинне значення і мати нейтральну конотацію, отримавши цілком нові

відтінки значення, що яскраво видно на прикладах з творів Джеймса Джойса «Улісс» та Вірджинії Вулф «Місіс Деллоуей»: *In white lettering; In black and white*.

Отже, після проведеного аналізу семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів, можна зробити висновок, що палітра значень фразеологічних одиниць, якими письменники-модерністи збагачують свої твори, є надзвичайно багатою, і майже кожен фразеологізм є носієм певної конотації, чи то позитивної, чи негативної, що додає емоційності творам і покращує сприйняття творів читачами. Що стосується основних семантичних груп, у які можна об'єднати фразеологізми у творах англійських модерністів, то такі групи формуються на основі бінарних опозицій добра і зла, божественного і демонічного, життя та смерті, а також на основі концепту кольору, адже символіка кольорів відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні образності в творах англійських письменників-модерністів.

4.3. Аналіз способів передачі лексико-семантичних особливостей англійських фразеологізмів у творах модерністів при перекладі українською мовою

Аналізуючи різні методи та способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів, ми послуговувались працями таких видатних лінгвістів, як Л.С.Бархударов, Я.І.Рецкер, Т.А.Казакова, І.В.Корунець, Л.К.Латишев, Т.Р.Левицька, А. М. Фітерман та О.В.Кунін. На основі аналізу праць, присвячених дослідженню способів перекладу фразеологізмів іноземною мовою, ми визначили низку основних способів перекладу фразеологізмів, які використовувались в процесі перекладу творів Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса. Так як переклад романів вищеназваних авторів здійснювався різними перекладачами, ми спочатку окремо проаналізували способи та методи перекладу, а також перекладацькі трансформації, до яких звертались перекладачі кожного з романів, а вже потім зробили висновки стосовно загальних тенденцій у перекладі творів англійських модерністів українською мовою. Зрозуміло, що найчастіше перекладач застосовує декілька перекладацьких трансформацій при перекладі

фразеологізму та задля належної передачі його лексико-семантичних особливостей, і лексичні трансформації часто супроводжуються граматичними, однак нам виявилось доречним обирати лише одну основну трансформацію (найчастіше лексичну або лексико-граматичну, адже граматичні трансформації майже завжди мають місце під час перекладу, проте ми розглядали граматичні трансформації лише у випадку відсутності лексичних або лексико-граматичних), задля точності аналізу і визначення саме тих перекладацьких трансформацій, до яких вдаються перекладачі найчастіше.

Базуючи наше дослідження на працях видатних лінгвістів, яких ми перелічили вище, нами було виділено основні способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів, а також лексичні, граматичні та лексико-граматичні перекладацькі трансформації, які можуть використовуватись перекладачем під час перекладу англійських фразеологічних одиниць українською мовою: 1) *описовий переклад*; 2) *дослівний переклад (калькування)*; 3) *антонімічний переклад*; 4) *модуляція*; 5) *генералізація*; 6) *конкретизація*; 7) *нейтралізація*; 8) *емфатизація*; 9) *транслітерація / транскрибування*; 10) *граматична трансформація* (опущення/додавання/порядок слів/заміна числа/ роду/часових форм/стану). Усі види граматичних трансформацій ми об'єднали в єдину групу, адже найчастіше у випадку перекладу із застосуванням граматичних трансформацій, зазвичай має місце поєднання кількох граматичних трансформацій одночасно, тому ми не виділяли окремо кожен підвид граматичних трансформацій).

Як було зазначено раніше, ми окремо розглядали способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів для кожного твору окремо. Першим романом для проведення аналізу став роман Джеймса Джойса *Улісс*. Обсяг матеріалу для аналізу склав 408 фразеологічних одиниць мовою оригіналу, а також їх еквіваленти українською мовою. Результатом проведеного аналізу виступила діаграма «Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Джеймса Джойса *“Улісс”*».

Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі "Улісс"

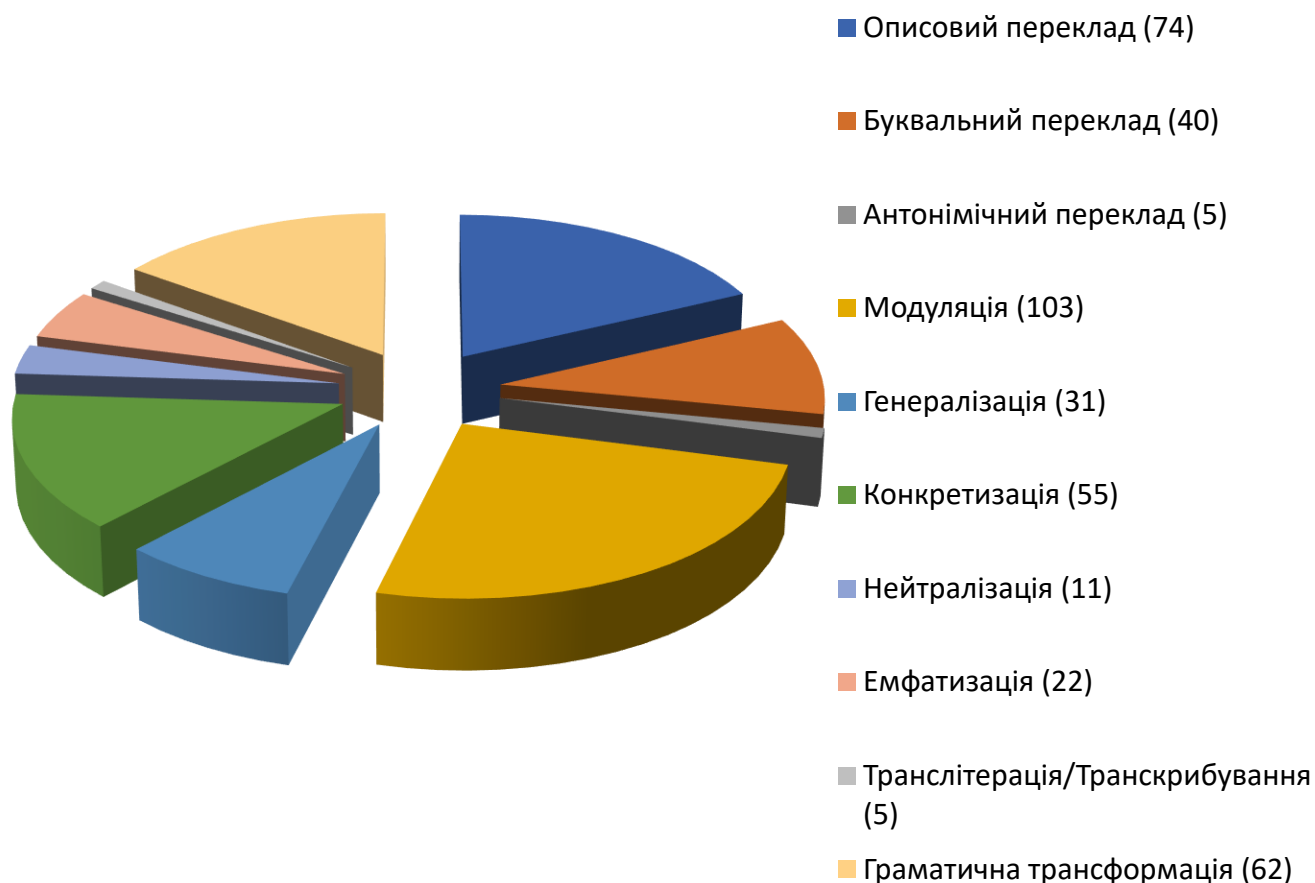

Рис. 15. Діаграма способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Джеймса Джойса «Улісс».

За даними діаграми, при перекладі фразеологізмів у творі Джеймса Джойса «Улісс» найпоширенішим способом перекладу є модуляція, адже із застосуванням цієї трансформації було перекладено 103 фразеологічні одиниці, що становить 25 відсотків від загальної кількості. Модуляція (смисловий/логічний розвиток) – це заміна слова / словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці, а значення слів оригіналу і перекладу пов'язані логічними причинно-наслідковими відносинами.

Прикладами модуляції можуть слугувати наступні варіанти перекладу фразеологізмів у творі Джеймса Джойса «Улісс»: *Black and brown and yellow men* – «Чорних, брунатних і жовтих душ»; *Came into his mind* – «Майнуло йому в голові»; *Dark language* – «Незрозумілою мовою»; *His life long* – «Увесь свій вік». Наступний за частотою використання спосіб перекладу – описовий переклад, ним перекладено 74 фразеологічні одиниці, що становить 18 відсотків від загальної кількості фразеологізмів. Описовий переклад – це перекладацький прийом, який полягає в описі засобами іншої мови позначеного поняття. До цього прийому звертаються, якщо в мові перекладу немає відповідної номінації, і в таких випадках лише він є єдиним можливим способом перекладу. Прикладами описового перекладу в романі «Улісс» є: *Bulk of a man* – «Особи з величною поставою»; *Decent soul* – «Він хлопець з чистою душею»; *Hesouls, shesouls* – «Душі чоловічі, душі жіночі»; *In black and white* – «В письмовому вигляді». Цікавими для аналізу стали такі перекладацькі трансформації, як генералізація та конкретизація, тобто розширення або звуження значення при перекладі, та нейтралізація і емпатизація, тобто зниження або підвищення експресивності та емоційного забарвлення оригінального фразеологізму. Приклади конкретизації при перекладі твору «Улісс» трапляються частіше (55 одиниць, що становить 14% від загальної кількості): *A comely hero of white face* – «Вродливий витязь білолиций»; *Brown paper* – «Брунатного паперу асорті»; *Eight yellow and white children* – «Вісім жовтих і білих хлопчиків». Прикладів прийому генералізації при перекладі твору «Улісс» трапляється трохи менше (31 одиниця, що становить 8 відсотків від загальної кількості): *Brother soul* – «Рідна душа»; *Lilywhite hand* – «Білу ручку». Це, ймовірно, пояснюється тим, що в українській мові наявна величезна кількість синонімів, які передають найтонші відтінки значень, і надають можливість перекласти загальне поняття більш вужчим і зрозумілим читачам тексту перекладу. Що стосується емпатизації та нейтралізації, то прийомом емпатизації перекладач послуговувався частіше, перекдавши за допомогою цієї перекладацької трансформації 22 фразеологізми, що становить 5 відсотків від загальної кількості: *Coloured coons* – «Двоє негрів»; *Made a red grimace* – «Скривив червону пuku»; тоді як прикладів застосування нейтралізації під час перекладу можна знайти лише 11 (3 відсотки від

загальної кількості): *How on earth* – «Яким же чином»; *A woful lunatic* – «Хлопець зсунувся з розуму». Це свідчить про більшу емоційну забарвленість перекладу порівняно з оригінальним текстом твору. Окремої уваги заслуговують також ті прийоми перекладу, до яких звертаються найрідше, а саме антонімічний переклад та транслітерація і транскрибування. І хоча із застосуванням цих прийомів було перекладено лише по 5 фразеологічних одиниць (що становить 1 відсоток від загальної кількості), проте приклади застосування цих трансформації представляють цікавість з точки зору передачі лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць під час перекладу: *Till death us two part* – «Допоки смерть не розлучить нас»; *Alma Mater* – «Альма матер»; *Water closet* – «Ватер клозет». Отже, після аналізу способів передачі при перекладі українською мовою лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творі Джеймса Джойса «Улісс» ми дійшли висновку, що найбільш розповсюдженим способами і прийомами перекладу фразеологічних одиниць у цьому творі є модуляція та описовий переклад, тоді як найменше перекладач послуговувався такими перекладацькими трансформаціями, як антонімічний переклад та транслітерація і транскрибування.

Другим ми проаналізували роман Вірджинії Вулф «Місіс Делловей». Обсяг матеріалу для аналізу склав 350 фразеологічних одиниць мовою оригіналу, а також їх еквіваленти українською мовою. Результатом проведеного аналізу виступила діаграма «Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Вірджинії Вулф “Місіс Делловей”».

За даними діаграми видно, що основним способом передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізму знову виступила модуляція. Цією перекладацькою трансформацією цього разу було перекладено 97 фразеологічних одиниць, що становить 28 відсотків від загальної кількості. Прикладами застосування прийому модуляції під час перекладу фразеологізмів в романі «Місіс Делловей» є наступні: *By the lack of blue blood* – «Наслідком недоброї породи»; *Every man has his ways* – «В кожного чоловіка своя натура»; *Expecting a baby* – «Матиме дитину»; *From the bottom of her heart* – «До глибини своєї душі»; *In the early hours* – «Рано вранці».

Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі "Місіс Делловей"

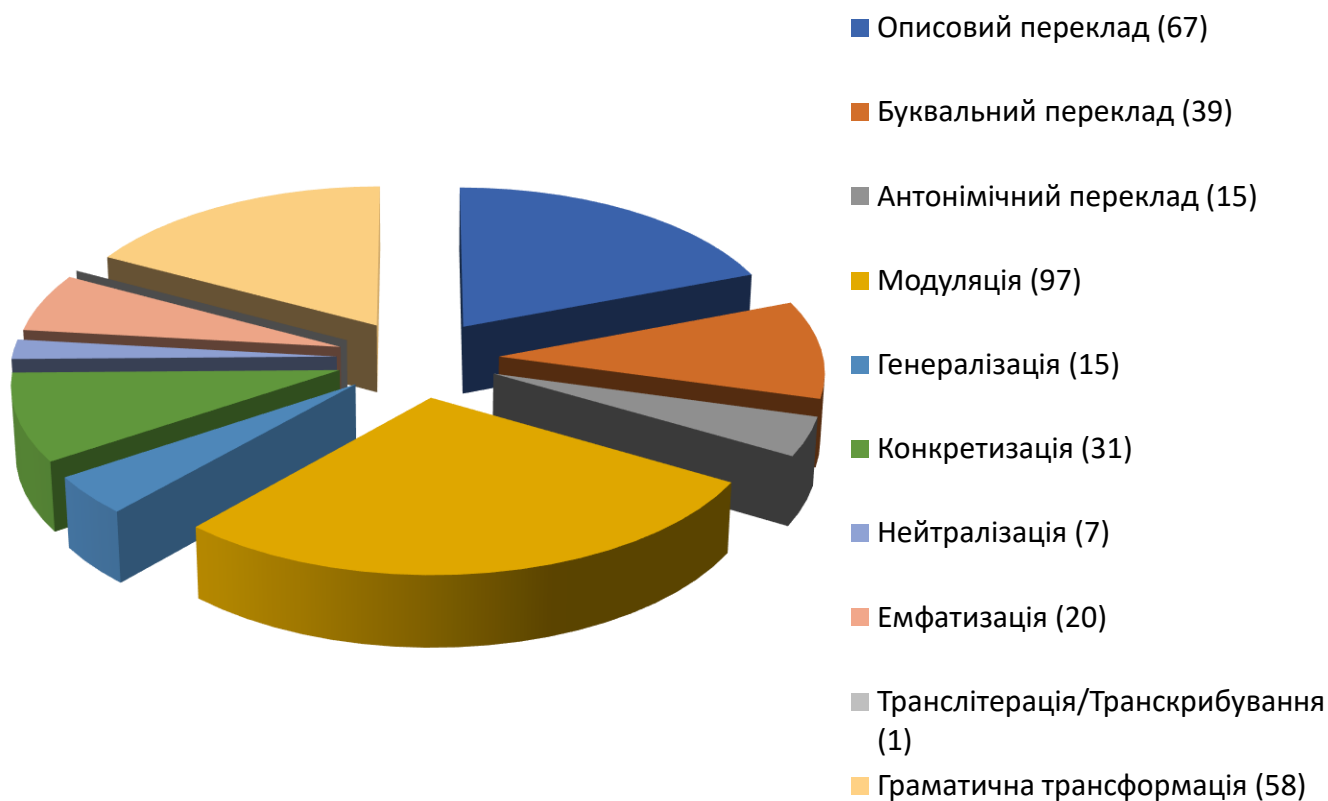

Рис. 16. Діаграма способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Вірджинії Вулф «Леді Делловей».

На другому місці за частотністю використання знаходиться описовий переклад, за допомогою якого було перекладено 67 фразеологічних одиниць, що становить 19 відсотків від загальної кількості, а на третьому – граматична трансформація, яку застосував перекладач під час перекладу 58 фразеологізмів, що складає 17 відсотків від загальної кількості. Як було зазначено вище, граматичні трансформації бувають різних видів, але ми розглядали їх як єдину групу. Що стосується граматичних трансформацій, якими перекладач послуговувався під час передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів українською мовою, то найбільш розповсюдженими є опущення:

Going on being in love – «Продовжувати любити»; *Grow old* – «Постаріє»; *She was falling asleep* – «Вона засинала»; за ним слідує додавання: *He was in Hell* – «Він був у справжньому пеклі»; заміна числа іменника (однина/множина і навпаки): *All day long* – «Цілісінькими днями»; *For no reason whatever* – «Без жодних на те причин»; *Listening at keyholes* – «Підслуховувати під замковою щілиною». Слід відзначити, що кількість випадків застосування антонімічного перекладу при передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою у романі Вірджинії Вульф є значно більшою, порівнюючи з твором Джеймса Джойса «Улісс» - 15 фразеологічних одиниць було перекладено цим прийомом, що становить 4% від загальної кількості. Прикладами антонімічного перекладу є: *G Don't know a thing* – «Ще нічого не знає»; *For no reason whatever* – «Із якихось незрозумілих причин»; «*Heaven knows where*» – «Не знати звідки». Що стосується випадків застосування таких перекладацьких трансформацій, як емпатизація та нейтралізація, то їх кількість, навпаки, зменшилась, порівняно з романом Джеймса Джойса, адже у творі Вірджинії Вульф лише 7 фразеологічних одиниць було перекладено прийомом нейтралізації: *Eating her heart out* – «Вона бідкалася»; *Laughing out loud* – «Гучно засміялися», і 20 фразеологічних одиниць було перекладено із застосуванням емпатизації: *He cared not a straw* – «Йому начхати»; *Of the better sort* – «Найліпшого татунку».

Отже, в результаті аналізу способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів під час перекладу українською мовою роману Вірджинії Вульф «Місіс Делловей» можна зробити висновок, що, як і у випадку перекладу твору Джеймса Джойса «Улісс» найчастіше перекладач звертався до прийому модуляції, а також використовував описовий та буквальний переклад. Варто зазначити, що при перекладі фразеологічних одиниць в романі «Місіс Делловей» перекладач застосував такі перекладацькі трансформації, як транскрибування і транслітерація, лише один раз.

Третім і останнім романом для проведення нашого аналізу став роман Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей». Обсяг матеріалу для аналізу склав 349 фразеологічних одиниць мовою оригіналу, а також їх еквіваленти українською мовою. Результатом проведеного аналізу виступила діаграма «Способи передачі

лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»».

Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі "Коханець леді Чаттерлей"

Рис. 17. Діаграма способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей».

За даними діаграми видно, що найбільшу кількість фразеологізмів у творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» було перекладено, знову ж таки, із застосуванням перекладацької трансформації модуляції, за допомогою якої було перекладено 86 фразеологічних одиниць, що становить 25 відсотків від загальної кількості. Для прикладу наведемо наступні випадки перекладу фразеологічних одиниць, на яких ми можемо прослідкувати, як за допомогою

цього способу перекладу передаються лексико-семантичні особливості фразеологізмів: *She had to be quiet as a mouse* – «Вона мала мовчати, як миша»; *Started the little engine* – «Завів маленький моторчик»; *We say such spiteful things behind our backs* – «Ми злословимо один про одного заочі»; *While he went his own way* – «А сам жив своїм життям». Досить часто зустрічаються випадки буквального перекладу фразеологізмів, за допомогою якого було перекладено 37 одиниць, що склало 10 відсотків від загальної кількості. Буквальний переклад, звичайно, не є найкращим способом передати лексико-семантичні особливості, але інколи може передати зміст, конотацію та навіть емоційність оригінального фразеологізму. Прикладами буквального перекладу фразеологічних одиниць у творі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» є: *As if their whole life depends on it* – «Ніби усе їхнє життя залежить від цього»; *I'd wipe the machines off the face of the earth* – «Я б стер машини з лиця землі»; *Roared with laughter* – «Заревів від сміху»; *The driving power* – «Рушійна сила»; *As if they had lost a shilling and found sixpence* – «Ніби втратили шилінг, а знайшли шестипенсову монету». Тим не менш, в останньому випадку в оригінальному фразеологізмі застосовуються образи монет Великобританії, і це мона вважати реалією, яка не завжди буде зрозумілою жителям іншої місцевості, тому буквальний переклад у цьому випадку є не дуже доречним. Варто відзначити, що саме в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» під час перекладу фразеологізмів українською мовою перекладач найчастіше, в порівнянні з іншими двома модерністськими романами, звертається до прийомів транслітерації та транскрибування: *Ex cathedra* – «Екс катедтра»; *Hors de combat* – «Орд ю комба» (транскрибування); *Ab ovo* – «Аб ово» (транслітерація).

Після того, як ми проаналізували способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів окремо у творі Джеймса Джойса «Улісс», Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» та в романі Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлі», ми можемо визначити основні способи перекладу фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів загалом. В результаті нами було створено «Діаграму способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романах англійських модерністів».

Способи передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романах англійських модерністів

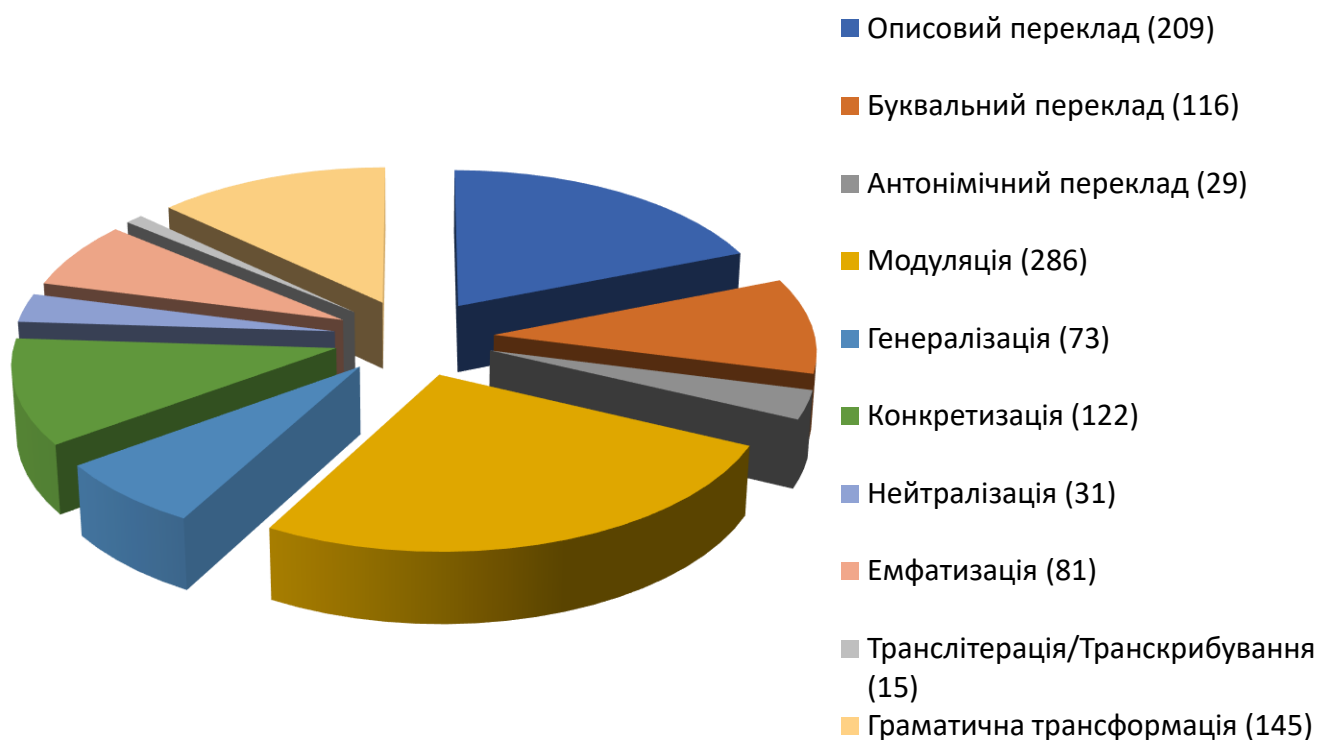

Рис. 18. Діаграма способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів українською мовою в романах англійських модерністів.

Спираючись на дані діаграми, можна зробити висновок, що, найчастіше лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів під час перекладу українською мовою передаються завдяки прийому модуляції (26 відсотків від загальної кількості). Друге місце займає описовий переклад (19 відсотків від загальної кількості), а третє – граматичні трансформації (13 відсотків). Трьома найменш розповсюдженими способами передачі лексико-семантичних особливостей українською мовою виявились нейтралізація (2,7 відсотки від загальної кількості), антонімічний переклад (2,3 відсотки від загальної кількості), а також транслітерація і транскрибування (1 відсоток від загальної кількості).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ IV

В цьому розділі нами було проаналізовано та типологізовано лексико-семантичні особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів і досліджено основні способи передачі цих особливостей українською мовою, тобто проаналізовано основні перекладацькі трансформації, за допомогою яких передаються лексико-семантичні особливості фразеологізмів у творах англійських модерністів при перекладі цих творів українською мовою.

Для проведення дослідження лексичних особливостей англійських фразеологізмів в творах письменників-модерністів нами було складено таблиці фразеологізмів, використаних в своїх творах Джеймсом Джойсом, Вірджинією Вулф та Девідом Гербертом Лоуренсом. Матеріал дослідження було отримано методом суцільної вибірки з 6 джерел: оригінальних творів та їх офіційних перекладів українською мовою. Для аналізу лексичних особливостей ми типологізували фразеологічні одиниці у творах англійських модерністів за основними класифікаціями фразеологізмів, базуючись на таких критеріях, як структура, складість складу та мотивованість фразеологізмів. Ми також структурували досліджувані фразеологізми за структурними моделями ядерних речень.

Аналіз семантичних особливостей ми базували на виділенні основних концептів, які наявні у творах англійських модерністів Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф та Девіда Герберта Лоуренса, завдяки чому нам вдалося провести аналіз семантичних особливостей фразеологізмів у їх творах. Так як письменники-модерністи розглядали світ навколишньої природи і світ людських взаємин як цілу систему рухливих взаємоформуючих дихотомій, ми взяли за основу опозиції, які являють собою пари загальновідомих і розповсюджених концептів, і завдяки цьому проаналізували семантичні особливості фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів.

Для аналізу способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів при перекладі їх українською мовою, ми окремо проаналізували способи передачі цих особливостей у творах кожного з авторів, а потім визначили загальні для всіх способи перекладу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В процесі написання роботи ми виконали низку важливих завдань. Перш за все ми розглянули історичний аспект дослідження фразеології, висвітливши результати досліджень провідних лінгвістів, що проводились як в рамках загальнолінгвістичних досліджень, так і як самостійні наукові пошуки. Ми проаналізували декілька підходів до визначення терміну «фразеологізм» та виявили основні риси, які, на думку відомих мовознавців, властиві всім фразеологізмам, сформулювавши на основі цього загальне визначення терміну, яке охоплює усі характерні особливості позначуваного поняття. Задля всебічного та глибокого аналізу фразеологізмів ми також ознайомилися з основними класифікаціями фразеологічних одиниць, зроблених такими визначаними лінгвістами, як Ш. Баллі, В. В. Виноградов, Н. М. Шанський, О.І.Смирницький, І.Є.Анічков та іншими. Вчені класифікували фразеологізми за певними критеріями та властивостями, такими як структура, мотивованість, сталість складу, однак всеохоплюючої та єдиної класифікації фразеологічних одиниць на сьогоднішній день, на жаль, ще не створено. Так як однією з основних особливостей фразеологізмів є образність, для нас доречним було розглянути поняття образності в літературі, після чого ми проаналізували роль фразеологізмів у створенні образності в літературних творах. Для цього ми сформулювали таблицю основних функцій фразеологічних одиниць, які вони виконують в процесі створення образності. Нами також було визначено суть явища модернізму в літературі та його місце серед інших літературних епох, а також досліджено творчість визначних письменників – представників епохи модернізму в літературі, а саме творчість Джеймса Джойса, Девіда Герберта Лоуренса та Вірджинії Вулф. Так як ми зосереджували увагу на способах передачі лексико-семантичних особливостей під час перекладу фразеологізмів іноземною мовою, нам вбачалось доречним окреслити основні труднощі, які виникають під час перекладу фразеологізмів у художніх творах, а також визначити основні методи та засоби їхнього перекладу українською мовою. Нарешті, найважливішим виконаним завданням для нас стало визначення лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць у творах англійських модерністів та аналіз основних способів передачі цих особливостей.

Матеріалом дослідження слугували твори Джеймса Джойса «Улісс», Вірджинії Вулф «Місіс Делловей» та Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей»; а також їх офіційні переклади українською мовою: роман «Улісс» у перекладі О.Тереха, О.Мокровольського, роман «Місіс Делловей» у перекладі Тараса Бойка та роман «Коханець Леді Чаттерлей» у перекладі С. Павличко. Аналіз як оригінальних творів, так і їх перекладів, дав нам змогу в достатньому об'ємі проаналізувати використані авторами в своїх творах фразеологічні одиниці, а також дослідити особливості їх передачі українською мовою, проаналізувавши перекладацькі трансформації, до яких звертались перекладачі.

В останньому розділі магістерської дисертації наведено результати практичних досліджень, які ми провели в рамках написання роботи. Результати представлені у виді діаграм та опису до них, в якому ми якомога вичерпніше намагались викласти вейсь той матеріал, який ми отримали в результаті проведеного аналізу, а також на основі даних з діаграм зробити висновки щодо лексичних та семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських модерністів, а також щодо найбільш доречних і таких, що відповідають усм необхідним вимогам, способів передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у творах англійських письменників-модерністів при перекладі їх українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Н. В. Структурно-семантическая характеристика фразеологизмов современного немецкого языка / Н. В. Абрамова // Известия Южного федерального университета. Филологические науки. – 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://philol-journal.sfedu.ru/index.php/sfuphilol/article/viewFile/781/785>.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1963. – 208 с.
3. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке / В. Л. Архангельский. – Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 1964. – 315 с.
4. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – Москва: Изд. иностр. лит., 1955. – 416 с.
5. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – 2-е изд., стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2001. – 392 с.
6. Баранов А. Н. Аспекты теории фразеологии / А. Н. Баранов, Д.О. Добровольский. – Москва: Знак, 2008. – 656 с.
7. Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему языкознанию. Том 1 / Иван Александрович Бодуэн де Куртенэ. – Москва: АН СССР, 1963. – 370 с.
8. Використання фразеологізмів у творах письменників Кіровоградщини: [науково-методичний посібник для вчителів української мови і літератури] / за наук. ред. О.М. Вікторіної. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 88 с.
9. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. Избранные труды / Виктор Владимирович Виноградов. – Москва: Наука, 1977. – 318 с.
10. Глінка Н. В. Міфопоетика у творчості Д. Г. Лоуренса: моногр. / Н. В. Глінка. – К.: НТУУ “КПІ”, 2012. – 200 с.
11. Денисова Т. Історія американської літератури. Навчальний посібник. — Київ, 2012. — 487 С.

12. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен; / Пер. с англ. В. В. Пассека и С. П. Сафроновой; Под ред. и с предисл. Б. А. Ильиша. — М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. — 400с.
13. Жантеева Д. Г. Английский роман XX века (1918-1939). — М.: Наука, 1965. — 346 с.
14. Кабанова И.В. Online-библиотека / Литература / Анализ произведений зарубежных писателей. Биографии иностранных писателей / Зарубежная литература / "Улисс" Дж. Джойса. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://licey.net/free/15analiz_proizvedenii_zarubezhnyh_pisatelei_biografii_inostrannyh_pisatelei/61-zarubezhnaya_literatura/stages/2071-uliss_dzh_dzhoisa.html
15. Кунин А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь. 5-е изд., перераб. / А. В. Кунин. — Москва: Русский язык – Медиа, 2005. — 945 с.
16. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. — Дубна: Феникс+, 2005. — 488 с.
17. Лекція. Головні риси естетики модернізму. Київський національний університет ім.Тараса Шевченка, м.Київ, Україна, 2013 рік. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1MQRDYhnyojLbjAi96k_PIReGQQXx4Ta0AJFXqkyB0ms/edit
18. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник - Літературне місто. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=7206>
19. Меликян В. Ю. Синтаксическая фразеология русского языка. Учебное пособие / В. Ю. Меликян. — Москва: Издательство "ФЛИНТА", 2013. — 349 с.
20. Михальская Н.П. Пути развития английского романа 1920-1930-х годов. — М.: Высшая школа, 1966. — 268 с.
21. Мишкурлов Э. Н. Русский язык и культура в зеркале перевода. Материалы Международной научной конференции. 29 апреля / Эдуард Николаевич Мишкурлов. — Москва: Издательство Московского университета, 2015. — 725 с.
22. Молотков А. И. (ред.) Фразеологический словарь русского языка / А. И. Молотков. — Москва: Советская энциклопедия, 1968. — 543 с.

23. Онлайн-словник Academic.ru. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://spiritual_culture.academic.ru
24. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1999. – 447 с.
25. Пестерев В. А. История зарубежной литературы, период – 1-я половина 20 века. Лекция. – ВолГУ (Волгоград, РФ). 9 стр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1deBWfI0fRNLa9J5UFH42nTkfhZvRf3IEPj-2kdiBtmE/edit>
26. Реформатский А. А. Введение в языковедение/ А. А. Реформатский / Под ред. В.А. Виноградова. – Москва: Аспект Пресс, 1996. – 536 с.
27. Рябцев Д. Н. Филология и лингвистика. Международный научный журнал № 1 / Д. Н. Рябцев. // Грамота. – 2016. – № 3.
28. Савицкий В. М. Основы общей теории языковой идиоматики / В. М. Савицкий. – Москва: Гнозис, 2006. – 208 с.
29. Світова література: Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання / уклад.: О. Світленко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. – 432с.
30. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г Скрипник. – К.: Наук. думка, 1973. – 280 с.
31. Смирницкий А. И. Фразеологические единицы в современном английском языке. Лексикология английского языка / А. И. Смирницкий. – Москва: Филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 1998. – 261 с.
32. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Фердинанд де Соссюр. – Екатеринбург: Изд-во Урал.ун-та, 1999. – 432 с.
33. Стельмах Б. Роль фразеологічних одиниць у художніх і наукових текстах Агатангела Кримського. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5547/1/s136-140.pdf>

34. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
35. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана, 2004. – 824с.
36. Фортунатов Ф. Ф. Избранные труды. Том 1 / Ф. Ф. Фортунатов. – Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство, 1957. – 924 с.
37. Хоккет Ч. Ф. Проблема языковых универсалий / Ч. Ф. Хоккет. // Москва: Новое в лингвистике. – 1970. – С. 45–76.
38. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышева. – Москва: Высшая школа, 1970. – 199 с.
39. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка: учеб. пособие для вузов по спец. «Русский язык и литература»: 4-е изд., испр. и доп. / Н. М. Шанский. – Санкт-Петербург: Специальная Литература, 1996. – 192 с.
40. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Москва: Эдиториал УРСС, 2001. – 624 с.
41. Швырёв В. С. Сциентизм // Новая философская энциклопедия / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В. С. Стёпин.. — М.: Мысль, 2000—2001. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH01b7ebf1048dba456a128fb7>
42. Bar-Hillel Y. The Treatment of «idioms» by a Translating Machine / Y. Bar-Hillel // Presented at the Conference on Mechanical Translation at Massachusetts Institute of Technology. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://mt-archive.info/MIT-1952-Bar-Hillel-2.pdf>.
43. Chafe W. Idiomaticity as an Anomaly in the Chomskyan Paradigm. / W. Chafe // Foundations of Language, Vol. 4 / W. Chafe., 1968. – P. 109–127.
44. Fries C. Preparation of teaching materials, practical grammars and dictionaries, especially for foreign languages / Charles Fries. – Michigan: University of Michigan, 1969. – 410 p.

45. Smith L. P. The English Language / L. P. Smith. // 2nd ed. London. – 1966. – P. 67–81.
46. Sweet H. A new English grammar, logical and historical. Part I. Introduction, phonology and accidence / H. Sweet. – Oxford: At the Clarendon Press, 1955. – 481 p.
47. Кравцов С. Отражение во фразеологии менталитета и жизни русского и французского народов. In: Revue Russen № 24, 2004. – 61с.
48. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. – Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1963. – 125 с.
49. Даль В.И. Пословицы русского народа. Сборник пословиц, поговорок, речений, присловий, чистоговорок, загадок, поверий и проч. М.: 1862. – предисловие
50. Кунин А. В. О переводе английских фразеологизмов / А. В. Кунин / Серия научно-теоретических сборников. Под редакцией Л.С. Бархударова.– Москва: Тетради переводчика, 1963. – с. 3–14.
51. Бархударов, Л. С. Язык и перевод Л. С. Бархударов. - М.: Международные отношения, 1975. – 226 с.
52. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.:ЭТС. – 2001. – 424 с.
53. Якобсон Р. О лингвистических аспектах перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М.: Международные отношения, 1978. - С. 16-24.
54. Рецкер Я. И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык. Сб. Теория и методика учебного перевода / Я. И. Рецкер. – Москва: Издательство Акад. Пед. наук РСФСР, 1950. – С. 43–48.
55. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 448 с.
56. Латишев Л. К. Технологія перекладу: Учбовий посібник по підготовці перекладачів / Л. К. Латишев. – Москва : НВІ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280 с.
57. Казакова Т. А. Практичні основи перекладу / Т. А. Казакова. – Санкт-Петербург: Издательство «Союз», 2000. – 319 с.

58. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: Учеб. Для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш.шк., 1986. – 295 с.
59. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 160с.
60. Збірка матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної Інтернетконференції «Мова і світ: проблеми філології та перекладознавства»: зб. наук. пр. / Мво освіти і науки України, Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля / Уклад. Ігошев К. М. – Сєвєродонецьк.: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля, 2018. – 61 с.
61. Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 22 березня 2018 р. - К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Том I. – 324 с.
62. Хомский Н. Синтаксические структуры // Новое в лингвистике / Н.Хомский. – Москва, 1962. – Вып. II. – С. 412–527.
63. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова. При поддержке Минобразования РФ (грант ГОО) / Н. Н. Болдырев. // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – №1.
64. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики / Н. Н. Болдырев. // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – №1.
65. Кубрякова Е. С. Концепт / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. Краткий словарь когнитивных терминов. — Москва: Издательство Московского Университета, 1996. — 248 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Джойс, Джеймс. Улісс: роман/Джеймс Джойс; з англ. пер. О.Терех, О.Мокровольський; коментар, О.Мокровольський; До дня Джеймса Джойса, післямова, В.Скуратівський. – К.: Вид-во Жупанського, 2015. – (Майстри світової прози). – 736 с.
2. Вулф, Вірджинія. Місіс Деллоуей / Вірджинія Вулф; переклад з англ.. Тараса Бойка. – Київ: Комубук, 2016. – 208 с.
3. Коханець Леді Чаттерлей / Девід Герберт Лоуренс ; пер. з англ. Соломії Павличко ; графічне опрацювання : Р. Романишин та А. Лесів. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. — 432 с.
4. James Joyce, Ulysses: The Classic Text: Traditions and Interpretations. University of Wisconsin at Milwaukee. 2002. Archived from the original on 31 August 2000. Retrieved 18 August 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/4300/4300-h/4300-h.htm>.
5. David Herbert Lawrence, Lady Chatterley's Lover: Published October 31st 2006 by Penguin Classics. Penguin Classics Deluxe Edition, Paperback, 364 pages. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gutenberg.net.au/ebooks01/0100181h.html>.
6. Virginia Woolf, Mrs Dalloway:Oxford University Press. 2009. Print, 288 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91md/complete.html>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА «УЛІСС»

№	Оригінал	Переклад	Перекладацька трансформація
1.	2 red 8s	Дві червоні вісімки	Описовий переклад
2.	A black crack of noise	Грізно грякнуло	Модуляція
3.	A blue paper	Повістка	Конкретизація
4.	A bluecoat schoolboy	Учень синьомундирної школи	Конкретизація
5.	A burning scarlet swept from throat to brow	Вона зайшлася ясним рум'янцем від шиї до лоба	Описовий переклад
6.	A comely hero of white face	Вродливий витязь білолиций	Конкретизація
7.	A corpse rising saltwhite	Виринає труп, аж білий від солі	Описовий переклад
8.	A delicate pink crept into her pretty cheek	Її рожеві щічки зашарілися ніжно-рожевим рум'янцем	Граматична трансформація (порядок слів, однина-множина)
9.	A Dominican nun in their white habit	Домініканкою у білому вбранні	Генералізація
10.	A gentlewoman of high degree	Шляхетною панією значного роду	Описовий переклад
11.	A girl with gold hair	Дівчина з золотавим волоссям	Конкретизація

12.	A habit of mind	Його нахил	Генералізація
13.	A lady with a white swelling	Панію з пухом	Модуляція
14.	A light broke in upon her	Вона все збагнула	Описовий переклад
15.	A man of cautels	Муж потайний	Модуляція
16.	A man of genius	Геній	Граматична трансформація (порядок слів)
17.	A man of high moral	Високоморальний чоловік	Граматична трансформація (порядок слів, іменник - прикметник)
18.	A multitude of midges swarms white over his robe	Комарі хмарами в'ються довкола його вбрання	Модуляція
19.	A pleasant smile broke quietly over his lips	Губи його вигнулися в задоволеній усмішці	Граматична трансформація (порядок слів)
20.	A poor soul	Бідолашний	Модуляція
21.	A red eye	Недремне око	Модуляція
22.	A scarlet beaked face	Обличчя з червоним дзьобом	Описовий переклад
23.	A smile of light	Світла усмішка	Граматична трансформація (порядок слів)
24.	A stream of rain gold hair	Потік золотих тоненьких ниточок	Модуляція

25.	A true black knot	Справжнім пласким вузлом	Модуляція
26.	A white man	Білий	Граматична трансформація (опущення)
27.	A woful lunatic	Хлопець зсунувся з глузду	Нейтралізація
28.	Airs romped round him	Навколо заграє вітерець	Граматична трансформація (однина-множина)
29.	All souls'day	Проводи	Граматична трансформація (опущення)
30.	Alma Mater	Альма-матер	Транслітерація
31.	Among their battling bodies	Борюся разом з ними	Модуляція
32.	An aberration of the light of reason	Потьмарення розуму	Генералізація
33.	An Egypt's plague	Кара єгипетська	Буквальний переклад
34.	An orange topknot	Жовтогарячий бантик	Конкретизація
35.	And friars, brown and grey	І братове, брунатні та сірі	Генералізація
36.	And gold flushed	І червлене золото почервоніло	Конкретизація
37.	And her hair is dyed gold	І коси в неї пофарбовані в золотавий колір	Конкретизація
38.	Angel of death	Ангел смерті	Буквальний переклад

39.	Are done to death	Позбавили життя	Модуляція
40.	As black as thunder	Аж з лиця почорніла	Модуляція
41.	At head of water	В найвищій точці припливу	Описовий переклад
42.	Bed of death	Смертна постіль	Конкретизація
43.	Been knifed to death	Закололи кинжалою	Конкретизація
44.	Being brought back to life	Коли відкачують	Модуляція
45.	Bit light in the head	Щось голова паморочиться	Модуляція
46.	Black and blue in convulsions	Вони аж на лиці чорніють	Описовий переклад
47.	Black and blue in convulsions	Аж на лиці чорніють	Описовий переклад
48.	Black and brown and yellow men	Чорних, брунатних і жовтих душ	Модуляція
49.	Black chords	Чорні клавіші	Буквальний переклад
50.	Black conducts	Чорний колір править	Конкретизація
51.	Black glasses	Темні окуляри	Буквальний переклад
52.	Black in the face	Темнолиций	Граматична трансформація (опущення)
53.	Black lads	Чорненьких	Граматична трансформація (опущення)

54.	Black Sea	Чорне море	Буквальний переклад
55.	Blackened withered right	Висхла зчорніла правиця	Конкретизація
56.	Blast your soul	Трясця його матері	Модуляція
57.	Blazing face: redhot	Червоне лице: пашисть, як голівешка	Описовий переклад
58.	Blessed him in the sun	Благословив його посеред білого дня	Модуляція
59.	Bloody English	Кляті англійці	Буквальний переклад
60.	Blotchy fingers, sausagepink	Брудними пальцями, сосисково-рожевими	Граматична трансформація (додавання)
61.	Blue dome	Блакитна баня	Нейтралізація
62.	Blue eyes beauty	Красеню блакитноокий	Конкретизація
63.	Blue fluid	Блакитні флюїди	Граматична трансформація (однина-множина)
64.	Blue fox	Блакитного песця	Конкретизація
65.	Blue o'clock	Година глупої ночі	Описовий переклад
66.	Body and soul	Тіло і душа	Буквальний переклад
67.	Body of white woman	Біле тіло жінки	Граматична трансформація (порядок слів)
68.	Branded as a black sheep	Оголосили виродком	Емфатизація

69.	Bridled and mounted by a light of love	Яка його загнуждала і осідлала хитрими обіцянками	Описовий переклад
70.	Brother soul	Рідна душа	Генералізація
71.	Brown bread	Чорного хліба	Модуляція
72.	Brown cloth	Каштанова шкіра	Конкретизація
73.	Brown crockery	Брунатний череп'яний дзбан	Описовий переклад
74.	Brown paper	Грубого паперу	Модуляція
75.	Brown paper	Брунатного паперу асорті	Конкретизація
76.	Brown steersmen	Засмагли стерничі	Модуляція
77.	Bulk of a man	Особи з величною поставою	Описовий переклад
78.	Bulked largely in people's mind	Починало хвилювати уми	Модуляція
79.	Bursting with money	У кожного повна кишенья	Описовий переклад
80.	By grace of God	Божою милістю	Описовий переклад
81.	By the agency of fire	Під дією вогню	Генералізація
82.	Called out coarsely	Погукав грубим голосом	Конкретизація
83.	Came into his mind	Майнуло йому в голові	Модуляція
84.	Came light to earth	Легко зістрибнув на хідник	Конкретизація

85.	Came out upon the air	Лунали	Граматична трансформація (опущення)
86.	Catch at first fire	Спалахують від першої іскри	Конкретизація, модуляція
87.	Catch fire	Спалахують	Граматична трансформація (дієслово+іменник - дієслово)
88.	Catching sight	Угледівши	Граматична трансформація (опущення)
89.	Coloured coons	Двоє негрів	Емфатизація
90.	Coming in by water	Пропливши	Граматична трансформація (опущення)
91.	Created by God in His Own likeness	Створені Господом за його власною подобою	Описовий переклад
92.	Cure for a red nose	Засіб, щоб ніс не червонів	Описовий переклад
93.	Curse your bloody blatant soul	Щоб тобі заціпило	Нейтралізація
94.	Damn it	Бісової віри	Модуляція
95.	Damn its soul	Трясця їхній матері	Модуляція
96.	Damn your yellow stick	Та к бісу цей рудий дрючок	Конкретизація
97.	Dark horse	Темна конячка	Конкретизація
98.	Dark lady	Темна королева	Конкретизація

99.	Dark language	Незрозумілою мовою	Модуляція
100.	Dead man	Небіжчик	Граматична трансформація (опущення)
101.	Death penalty	Смертною карою	Буквальний переклад
102.	Decent soul	Він хлопець з чистою душею	Описовий переклад
103.	Declare to God	Їй же Богу	Емфатицація
104.	Declare to God	Категорично запевняю вас	Генералізація
105.	Devil a much	Є тут одна невеличка справа	Описовий переклад
106.	Devil of a job	З біса важко було	Модуляція
107.	Didn't cost him a red	Не коштував йому ні гроша	Конкретизація
108.	Do the black fast	Постувати по-чорному	Описовий переклад
109.	Do you see any green in the white of my eye?	Ви вважаєте, я зсунувся з глузду?	Модуляція
110.	Do you see any green in the white of my eye?	Ви вважаєте, я зсунувся з глузду?	Модуляція
111.	Drink like the devil	Доп'єшся до такого	Генералізація
112.	Drink like the devil	Доп'єшся до такого	Генералізація
113.	Eight yellow and white children	Вісім жовтих і білих хлопчиків	Конкретизація

114.	Epi oinopa ponton	Епі ойнопа понтон	Транскрибування
115.	Every nerve in my body aches	Як болить	Генералізація
116.	Everyman or noman	Всякий або ніхто	Модуляція
117.	Failing to throw much light on the subject	Не спромігшись сягнути ясноти в заторкнутому питанні	Описовий переклад
118.	Fair as the moon	Гарний був як місяць	Модуляція
119.	Fearful jesuit	Богобоязнений єзуїте	Конкретизація
120.	Filled with brown sugar	Начинене брунатним цукром –сирцем	Конкретизація
121.	Fire away number one	Гармата номер один, вогонь	Описовий переклад
122.	Fire Brigade	Пожежна команда	Модуляція
123.	Flog him black and blue	Зашмагаю до невпізнання	Модуляція
124.	For Jesus' sake	Ради Христа	Модуляція
125.	For life	Довічний	Модуляція
126.	For the love of the lord Jesus	Заради нашого Господа Ісуса Христа	Конкретизація
127.	For the repose of the soul	За упокой душі	Граматична трансформація (опущення)
128.	From the black country	З чорного краю	Генералізація

129.	Fuller's earth	Ямку	Генералізація
130.	Furry black ball	Чорна пухнаста кицька	Конкретизація
131.	Gave a long slow whistle of call	Заклично засвистів тривалим свистом	Граматична трансформація (порядок слів)
132.	Getting on like a house on fire	І в неї все ладиться	Генералізація
133.	Give the devil his due	Слід віддати йому належне	Генералізація
134.	Giving off an odour	Пахтіло	Граматична трансформація (опущення)
135.	God Almighty	Господу Богу	Модуляція
136.	God bless her	Дай їй, Боже, здоров'я	Конкретизація
137.	God eternally curse your soul	Та бодай мені очі повилазили	Модуляція
138.	God eternally curse your soul	Та бодай мені очі повилазили	Модуляція
139.	God ever made	Ще не бачив білий світ	Модуляція
140.	God is love	Бог це любов	Буквальний переклад
141.	God knows	Один Господь знає	Граматична трансформація (додавання)
142.	God's earth	Божому світі	Модуляція
143.	Goes on fire	Займається	Граматична трансформація (опущення)

144.	Gold hair	Золоте пасмо	Конкретизація
145.	Gold light on sea	Золотом світиться море	Граматична трансформація (іменник-дієслово)
146.	Gold whisky	Золотистого віскі	Буквальний переклад
147.	Goldpinnacled hair	Вінець краси це коси золотії	Описовий переклад
148.	Good Christ	Боже милий	Генералізація
149.	Good Lord	Господи	Генералізація
150.	Good souls	Добра душа	Граматична трансформація (множина-однина)
151.	Great white lodge	Великої білої ложі	Буквальний переклад
152.	Green fairy	Зелене питво	Описовий переклад
153.	Green gem	Смарагдовий самоцвіт	Конкретизація
154.	Green rag to a bull	Зелена ганчірка для бика	Буквальний переклад
155.	Green tea	Зеленого чаю	Буквальний переклад
156.	Green with gravemould	Позеленила могильна цвиль	Граматична трансформація (прикметник-дієслово)
157.	Gurgling in his throat	Харчачи	Граматична трансформація (опущення)
158.	Have anything to do with you	Знався з тобою будь- яким чином	Модуляція
159.	He bore in mind	Він зберігав у своїй пам'яті	Модуляція

160.	He broke his mind to	Він зважився повідати	Описовий переклад
161.	He brought to mind	Він заходився пригадувати	Описовий переклад
162.	He can't make you out	Він не може тебе розчолопати	Емфатизація
163.	He changed his mind	Коли передумав	Описовий переклад
164.	He faced about	Озирнувся навколо	Граматична трансформація (заміна прислівника)
165.	He got landed into hot water	Коли захміліє	Генералізація
166.	He heroically made light of the mischance	Він героїчно намагався не зважати на таку перешкоду	Описовий переклад
167.	He pointed his finger	Тицьнув пальцем	Емфатизація
168.	He set fire to Cashel cathedral	Підпалив собор у Кешелі	Граматична трансформація (порядок слів)
169.	He'd do the devil and all	Задля нього ладен із шкури вилізти	Модуляція
170.	He's not as green as he's cabbagelooking	Він тільки вдає, що в нього не всі дома	Модуляція
171.	He's stinking with money	Грошей у нього по саму зав'язку	Модуляція
172.	He's up in Dottyville	Працює в дурдомі	Описовий переклад
173.	Heart of gold	Серце щирого золота	Емфатизація

174.	Hell upon earth it is	Там справжнє пекло на землі	Емфатизація
175.	Here and there	Інколи	Граматична трансформація (опущення)
176.	Hesouls, shesouls	Душі чоловічі, душі жіночі	Описовий переклад
177.	High angle fire	Навісний вогонь	Модуляція
178.	High water	Пік приливу	Конкретизація
179.	His colour rising	Паленіючи	Модуляція
180.	His eyes coming to blue	Його очі заяскріли синім кольором	Описовий переклад
181.	His eyes coming to life	Його очі заяскріли	Емфатизація
182.	His face got all grey	Обличчя його геть посіріло	Буквальний переклад
183.	His life long	Увесь свій вік	Модуляція
184.	His peace of mind	Спокій його душі	Модуляція
185.	His soul's cry	Поклик своєї душі	Нейтралізація
186.	Hot little devil	Дівчина з перцем	Модуляція
187.	How on earth	Яким же чином	Нейтралізація
188.	How she met her death	Як вона сконала	Модуляція
189.	I am off	Мене тут не буде	Описовий переклад
190.	I feel the thrill in the air	Атмосфера наповнилась	Конкретизація

		напруженням	
191.	I had the presence of mind	Я змикитив	Генералізація
192.	I have sixteen years of black slave labour	Шістнадцять років я гарував як чорний раб	Описовий переклад
193.	I was blue mouldy	Мені був не милий весь білий світ	Описовий переклад
194.	I wouldn't hurt your feelings	Я хотіла пощадити твої почуття	Антонімічний переклад
195.	I'll flog him black and blue	Я його зашмагаю до невпізнання	Описовий переклад
196.	I'll give my life for him	Ладна життя віддати	Конкретизація
197.	In a brown habit	У брунатному костюмі	Конкретизація
198.	In a brown study	В тяжкій задумі	Модуляція
199.	In a funk	Нажахався	Модуляція
200.	In black and white	В письмовому вигляді	Описовий переклад
201.	In blue Chinese ink	Синьою тушшю	Модуляція
202.	In blue dungarees	В штаних із синьої саржі	Описовий переклад
203.	In colour whereof	І в цьому дусі	Модуляція
204.	In the black 47	Чорного сорок сьомого року	Конкретизація
205.	In the blue caps	З синіх кашкетів	Конкретизація

206.	In the dark	У темряві	Буквальний переклад
207.	In the darkness of the night	В нічній темряві	Граматична трансформація (порядок слів)
208.	In the midst of death	В осередковій смерті	Буквальний переклад
209.	In the open air	Під широким небом	Модуляція
210.	In the pink	Пречудово	Емфатизація
211.	In violet night	В бузковій темряві ночі	Конкретизація
212.	In white lettering	Виведеними білим	Модуляція
213.	In white silence	У білій мовчанці	Буквальний переклад
214.	Introibo ad altare Dei	Інтроїбо ад альтаре Деї	Транслітерація
215.	It gets brown after	Засмага виявляється згодом	Описовий переклад
216.	It has a Hellenic ring	Звучить, як еллінське	Модуляція
217.	It's the white of the eye	Це враження, через її білки	Граматична трансформація (однина-множина)
218.	Keep my mind off	Відвернули б мою увагу	Модуляція
219.	Kingdom of God	Царство Боже	Буквальний переклад
220.	Knights of the red cross	Лицарів Червоного Хреста	Буквальний переклад
221.	Last wish in death	На смертельній постелі просила	Конкретизація
222.	Late pink edition	Вечірній рожевий випуск	Модуляція

223.	Laughing to himself	Посміюючись	Граматична трансформація (опущення)
224.	Law of falling bodies	Закон падіння тіл	Буквальний переклад
225.	Left off wearing black	Перестав одягатися в чорне	Граматична трансформація
226.	Life ran very high	Життя буяло вповні	Емфатизація
227.	Light of love	Це шалава	Емфатизація, модуляція
228.	Like a red Indian	Наче в індіанця	Граматична трансформація (опущення)
229.	Lilywhite hand	Білу ручку	Генералізація
230.	Liquid fire	Спиртних випарів	Модуляція
231.	Looked at the pink of the paper	Втупився у її рожевість	Емфатизація, граматична трансформація (прикметник-іменник)
232.	Lord knows	Хто його знає/ хтозна	Генералізація
233.	Lord only knows	Один Господь Бог знає що	Конкретизація
234.	Made a red grimace	Скривив червону пику	Емфатизація
235.	Made his tin	Заробив свої тисячі	Описовий переклад
236.	Made rapid crosses	Став швидко хрестити повітря	Конкретизація
237.	Made up your mind	Ти нарешті вирішив	Описовий переклад
238.	Make hay while the sun	Куй залізо, поки гаряче	Модуляція

	shines		
239.	Make him turn red	Що хлоп'я б зашарілось	Модуляція
240.	Man's job	Чоловічу роботу	Буквальний переклад
241.	Marked man	Він давно вже в нас на замітці	Описовий переклад
242.	Might have lost my life	Я міг би вже лежати на кладовищі	Конкретизація
243.	My brown son	Мій мужичий сину	Модуляція
244.	My guts red roaring	Єство моє гаряче	Модуляція
245.	My love	Мій любий друже	Конкретизація
246.	Near death's door	Біля воріт смерті	Модуляція
247.	Neptune's blue domain	Нептунового синього царства	Буквальний переклад
248.	Nice kind of evening feeling	Приємно почуваєшся увечері	Описовий переклад
249.	No ill feeling	Подумаєш, що я на тебе образився	Описовий переклад
250.	None of your damned lawdeedaw airs here	Нема чого маніжитися	Модуляція
251.	Nor good red herring	Ні риба, ні м'ясо	Модуляція
252.	Not a red at me this week gone	Кінець тижня вся готівка лишня	Антонімічний переклад

253.	Not have a red nose	Щоб ніс не червонів так дуже	Емфатизація
254.	Nothing new under the sun	Нічого нового під сонцем	Буквальний переклад
255.	O Sacred Heart of Jesus	Господи	Генералізація
256.	O, Jesus, he did	Він таки, і ніхто інший	Описовий переклад
257.	Occupied his mind	Посіли на хвилю його розум	Описовий переклад
258.	Occupied his mind	Опосіли його голову	Модуляція
259.	Of the prudent soul	Напоєна розумом душа його	Описовий переклад
260.	Off colour	Так важко на душі	Описовий переклад
261.	Old chap	Друзяко	Генералізація
262.	Old man	Друзяко	Модуляція
263.	Old Man's House	Будинок для престарків	Граматична трансформація (однина-множина)
264.	On earth as it is in heaven	І на небі, і на землі	Буквальний переклад
265.	Once in a blue moon	Вряди-годи	Модуляція
266.	Once in a blue moon	Зрідка	Нейтралізація
267.	Once in a blue moon	Буває	Нейтралізація
268.	One moment	Хвилинку	Опущення

269.	Open air	Просто неба	Модуляція
270.	Opened up new vistas in his mind	Відкривало йому нові обрії	Модуляція
271.	Out of the fryingpan of life	З життєвого вогню	Генералізація
272.	Over all the earth	Скрізь і всюди	Модуляція
273.	Owed his death to	Спочив від	Модуляція
274.	Oxy chap	Оксфордському мудрагелю	Конкретизація
275.	Pain fretted his heart	Серце щеміло від болю	Граматична трансформація (актив-пасив, порядок слів)
276.	Paused awhile	Завмер	Граматична трансформація (опущення)
277.	Peace to his ashes	Земля йому пером	Модуляція
278.	Peeped an instant	Заирнув	Граматична трансформація (Опущення)
279.	Peered down	Заирнув униз	Нейтралізація
280.	Phantoms without body	Безтілесні фантоми	Граматична трансформація (порядок слів)
281.	Ponderous Saxon	Природний занудний сакс	Описовий переклад
282.	Poor dogsbody	Бідолашний ти трудівнику	Нейтралізація

283.	Poxy bowsy	Заразний урка	Модуляція
284.	Prey on his mind	Травмувала його свідомість	Конкретизація
285.	Recovered in brown paper	Загорнута в пакувальний папір	Модуляція
286.	Red and white bodies	Червоних і білих тілець	Буквальний переклад
287.	Red as a Rose is She	Червона вона, як троянда	Граматична трансформація (порядок слів)
288.	Red carpet spread	Розстелено червоний килим	Граматична трансформація (порядок слів)
289.	Red Sea	Червоному морі	Буквальний переклад
290.	Red setter	Рудий сеттер	Конкретизація
291.	Red tape	Тяганина	Генералізація
292.	Red thy gan	Ружа пастка	Конкретизація
293.	Removed in the Black Maria	Вивозять на чорному вороні	Модуляція
294.	Ruth red him	Жалість жалить його	Описовий переклад
295.	Saltwhite	Біла, як сіль	Описовий переклад
296.	Scarlet face	Бурякове обличчя	Модуляція
297.	Scarlet runners	Вогняні боби	Модуляція
298.	Secondhand breeks	Ті штани, що ми купили на руках	Описовий переклад

299.	See the darkness in their eyes	Лише темрява у них в очах	Граматична трансформація, (порядок слів)
300.	Shafts of light	Промені світла	Модуляція
301.	She had raised the devil in him	Вона знуртувала йому душу	Модуляція
302.	She was black out	Коли вона приховувала	Описовий переклад
303.	She went white	Вона сполотніла	Конкретизація
304.	So may the Creator deal with me	Хай допоможе мені в том Всевишній	Модуляція
305.	Some beautiful thoughts written in violet ink	Пречудові думки, записані фіолетовими чорнилами	Буквальний переклад
306.	Something in the air	Щось у атмосфері	Конкретизація
307.	Stale smoky air hung in the study	У кабінеті стояв затхлий дух	Описовий переклад
308.	Staring out of death	Дивляться з-за порога смерті	Граматична трансформація (додавання)
309.	Sweet Jesus have mercy	Хай змилується солодкий Ісус	Буквальний переклад
310.	Thalatta! Thalatta!	Талатта! Талатта!	Транскрибування
311.	Thanks be to God	Дяка Богу	Нейтралізація
312.	Thanks be to Jesus	Маю дякувати Ісусові	Модуляція
313.	That bosses the earth	Який порядкує на всій	Генералізація

		планеті	
314.	That particular red herring	Цю тему	Граматична трансформація (опущення)
315.	That will do nicely	Все вийшло, як треба	Описовий переклад
316.	The angels of His light	Своїх янголів	Граматична трансформація (опущення)
317.	The awaking mountains	Гори, що прокидалися від сну	Описовий переклад
318.	The Blessed Virgin	Пресвята Діва	Модуляція
319.	The blessings of God on you	Хай Бог благословить вас	Граматична трансформація (порядок слів)
320.	The blue hell	Скажіть на милість Божу	Емфатизація
321.	The Chinese say a white man smells like a corpse	Китайці кажуть, буцімто від білих тхне мертв'яком	Модуляція
322.	The curse of God light	Кара Божа	Граматична трансформація (опущення)
323.	The demon drink	Демона пияцтва	Модуляція
324.	The demon possessed me	Щось демонічне найшло на мене	Описовий переклад
325.	The devil and the deep sea	Чортяка і чорторий	Емфатизація
326.	The devil break the hasp of your back	Бодай тобі дідько в'язи звернув	Описовий переклад

327.	The devil wouldn't stop him	Ладен був стати на прою з самим чортом	Модуляція
328.	The fire of hell	Пекельне полум'я	Грамтична трансформація (порядок слів)
329.	The funniest man on earth	Такого сміхуна, як він, нема ніде в цілм світі	Описовий переклад
330.	The genuine Christine	Достеменна істина	Генералізація
331.	The Gold cup	Золотий кубок	Буквальний переклад
332.	The Green Lodges	Зелені ложі	Буквальний переклад
333.	The holy mother of God	Пречистої Діви Марії	Конкретизація
334.	The Lord ever put the breath of life	За велінням Господа народився	Описовий переклад
335.	The mockery of it	Ну просто сміховина	Буквальний переклад
336.	The new air greeted him	Його привітав свіжий подув пружного вітру	Конкретизація
337.	The new moon	Молодик	Грамтична трансформація (опущення)
338.	The old woman	Бабця	Конкретизація
339.	The orange lodges	Ложі оранжистів	Грамтична трансформація (порядок слав, прикметник-іменник)
340.	The poor devil	Якийсь бідолаха	Генералізація
341.	The rage of Caliban	Лють Калібана	Буквальний переклад

342.	The red Egyptians	Червоношкірі єгиптяни-цигани	Конкретизація
343.	The Rose of Castile - Rows of cast steel	Трубадур - труба і дур	Модуляція (гра слів)
344.	The rosy buds all gone brown	Пуп'янки руж усі зчорніли	Модуляція
345.	The salt of the earth	Сіль землі	Буквальний переклад
346.	The Saturday pink	В одному з суботніх номерів, на рожевих сторінках	Описовий переклад
347.	The Scarlet Woman	Блудниця Вавилонська	Модуляція
348.	The son of his soul	До свого сина	Модуляція
349.	The soul of chivalry	Усіх лицарських доблестей здобувач	Описовий переклад
350.	The stream of life	Потік життя	Буквальний переклад
351.	The sun shines for you	Це для тебе світить сонце	Буквальний переклад
352.	The wheel of the black Maria peeled off my shoe	Мені вже зачепили черевик колесом	Граматична трансформація (опущення)
353.	The white chief woman	Повелителькою білих людей	Описовий переклад
354.	The white death	І біла смерть	Буквальний переклад
355.	The white of eggs	Яєчні білки	Граматична трансформація

			(порядок слів)
356.	The wine becomes water	Стала вином знов водиченька тая	Емфатизація
357.	Their white papers fluttering	Розмахуючи аркушами газет	Описовий переклад
358.	Then begin to get black	Потім чорніють	Граматична трансформація (опущення)
359.	Through the calm	В тиші	Модуляція
360.	Tickled to death	Щиро потішившись	Нейтралізація
361.	Till death us two part	Допоки смерть не розлучить нас	Антонімічний переклад
362.	Till they went blue in the face	Поки не одуріють	Описовий переклад
363.	Till you're black in the face	Аж поки й почорнієш	Генералізація
364.	To buy a colour	Купити собі звання	Описовий переклад
365.	To Caesar what is Caesar's, to God what is God's	Кесареве кесареві, а Богові Боже	Буквальний переклад
366.	To fork out	Вимантачу	Граматична трансформація (опущення)
367.	To keep her mind off it	Відвернути її думки	Модуляція
368.	To lead a homely life	Зажити спокійним, домашнім життям	Конкретизація

369.	To make fires in the houses	Опалювали свої оселі	Описовий переклад
370.	To marry on earth	Женитись	Граматична трансформація (опущення)
371.	To set his mind at rest	Заспокоїти	Генералізація
372.	To shake my soul	Щоб уразити мою душу	Модуляція
373.	To the baldpink costard	На лису й рожеву довбешку	Описовий переклад
374.	Touch him for a guinea	Хай розколеться на гінею	Граматична трансформація (актив-пасив)
375.	Townsmen of Orange and Green factions	Прибічники Оранжевої та Зеленої партій	Описовий переклад
376.	True blue bible	Щиро протестантська Біблія	Конкретизація
377.	True to life	Правдива картина	Конкретищація
378.	Turning green	Зеленіють	Граматична трансформація (дієслово+іменник-дієслово)
379.	Under the table came to earth	Полягали під столом	Граматична трансформація (опущення)
380.	Upon my soul	Клянуся своєю душею	Конкретизація
381.	Visited a darkness	Загостив до тьми	Емфатизація
382.	Wanderers on the earth	Блукають по цій землі, як неприкаяні	Описовий переклад

383.	Water biscuit	Несолодкого печива	Модуляція
384.	Water closet	Ватерклозет	Транслітерація
385.	Wavewhite wedded words	Білопінних поєднаних слів	Модуляція
386.	Went to his death	Пішов на смерть	Буквальний переклад
387.	Were I to give vent to my feelings	Якби я не тамував його з усіх сил	Антонімічний переклад
388.	Were in his mind	Не сходили йому з думки	Антонімічний переклад
389.	What have you up your nose against me?	Щось затаїв у душі?	Генералізація
390.	What offence laid fire to their brains	Яка ураза	Генералізація
391.	Where on God's earth	Де-небудь хоч якесь місце	Описовий переклад
392.	Whisky and water on the brain	Віскі з содою геть забили йому тям	Описовий переклад
393.	White coal	Біле вугілля	Буквальний переклад
394.	White missionary	Білі місіонери	Модуляція
395.	White sisters	Сестри-жалібниці	Модуляція
396.	White slave traffic	Торгівлі живим товаром	Модуляція
397.	White under	Під ними біле тіло	Описовий переклад
398.	Wills to be laid in earth	Заповів, щоб його поховали	Модуляція

399.	With a black capon's laugh	Сміхокукурікає чорним каплуном	Емфатизація
400.	With her last breath	Конаючи	Модуляція
401.	With malignant red eyes	З палаючими злістю очицями	Емфатизація
402.	With the help of God	З поміччю Всевишнього	Модуляція
403.	With the light of inspiration	Сяючи відблизками божественного натхнення	Описовий переклад
404.	With the yellow teeth	Жовтозубою	Граматична трансформація (опущення)
405.	Woman of any wit	Розумна жінка	Емфатизація
406.	Woman of the house	Хазяєчко	Емфатизація
407.	X rays	Рентгенівські промені	Буквальний переклад
408.	Young man	Юнак	Модуляція

ДОДАТОК Б

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ВІРДЖИНІ ВУЛФ «МІСІС ДЕЛЛОВЕЙ»

№	Оригінал	Переклад	Перекладацька трансформація
1.	A change of some sort had undoubtedly taken place	Певна річ, відбулися зміни	Граматична трансформація (порядок слів, однина- множина)
2.	A great deal of	Дуже багато	Описовий переклад
3.	A great many	Дуже багато	Буквальний переклад
4.	A narrow pea-stick figure	Худюща, як тріска	Емфатизація
5.	A real drain on her strength	Скільки клопоту завдають схожі завдання	Модуляція
6.	A sort of ease in her manner	Якась легкість у її тоні	Модуляція
7.	A thorough good sort	І досить непогана на вроду	Описовий переклад
8.	Against his will	Проти своєї волі	Буквальний переклад
9.	All day long	Цілісінькими днями	Граматична трансформація (однина-множина)
10.	Always up to some mischief	Завжди готові до якихось пустощів	Буквальний переклад

11.	And he, having nothing to do with it	Буцімто в його мозку хтось смикнув за ниточки	Конкретизація
12.	And so forth	І все	Граматична трансформація (опущення)
13.	As a matter of fact	Все ж таки	Модуляція
14.	As hard as nails she was	А ще тою штучкою була вона	Модуляція
15.	As the day wore on	Як тільки день підіб'ється вище	Описовий переклад
16.	As the evening wore on	Коли вечір приносив легку приглушенність	Описовий переклад
17.	Ask them to put him into some secretary's office	Просити в них допомоги з роботою	Генералізація
18.	At the head of the table	На чолі стола	Буквальний переклад
19.	At the very moment	Саме в ту мить	Граматична трансформація (порядок слів)
20.	Beginning to take notice	Приходячи до тями	Модуляція
21.	Being in league together	Усвідомлення спільності долі	Описовий переклад
22.	Being in love	Закоханість	Граматична трансформація (опущення)
23.	Being neat as a new pin	Сам був, як нова копійка	Модуляція

24.	Blushed brick red	Червоніла, як цегла	Модуляція
25.	Brain waves of sound	Звукові хвилі	Граматична трансформація (опущення)
26.	Bring children into a world	Приводити дітей у світ	Буквальний переклад
27.	Brought up as she was	Вихована в її дусі	Конкретизація
28.	Burst into tears	Розплакалася	Буквальний переклад
29.	Bursting into tears	Вранішні сльози	Граматична трансформація (дієслово-іменник, опущення)
30.	Button-faced	Із блискучим круглим обличчям	Описовий переклад
31.	By all means	В будь-якому разі	Модуляція
32.	By the lack of blue blood	Наслідком недоброї породи	Модуляція
33.	By the public-house	В пабі	Нейтралізація
34.	Can't be dealt with	Саме тому їм нічого не заподіють	Описовий переклад
35.	Cared not a straw	Нітрохи не переймається	Генералізація
36.	Carrying on quite openly	Фліртували безсоромно	Конкретизація
37.	Committed an appalling crime	Учинив страхітливий злочин	Буквальний переклад

38.	Companions in the art of living	Друзями, що підкажуть, як жити	Емфатизація, описовий переклад
39.	Cool as a cucumber	І ні пари з вуст	Модуляція
40.	Could have bitten her tongue	Вже готова була проковтнути язик	Описовий переклад
41.	Could not get the thought of her out of her mind	Вона не йшла в неї з голови	Генералізація, модуляція
42.	Could not help looking	Не могла відірвати погляду	Модуляція
43.	Couldn't have it out	Не міг усе залагодити	Конкретизація
44.	Day in day out	День-у-день	Буквальний переклад
45.	Day in, day out	З дня на день	Буквальний переклад
46.	Did it make any difference	Яке це має для когось значення	Модуляція
47.	Didn't care a straw	Було однаково	Антонімічний переклад
48.	Doing good for the sake of goodness	Вчинення добра заради самого добра	Буквальний переклад
49.	Doing her hair	Розчісувала волосся	Конкретизація
50.	Don't know a thing	Ще нічого нічого не знає	Антонімічний переклад
51.	Down his mind went flat as a marsh	Думки хляпнули болотом	Модуляція
52.	Dropping dead down	Упав донизу	Нейтралізація

53.	Eating her heart out	Дуже бідкалася	Нейтралізація
54.	Every man has his ways	В кожного чоловіка своя натура	Модуляція
55.	Every one gives up something	Усі від чогось відмовляються	Модуляція
56.	Everything had come to a standstill	Все зупинилося	Граматична трансформація (опущення)
57.	Expecting a baby	Матиме дитину	Модуляція
58.	Falling in love	Закоханість	Граматична трансформація (опущення)
59.	Fetch the papers	Принеси ті папери	Модуляція
60.	Fiddling on one's nerves	Грати людям на нервах	Генералізація
61.	For a girl of eighteen	Для вісімнадцятирічної дівчини	Граматична трансформація (порядок слів)
62.	For a single second	На долю секунди	Буквальний переклад
63.	For an hour or so	Тільки на якусь годинку	Граматична трансформація (порядок слів)
64.	For God's sake	Заради Господа Святого	Емфатизація
65.	For Heaven only knows	Тільки небу одному відомо	Буквальний переклад
66.	For Heaven's sake	Заради Бога Святого	Емфатизація
67.	For his sake	Заради нього	Буквальний переклад

68.	For no reason	Із якихось незрозумілих причин	Антонімічний переклад
69.	For no reason whatever	Без жодних на те причин	Граматична трансформація (однина-множина)
70.	For she could stand it no longer	Більше вона не витерпить	Описовий переклад
71.	For the truth is	Бо правда полягає в тому	Описовий переклад
72.	Foreign parts	Далекі краї	Модуляція
73.	From side to side	З боку на бік	Буквальний переклад
74.	From side to side	Від краю до краю	Модуляція
75.	From side to side	Із сторони в сторону	Модуляція
76.	From the bottom of her heart	До глибини своєї душі	Модуляція
77.	From time to time	Час від часу	Буквальний переклад
78.	Gave her quite a turn	Добряче її настрахали	Описовий переклад
79.	Gave himself airs	Мав славу трохи чванливого чоловіка	Описовий переклад
80.	Get a word alone	Поговорити наодинці	Описовий переклад
81.	Get on with the old man	Зійтися зі старим	Граматична трансформація (опущення)
82.	Give him one kiss	Навіть цмокнула у щоку	Емфатизація
83.	Going on being in love	Далі любити	Граматична трансформація (опущення)

84.	Going on making it up	Далі миритися	Граматична трансформація (опущення)
85.	Good gracious	Боже милостивий	Буквальний переклад
86.	Good Heavens	Господи милий	Конкретизація
87.	Good Lord	Боже Праведний	Конкретизація
88.	Goodness knows	Бог тому свідок	Модуляція
89.	Got his name wrong	Переплутала їхні прізвища	Конкретизація
90.	Got some little post	Отримав незначну посаду	Модуляція
91.	Great revelation took place	Сталося велике откровення	Граматична трансформація (порядок слів)
92.	Grow old	Постаріє	Граматична трансформація (опущення)
93.	Grown very white	Геть сива	Конкретизація
94.	Had been badly treated	Зазнала злигоднів	Емфатизація
95.	Had more life in them	І то людяніші	Модуляція
96.	Had some grudge against him	Тримала на нього якусь образу	Генералізація
97.	Hadn't any small talk	Ні про що не говорила	Модуляція
98.	Have a look at	Побачити	Граматична трансформація (опущення)

99.	Having had a finger in some notorious intrigue	Мала стосунок до якоїсь горезвісної інтриги	Описовий переклад
100.	He always saw through Clarissa	Він одразу розкушував Кларису	Конкретизація
101.	He burst into tears	Розплакався	Нейтралізація
102.	He cared not a straw	Йому начхати	Емфатизація
103.	He drew the attention	Він привертав до себе увагу	Описовий переклад
104.	He gave in	Він здався	Буквальний переклад
105.	He grew more and more gloomy	Йому робилося щомиті тоскніше на душі	Описовий переклад
106.	He had a turn for mechanics	Він трохи тямив у техніці	Нейтралізація
107.	He had ever come across	Не доводилося бачити ще в комусь	Антонімічний переклад
108.	He had never got on well	Не вельми ладнав	Граматична трансформація (порядок слів)
109.	He had no fingers	Мав дуже вже незграбні руки	Антонімічний переклад
110.	He had won crosses	Він був нагороджений хрестами	Описовий переклад
111.	He has gone mad	Він божевільний	Граматична трансформація (дієслово-прикметник)

112.	He is taken by surprise	Почувається геть заскоченим зненацька	Описовий переклад
113.	He made terrible scenes	Влаштовував жахливі сцени	Буквальний переклад
114.	He said out loud	Сказав уголос	Буквальний переклад
115.	He sank into the plumes and feathers of sleep	Він поринав у пірину сну	Модуляція
116.	He thought of nothing but his own appearance	Йому в голові тільки його зовнішність	Антонімічний переклад
117.	He took a day off	Він бере вихідний	Буквальний переклад
118.	He was in Hell	Тут справжнє пекло	Граматична трансформація (додавання)
119.	He was so passionately in love	Він був до безтями закоханий	Буквальний переклад
120.	He would not go mad	Як би не збожеволіти	Граматична трансформація (особове-безособове речення)
121.	He's doing very well	Дуже добре він поживає	Граматична трансформація (порядок слів)
122.	Heaven knows	Бог свідок тому	Модуляція
123.	Heaven knows	Тільки одному Богу відомо	Емфатизація
124.	Heaven knows	Бог тому свідок	Модуляція
125.	Heaven knows	Тільки Богу відомо	Конкретизація

126.	Heaven knows what	Бог знає яким	Конкретизація
127.	Heaven knows where	Не знати звідки	Антонімічний переклад
128.	Heavens!	Господи!	Модуляція
129.	Held important office	Не займав важливих посад	Граматична трансформація (однина-множина)
130.	His match in any way	Йому не рівня	Антонімічний переклад
131.	Hour after hour	Годинами	Граматична трансформація (опущення)
132.	How could he put it	Як би то сказати	Описовий переклад
133.	How could she let him hold forth about	Як вона могла вислуховувати його патьякання	Емфатизація
134.	Hugh was on his legs again	Г'юзнову набундючився	Емфатизація
135.	I can't keep up with them	Мені за ними не встигнути	Описовий переклад
136.	I can't stand it any longer	Я більше не витримаю	Буквальний переклад
137.	If you took the trouble	Якщо добре постаратися	Модуляція
138.	In a funk, eh	Ну що, далі нудимо світом	Описовий переклад
139.	In broad daylight	Серед білого дня	Модуляція
140.	In brown paper	Грубим папером	Модуляція

141.	In fits of laughter	І розреготалася	Граматична трансформація (опущення)
142.	In short	Словом	Модуляція
143.	In short words	Словом	Граматична трансформація (опущення, однина- множина)
144.	In the best of spirits	То не знати чого засяє	Описовий переклад
145.	In the early hours	Рано вранці	Модуляція
146.	In the middle of the morning	А ще й полудня нема	Модуляція
147.	In the midst of	Серед	Граматична трансформація (опущення)
148.	In the open	Просто неба	Конкретизація
149.	In the pink of condition	В чудовій формі	Генералізація
150.	In the prime of life	У розквіті сил	Модуляція
151.	In those days	У ті часи	Модуляція
152.	It almost broke my heart	Я тоді мало не вмер з горя	Модуляція
153.	It came over her	Їй спало на думку	Описовий переклад
154.	It came over me	І тут на мене найшло	Описовий переклад
155.	It did make his blood boil	Аж серце кров'ю облилося	Модуляція

156.	It didn't seem to matter	Це якось не мало значення	Описовий переклад
157.	It had something to do with her	Якось із нею пов'язаний	Модуляція
158.	It is up to us	Тепер наша черга	Конкретизація
159.	It never took him in	Його на таке не купиш	Описовий переклад
160.	It took its way	Авто рушило далі	Конкретизація
161.	It took one's breath away	Аж спирає віддих	Модуляція
162.	It was growing late	Вже робилося пізно	Модуляція
163.	It was nothing you could put your finger on	Не було навіть до чого причепитися	Модуляція
164.	It was over	Все скінчилося	Буквальний переклад
165.	It's no use	Годі вам, досить	Описовий переклад
166.	Just having a good time	Так собі, пустували	Конкретизація
167.	Laughing out loud	Гучно сміються	Нейтралізація
168.	Listening at keyholes	Підслуховувати під замковою щілиною	Граматична трансформація (однина-множина)
169.	Lucy had her work cut out for her	Люсі і так мала багато роботи	Описовий переклад
170.	Made a fine figurehead at ceremonies	Дуже вправно головував на церемоніях	Буквальний переклад
171.	Made a mess of things	Геть у всьому заплутався	Модуляція

172.	Made some excuse	Під якимось приводом	Модуляція
173.	Make a fuss of her	Поцяцькатися з нею	Модуляція
174.	Make reply	Відповідає	Граматична трансформація (опущення)
175.	Making up stories	Вигадуючи всілякі історії	Буквальний переклад
176.	Matter-of-fact	Прозаїчного	Модуляція
177.	Middle class	Середніх статків	Модуляція
178.	Middle-class people	Люду середніх статків	Модуляція
179.	Nearly burst into tears	Мало не розплакалася	Граматична трансформація (опущення)
180.	Never meeting the opposite sex	Неможливість зустріти когось із чоловіків	Конкретизація
181.	Never would she come first with any one	Ніколи не стати для когось з них тою єдиною	Описовий переклад
182.	No heart, no brain	Ані серця, ані голови	Модуляція
183.	No one had to the same extent	Немає стільки ні в кому іншому	Граматична трансформація (порядок слів)
184.	No one was ever taken in	Нікого ти не обдуриш	Антонімічний переклад
185.	Not a mere barber's block	Не якесь опудало на городі	Модуляція
186.	Not at the right time	Не до ладу	Модуляція

187.	Nothing whatever the matter	Нічого серйозного	Граматична трансформація (опущення)
188.	Nursing home	Приватну лікарню	Модуляція
189.	Odds and ends	Усілякої всячини	Описовий переклад
190.	Of the better sort	Найліпшого гатунку	Емфатизація
191.	On and on she went	Говорила й говорила вона	Модуляція
192.	On the ebb and flow of things	У цьому мінливому потоці речей	Буквальний переклад
193.	On the spur of the moment	Отак, без роздумів	Модуляція
194.	On the verge of life	Оту ще зовсім малу дівчинку	Описовий переклад
195.	Once in a lifetime	Тільки раз у житті	Буквальний переклад
196.	Once upon a time	Колись раніше	Генералізація
197.	One got over things	Потрохи все забулося	Модуляція
198.	One must make allowances	На це треба зважати	Генералізація
199.	One of these days	Днями	Граматична трансформація (опущення)
200.	One was taken to visit	Годилося провідати	Модуляція
201.	One way or the other	Так чи інак	Граматична трансформація (опущення)

202.	One will worked legs and arms uniformly	Одна воля рухала одностайністю їхніх ніг і рук	Описовий переклад
203.	Only the other day	От тільки днями	Граматична трансформація (однина-множина)
204.	Other points of view	Інші погляди	Модуляція
205.	Our Lord had come to her	А тоді явився їй Господь	Граматична трансформація (порядок слів)
206.	Out of breath	Геть задихана	Емфатизація
207.	Out of doors	На лоні природи	Емфатизація, конкретизація
208.	Out of doors	На свіжому повітрі	Модуляція
209.	Out-of-door game	Гра на свіжому повітрі	Описовий переклад
210.	Out-of-the-way things	Щось таке	Генералізація
211.	Over and over again	Не раз і не два	Антонімічний переклад
212.	Over and over again	Не раз	Антонімічний переклад
213.	Peter had been in love	Пітер був закоханий	Буквальний переклад
214.	Playing about	Суцільні розваги	Модуляція
215.	Power of carrying things through	Вмінням брати ініціативу в свої руки	Описовий переклад
216.	Pray God that	Господи, як добре	Описовий переклад
217.	Public house	Пивній	Нейтралізація

218.	Queer fish in that atmosphere	Дивний вигляд мали вони в тій атмосфері	Генералізація
219.	Quite a lot	Кругленьку суму	Емфатизація
220.	Rising and falling traffic	Вуличний гул, що дужчав і стихав	Описовий переклад
221.	Roses; figure	І гарне личко, і тонкий стан	Конкретизація
222.	Round and about	Туди сюди	Модуляція
223.	Sally got hold of it	Умить до нього причепилася Саллі	Описовий переклад
224.	Scientifically speaking	Якщо висловлюватись науковою мовою	Описовий переклад
225.	See things through his eyes	Дивитися на речі його очима	Буквальний переклад
226.	Sense of humour	Почуття гумору	Буквальний переклад
227.	Set him going	Пускала в життя	Модуляція
228.	She could not help being ugly	Вона нічого не вдіє зі своєю незугарністю	Модуляція
229.	She could not stand it	Вона не витримає	Модуляція
230.	She could not take her eyes off	Вона не зводила очей	Граматична трансформація (опущення)
231.	She did it on purpose	А зробила вона це навмисно	Буквальний переклад

232.	She did not care a bit	Їй було байдуже	Антонімічний переклад
233.	She earned her living	Вона сама заробляла на прожиття	Описовий переклад
234.	She had a perfectly clear notion	Вона мала чітке уявлення	Модуляція
235.	She had done it on purpose	Зробила вона це цілком свідомо	Описовий переклад
236.	She had gone under	Вона не втрималася на плаву	Описовий переклад
237.	She had had a baby	Вона народила дитину	Конкретизація
238.	She had never been able to tell lies	Вона й слова не могла збрехати	Описовий переклад
239.	She had no ear	Не мала слуху	Модуляція
240.	She had turned almost white	Вона геть посивіла	Конкретизація
241.	She in touch with invisible presences	Та вона в змові з темними силами	Модуляція
242.	She lost her way	Вона раптом заблукала	Описовий переклад
243.	She saw through Hugh	Вона й розкусила Г'ю	Модуляція
244.	She took a seat	Вона зайняла місце	Модуляція
245.	She tried to get hold of things	Вона хоча б намагалася розібратися в чомусь	Описовий переклад

246.	She was falling asleep	Вона засинала	Граматична трансформація (опущення)
247.	She wore a look of	І на її обличчі застиг вираз	Описовий переклад
248.	Side by side	Пліч-о-пліч	Модуляція
249.	Sitting at her ease	Відчула незвичайну полегкість	Описовий переклад
250.	So he took it	Так він її зрозумів	Описовий переклад
251.	So the story ran	Таке їй переповідали	Модуляція
252.	So you're in a funk	Хандра, світом нудимо	Описовий переклад
253.	So-and-so	Такому-то й такому	Конкретизація
254.	Some girl without a grain of sense	Перша-ліпша дівиця	Модуляція
255.	Something was up	Щось з ними було не теє	Описовий переклад
256.	Something was up	Щось тут не так	Антонімічний переклад
257.	Sound of the half hour died away	Стихав бій годинників	Генералізація
258.	Stood to his credit	Можна сміливо поставити йому в заслугу	Описовий переклад
259.	Struck down by disease	Скосила хвороба	Модуляція
260.	Sucked it all in	Буквально на льоту хапала його слова	Описовий переклад

261.	Suddenly lost her temper	Раптом втратила самовладання	Модуляція
262.	Sun growing hotter	Сонце припікало сильніше	Модуляція
263.	Take his word for it	Повірити йому на слово	Описовий переклад
264.	Take up some hobby	Треба чимось захопитися	Емфатизація
265.	Taken aback	Здивувалася	Граматична трансформація (опущення)
266.	Tears would run down his cheeks	І по щоках у нього котилися сльози	Модуляція
267.	Tête-à-têtes	Розмови тет-а-тет	Транслітерація
268.	Thank Heaven	Дякувати Богові	Конкретизація
269.	Thank Heaven	Дякувати Всевишньому	Конкретизація
270.	That mattered a straw	Хоч трохи важило в житті	Модуляція
271.	The advent of God	Пришестя Боже	Буквальний переклад
272.	The cream of English society	Вершків англійського суспільства	Буквальний переклад
273.	The devil of an effort	Справа не із легких	Нейтралізація
274.	The edge of her mind	Гостроту її розуму	Модуляція
275.	The hand of God	Це Божа рука	Граматична трансформація (порядок слів)
276.	The House of Commons	Палаті громад	Буквальний переклад

277.	The last person in the world one would have expected	А ніхто, мабуть, від неї не чекав	Антонімічний переклад
278.	The last thing he wished	Найменше йому хотілося	Модуляція
279.	The mothers gave suck to their young	Матері годували груддю немовлят	Описовий переклад
280.	The quarter struck	Пробило чверть години	Конкретизація
281.	The scapegoat	Цапа-відбувайла	Буквальний переклад
282.	The traffic ceases	Всі справи відкладалися набік	Описовий переклад
283.	The troubles of the flesh	Мук плоті	Емфатизація
284.	There was colour in her cheeks	Щоки зайнялися рум'янцем	Конкретизація
285.	There was quite a scene	Вони таки посварилися	Модуляція
286.	They had taken their vow	Заприсяглися	Граматична трансформація (опущення)
287.	They made it up	Вони помирилися	Буквальний переклад
288.	They used to get together	Вони мали звичку виходити і обмінюватися враженнями	Конкретизація
289.	Thick in the head	Трохи тугодум	Модуляція
290.	Things stand out	Все видається дуже дивним	Описовий переклад

291.	Think him a good sort	Загалом дуже хорошої думки про нього	Описовий переклад
292.	Though Miss Kilman had her share in it	Хоч і не без участі міс Кілман	Антонімічний переклад
293.	Three great emotions bowled over him	Його охопили три великі почуття	Генералізація
294.	Ticketing the moment	Навішавши на ту мить ярлик	Описовий переклад
295.	Times without number	Скільки ж то?	Генералізація
296.	To and fro	В обидва боки	Описовий переклад
297.	To be having an awful scene	Влаштовувати отакі жахливі сцени	Граматична трансформація (однина-множина)
298.	To bits and pieces	На всі боки	Модуляція
299.	To burst into flames	Спалахнути огненними язиками	Конкретизація
300.	To do her justice	Треба віддати їй належне	Буквальний переклад
301.	To do him justice	Варто відзначити	Модуляція
302.	To have a look	Поглянути	Граматична трансформація (опущення)
303.	To look for his return	Виглядаючи його з дороги	Модуляція
304.	To make a clean breast of it all	Ліпше про це відверто розповісти	Описовий переклад

305.	To make up my mind	Наважитися	Граматична трансформація (опущення)
306.	To pay himself this little tribute	Віддати собі хорошому належне	Емфатизація
307.	To take literally	Розуміє все у буквальному сенсі	Граматична трансформація (додавання)
308.	To the end of time	До кінця світу	Модуляція
309.	Took after	Геть викопаний	Емфатизація
310.	Took it all as a matter of course	Сприймала все довкруг себе, як належне	Описовий переклад
311.	Took the hint	Зрозуміла натяк	Буквальний переклад
312.	Turned faint	Ледь не зомліла	Описовий переклад
313.	Turning a little pink	Трохи зашарівшись	Описовий переклад
314.	Turning bright pink	Зашарілася	Генералізація
315.	Turns pink	Уся почервоніла	Граматична трансформація (опущення)
316.	Very red in the face	З геть розчервонілим обличчям	Граматична трансформація (порядок слів)
317.	Was about to happen	Станеться	Граматична трансформація (опущення)
318.	Was nearly driven mad by him	Іноді доводить до кипіння	Модуляція
319.	Was out of sorts	Їй трохи зле	Модуляція

320.	We have had our little talk	Ми тут перекинулися словом	Конкретизація
321.	We've had enough	Уже наслушалися	Модуляція
322.	Went into raptures	Показувала, що просто в захваті	Описовий переклад
323.	Were about to	З хвилини на хвилину має	Емфатизація
324.	Were at his feet	Перед ним падали ниць	Описовий переклад
325.	Were more or less in order	Як там все просувається	Модуляція
326.	Were never very well off	Не відзначалися великою заможністю	Описовий переклад
327.	What a lark!	Як приємно!	Генералізація
328.	What a waste!	Що за дурниця!	Модуляція
329.	What was it about	Чого це вони зчепилися	Конкретизація
330.	What with one thing and another	Так чи інакше	Граматична трансформація (опущення)
331.	What's her name	Як її прізвище	Описовий переклад
332.	Where are you off to?	На прогулянку?	Конкретизація
333.	Which was to Hugh's credit	Це робило честь самому Г'ю	Граматична трансформація (порядок слів)
334.	White as a sheet	Білий, як стіна	Модуляція

335.	Who laughed aloud	А народ таки вголос сміявся	Граматична трансформація (додавання)
336.	Who would see one through	Що не залишать тебе у біді	Модуляція
337.	With a wave of the hand	За помахом руки	Граматична трансформація (опущення)
338.	With an air of being offended	З виглядом, ніби образилася	Модуляція
339.	With another throw of the dice	Якби гральні кості впали інакше	Буквальний переклад
340.	With few twigs of knowledge	З тією жменею знань	Модуляція
341.	With her prominent eyes fixed	Із її витрішкуватими очиськами	Емфатизація
342.	With the tears running down his cheeks	Зі сльозами на щоках	Граматична трансформація (опущення)
343.	Without a penny in her pocket	Без гроша за душею	Модуляція
344.	Without a penny to her name	Без гроша за душею	Модуляція
345.	Without a touch of imagination	Без натяку на творчість	Модуляція
346.	Without a word	Без жодних зайвих слів	Граматична трансформація (однина-множина)

347.	Woman he had always had in mind	Жінкою його давніх мрій	Емфатизація
348.	World might have turned upside down	Світ перевернувся	Граматична трансформація (опущення)
349.	Year by year	Щороку	Граматична трансформація (опущення)
350.	Year in year out	Роками	Граматична трансформація (однина-множина)

ДОДАТОК В
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ ДЕВІДА ГЕРБЕРТА ЛОУРЕНСА
«КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ»

№	Оригінал	Переклад	Перекладацька трансформація
1.	A continental male	Самець небританського походження	Описовий переклад
2.	A damn good time	Щастя	Нейтралізація
3.	A gleam of revengeful pride	Світився мстивою гордістю	Буквальний переклад
4.	A good deal of	Великої частини	Модуляція
5.	A hopeless outsider	Виявившись безнадійним аутсайдером	Транскрибування
6.	A laugh came on his face	Усмішка з'явилася на його обличчі	Модуляція
7.	A little smile came into his eyes for a moment	На мить у очах чоловіка з'явилася напівусмішка	Конкретизація
8.	A look of suffering and detachment	Відтінок страждання і відстороненості	Конкретизація
9.	A mad hatter's tea-party	Чаювання в божевільного капелюшника	Буквальний переклад
10.	A man of society	Світський чоловік	Модуляція
11.	A man was like a child	Чоловік — це немов	Модуляція

	with his appetites	голодне дитя	
12.	A man with a fair amount of money	Людину з солідною сумою грошей	Генералізація
13.	A vital little dynamo	Маленька жива динамо-машина	Конкретизація
14.	A woman has no glamour for a man any more	Жінка втратила для чоловіка свої чари	Антонімічний переклад
15.	Ab ovo	Аб ово	Транслітерація
16.	Across the park ran a path	Через парк до воріт пролягала стежка	Описовий переклад
17.	All he wanted on earth	Все, чого він палко жадав на цій землі	Емфатизація
18.	All in due season	Усе в свій час	Генералізація
19.	All our individuality has run that way	На це йдуть усі сили особистості	Конкретизація
20.	All sorts of people	Різних людей	Нейтралізація
21.	All the rest you can get along without	Без усього іншого ти легко, елементарно обійдешся	Емфатизація
22.	All-my-eye-Betty-Martin	Пусте рюмсання	Генералізація
23.	Among the English upper classes	До англійської аристократії	Модуляція

24.	An ownerless dog	Бездомного пса	Модуляція
25.	And as such Connie stuck to him passionately	А тому Коні прикипіла до нього всім серцем	Модуляція
26.	And bit on and held on	Вгризаєшся в роботу	Конкретизація
27.	And jazzed, and Charlestoned	Слухають джаз і танцюють чарлстон	Описовий переклад
28.	And mixed with the young Cambridge group	І водилися з товариством молодих людей з Кембриджа	Описовий переклад
29.	And what sort of a good time?	Якого роду щастя?	Емфатизація
30.	And squeezed the life out of her	І мало дух не випустив	Модуляція
31.	As a matter of fact	Насправді	Модуляція
32.	As a matter of fact	Річ у тім	Модуляція
33.	As far as I can see	Здається	Генералізація
34.	As far as kissing is concerned	Коли доходить до поцілунків	Модуляція
35.	As if he had trespassed on one's privacy and inner freedom	Немовби той посягнув на її особистість чи внутрішню свободу	Модуляція
36.	As if the ass had spoken	Ніби у віслиюка прорізався голос	Модуляція

37.	As if their whole life depends on it	Ніби усе їхнє життя залежить від цього	Буквальний переклад
38.	As if they had lost a shilling and found sixpence	Ніби втратили шилінг, а знайшли шестипенсову монету	Буквальний переклад
39.	At the bottom of Connie's soul	в Коні на дні душі	Граматична трансформація (порядок слів)
40.	At the same time	Водночас	Граматична трансформація (опущення)
41.	At the very bottom of his soul	В самій глибині душі	Модуляція
42.	At the very core of him	В самій його суті	Буквальний переклад
43.	At your time of life	На ваш вік	Модуляція
44.	Be coming out in his true colours	Бачився в його правдивому вигляді	Описовий переклад
45.	Be damned	Хай горять	Модуляція
46.	Before he joined up	Аж доки пішов в армію	Конкретизація
47.	Beyond this nothing really touched him	Все інше його по-справжньому не цікавило	Модуляція
48.	Beyond words	Яка не піддавалася жодним словам	Емфатизація
49.	Black manna from the skies	Чорна манна приречених небес	Граматична трансформація (додавання)

50.	Black women	Чорних жінок	Буквальний переклад
51.	Burst into a laugh	Розсміявся	Нейтралізація
52.	But he could not bring himself to do it	Та не зміг себе примусити	Граматична трансформація (опущення)
53.	But that's not the point	Але річ у тому	Антонімічний переклад
54.	By God	Господи Боже	Емфатизація
55.	Certainly neither eyes nor minds	Безперечно, в них не було ні очей, ні розуму	Граматична трансформація (множина-однина)
56.	Certainly she could take him without giving herself into his power	Без сумніву, вона могла брати його, не віддаючи себе в його владу	Описовий переклад
57.	Clifford Chatterley was more upper-class than Connie	Кліффорд Чатерлей належав до вищого за Коні класу	Описовий переклад
58.	Clifford made big eyes	Кліффорд зробив круглі очі	Модуляція
59.	Clifford was making strides into fame	Кліффорд завойовував славу	Генералізація
60.	Clifford was yellow at the gills with anger	Кліффорд пожовк від злості	Граматична трансформація (опущення)
61.	Cock-a-hoopy nonsense	Хвальковита нісенітниця	Генералізація
62.	Connie and he were attached to one another	Вони з Коні любили одне одного	Емфатизація
63.	Connie was a little	Коні приголомшили	Емфатизація

	overwhelmed		
64.	Connie was in love with him	Коні закохалася в нього	Буквальний переклад
65.	Connie was not keen on chains	Коні не вельми розумілася на ланцюгах	Модуляція
66.	Damn it all	Чорт з ним усім	Конкретизація
67.	Day after day	День за днем	Буквальний переклад
68.	Disciple dogs	Шавки	Емфатизація
69.	Do you all the good in the world	Треба жити собі на втіху	Модуляція
70.	Does it matter very much?	Хіба це має велике значення?	Граматична трансформація (порядок слів)
71.	Does you no good	Не приносить радості	Модуляція
72.	Down-at-heel Dublin street-rat	Дублінський щур на неохайних підборах	Описоий переклад
73.	étape after étape	етапе за етапе	Транскрибування
74.	Every sort of good time	Усіляке щастя	Емфатизація
75.	Ex cathedra	Екс катедра	Транскрибування
76.	Fall into fits of vacant depression	Впадав у періоди байдужості й депресії	Конкретизація
77.	Famous evenings of the cronies	Славних дружніх вечорів	Нейтралізація
78.	Felt like going away	Хотілося знову піти геть	Конкретизація

79.	Fixing his eyes on her	Втупивши в неї погляд	Емфатизація
80.	For a little while	На деякий час	Модуляція
81.	For God's sake!	Бога ради!	Буквальний переклад
82.	For God's sake	Ради Бога	Буквальний переклад
83.	For the life of her	Що воно значило для її життя	Описовий переклад
84.	For willy-nilly	Хоч-не-хоч	Модуляція
85.	From day to day	День за днем	Буквальний переклад
86.	Full of his duty	Переповнювала значимість його обов'язків	Описовий переклад
87.	God alone knows	Один Бог знає	Граматична трансформація (порядок слів)
88.	God help him	Боже, поможи йому	Буквальний переклад
89.	God only knows	Ніхто не знає	Антонімічний переклад
90.	Gone on a breath	На одному подиху	Конкретизація
91.	Good God	Боже правий	Модуляція
92.	Had a good opinion of him	Був про нього високої думки	Модуляція
93.	Hang dog	Дворняга	Модуляція
94.	Has got down to rock bottom	Здобув тверду основу	Модуляція

95.	Have no interest for anyone else	Ні для кого не становлять жодного інтересу	Емфатизація
96.	He changed colour	Він змінився в лиці	Модуляція
97.	He didn't expand or let himself go	Не захоплювався, не давав собі волі	Модуляція
98.	He didn't put on airs to himself	Він не бундючився	Емфатизація
99.	He felt the devil twisting his tail	Він відчував, як чорт крутить хвостом	Конкретизація
100.	He gave the wry, quick hiss of a laugh	Він засміявся з чудернацьким присвистом	Описовий переклад
101.	He had an air of aplomb	Дивився з апломбом	Модуляція
102.	He had been through the war	Він пройшов війну	Модуляція
103.	He had caught the public	Він заволодів публікою	Емфатизація
104.	He had made an impression on her	Справив на неї враження	Опущення
105.	He had pushed his way by sheer instinct	Він проклав собі дорогу на сцену і до її вершин завдяки гострому інстинктові	Описовий переклад
106.	He had taken to writing	Він почав писати	Конкретизація

	stories	оповідання	
107.	He let life take its course	Дав життю йти своїм шляхом	Описовий переклад
108.	He paid a flying visit	Ненадовго завітав	Генералізація
109.	He remained for a moment still	Якусь мить він стояв непорушно	Конкретизація
110.	He remained in the doctor's hands	Він залишався на руках лікарів	Граматична трансформація (однина-множина)
111.	He stood his ground	Стояв на своєму	Модуляція
112.	He took command of the situation himself at once	Він одразу оволодів ситуацією	Модуляція
113.	He used any handy rubble in the making	Він застосовував усе, що траплялося під руку	Описовий переклад
114.	He was a man of experience	Він сам був досвідченою людиною	Генералізація
115.	He was absolutely Bond Street	З ніг до голови з Бонд-стріт	Модуляція
116.	He was at his ease	Він почувався у своїй тарілці	Описовий переклад
117.	He was no good	Він виявився таким розчаруванням	Конкретизація
118.	He was not in touch	Контакту не було	Граматична трансформація (актив-пасив)

119.	He was white as milk	Він був білий наче молоко	Буквальний переклад
120.	He was yellow with anger	Він зблід від злості	Модуляція
121.	He went pale	Він сполотнів	Конкретизація
122.	Heaven knows	Бачить Бог	Конкретизація
123.	Heaven knows why	Бог його знає	Конкретизація
124.	Her quick ear	Її чутливе вухо	Модуляція
125.	His face went yellow	Його обличчя пожовкло	Буквальний переклад
126.	His face white with the effort	Обличчя зблідло від напруги	Описовий переклад
127.	His hold on life was marvelous	Він несамовито тримався за життя	Описовий переклад
128.	Honeymoon	Медовий місяць	Буквальний переклад
129.	Hors de combat	Ор дю комба	Транскрибування
130.	How you make your money	Яким чином ти заробляєш гроші	Модуляція
131.	I don't take much notice of people	На людей я рідко зважаю	Антонімічний переклад
132.	I lead the deuce of a life	Я веду чортзна-що, а не життя	Емфатизація
133.	I never run across	Ніколи не зустрічав	Генералізація
134.	I only know my own	Я можу говорити тільки	Модуляція

	case	про себе	
135.	I refuse to make a mountain of it	Не хочу робити з цього проблему	Модуляція
136.	I was really glad	Я дуже зрадів	Емфатизація
137.	I will see to it at once	Я негайно все виконаю	Конкретизація
138.	I'd rather you said that to me than said you love me	Як добре, що ви сказали саме це, а не те, що любите мене	Описовий переклад
139.	I'd wipe the machines off the face of the earth	Я б стер машини з лиця землі	Буквальний переклад
140.	If that is the way one can put it	Якщо можна так висловитися	Описовий переклад
141.	If the truth must be told	Якщо по правді	Опущення
142.	If we stick to that	Якщо нам триматися за це	Генералізація
143.	If you don't hear anything from him	Якщо від нього не буде новин	Конкретизація
144.	If you have 'affairs'	Або чи заводиш "романи"	Емфатизація
145.	If you want to make your end	Якщо хочеш досягти своєї мети	Модуляція
146.	I'm quite willing	Дуже хочу	Емфатизація
147.	In a sudden flash	Рвучко	Нейтралізація

148.	In a very short time	У найкоротший час	Емфатизація
149.	In an instant	На мить	Буквальний переклад
150.	In another moment	Зараз	Модуляція
151.	In God's name	Ради Бога	Модуляція
152.	In her way	По-своєму	Генералізація
153.	In our present day	В нинішні часи	Генералізація
154.	In the eyes of the vast seething world	В очах широкого клетотливого світу	Буквальний переклад
155.	In the flesh	А насправді	Модуляція
156.	Is not my department.	Не належать до моєї компетенції	Модуляція
157.	Isn't it worth considering?	Чи не варто над цим подумати	Генералізація
158.	It had nothing to do with	Воно не мало жодного відношення	Модуляція
159.	It just went on	Усе йде своїм шляхом	Описовий переклад
160.	It may not suit the process of my mind	Може, це не узгоджується з тими процесами, які відбуваються в моєму розумі	Описовий переклад
161.	It sounds like	Ви так говорите	Модуляція
162.	It was great fun	От забава	Нейтралізація

163.	It was some old impression of authority on her own mind or soul	Це було якесь давнє враження, ніби на її розум чи душу хтось тисне	Описовий переклад
164.	It was that that really made Connie lose her power	І це наче спаралізувало Коні	Модуляція
165.	It was the last bit of passion left	Єдине, що лишилося від пристрасті	Описовий переклад
166.	Just sheer joy in pulling somebody else to bits	Скільки радості в тому, щоб роздерти ще когось на шматки	Емфатизація
167.	Just to keep the business mechanically going	Навіть для простого механічного плину справ	Граматична трансформація (однина-множина)
168.	Keep his tail up	Ходити з гордо задертим хвостом	Емфатизація
169.	Keep up tradition	Плекати традицію	Конкретизація
170.	Kept going in spirits	Підбадьорюєш	Граматична трансформація (опущення)
171.	L'amour avait passe par la	Як кажуть: «Лямур аве пасе пар ла»	Транскрибування
172.	Lead a regular life	Вести розмірене життя	Модуляція
173.	Let him come to his senses	Дамо йому отямитись	Модуляція
174.	Let their souls go out to	Віддали їй свої душі	Буквальний переклад

	her		
175.	Life-long companionship	Спілкування протягом цілого життя	Описовий переклад
176.	Like black manna from the skies of doom	Немов чорна манна приречених небес	Описовий переклад
177.	Little by little	Мало-помалу	Буквальний переклад
178.	Live the pace	Жити в ногу з часом	Описовий переклад
179.	Lloyd George came to save the situation	З'явився Лойд Джордж, який мав урятувати становище	Описовий переклад
180.	Love had gone through them	Вони пізнали любов	Модуляція
181.	Love was a thing you didn't fool yourself about	Кохання було предметом, з приводу якого не залишилося жодних ілюзій	Описовий переклад
182.	Love was only a minor accompaniment	Любов грала роль незначного акомпанементу	Описовий переклад
183.	Made her a slight bow	Ледь уклонився їй	Граматична трансформація (порядок слів)
184.	Make a clean thing of it	Внести ясність	Модуляція
185.	Make money	Заробляти гроші	Конкретизація
186.	Make up your mind to it	Наладь відповідно свій	Конкретищація

		розум	
187.	Marry-and-have-done-with-it	Одружитися і — край	Описовий переклад
188.	Michaelis had the ear of a few million people	Майкаліса слухало принаймні пару мільйонів людей	Описовий переклад
189.	Michaelis was the last word in what was caddish and boulderish	Майкаліс став останнім словом вульгарності й поганого виховання	Описовий переклад
190.	Middle-and lower-class humanity	Люди з середнього й нижчого класу	Описовий переклад
191.	Missed the bus	Не встигали на свій автобус	Модуляція
192.	More or less	Більш-менш	Граматична трансформація, опущення
193.	More or less	Майже	Генералізація
194.	More or less in bits	Мало не по шматках	Антонімічний переклад
195.	My God	Господи	Буквальний переклад
196.	My God, no	Ні, Господи	Граматична трансформація (порядок слів)
197.	My-eye-Betty-Martin sob-stuff	Розпускати нюні	Генералізація
198.	Ne plus ultra.	Не плюс ультра	Транскрибування
199.	Nine times out of ten	У дев'яти випадках з	Модуляція

		десяти	
200.	No caps were touched, no curtseys bobbed	Жодного скинутого капелюха, жодного реверансу	Описовий переклад
201.	No matter how many skies have fallen	Хоч скільки б не впало небес	Антонімічний переклад
202.	No trace of dialect	Не було й сліду місцевої говірки	Конкретизація
203.	None the less	Тим не менш	Буквальний переклад
204.	Not a bit	Ніскільки	Модуляція
205.	Not give herself away	Не виказуючи себе	Описовий переклад
206.	Not the big sort	Не найвищого ґатунку	Емфатизація
207.	Oh God	Чорт візьми	Антонімічний переклад
208.	Old buffers of generals altogether	Разом із старими шкарбанами — генералами	Емфатизація
209.	On a rather inadequate income	При досить незначних прибутках	Граматична трансформація (однина - множина)
210.	On the contrary	Навпаки	Буквальний переклад
211.	Once you've done that, you can't help it	Там уже тебе ніщо не зупинить	Модуляція
212.	One had to put up with it	З цим варто примиритися	Генералізація

213.	One was less in love with the boy afterwards	Після того кожна з них почувалася менше закоханою в свого хлопця	Описовий переклад
214.	One who would do	Такий, що підійде	Конкретизація
215.	Only in a way	Лише частково	Модуляція
216.	Or for no reason at all	Або зовсім безпричинно	Граматична трансформація, (порядок слів)
217.	Or I'm done	Інакше мені кінець	Модуляція
218.	Out of nowhere	Із нікуди	Буквальний переклад
219.	Out of nowhere	Нізвідки	Генералізація
220.	Out of the thin air	З чистого повітря	Модуляція
221.	Poles apart from them	Відкидають нас на діаметрально протилежні полюси	Описовий переклад
222.	Poor devil	Бідолашний Кліфорд	Модуляція
223.	Pretends to rule the roost	Претендує на керівництво	Генералізація
224.	Rather a lot of people	Цілу купу народу	Емфатизація
225.	Relieved to get away from the contact	Відійшла з щирим полегшенням, що ця зустріч закінчилася	Описовий переклад
226.	Restless and ill-sitting soul	Неспокійна й непосидюча натура	Описовий переклад

227.	Roared with laughter	Заревів від сміху	Буквальний переклад
228.	Roman de la rose	Роман де ла розе	Транскрибування
229.	Round here	В цих краях	Конкретизація
230.	Set the mind and the reason to cock it over the rest	Поставте розум і рацію над усім іншим	Генералізація
231.	She changed colour	Змінилася в лиці	Модуляція
232.	She changed colour	Вона змінилася в лиці	Модуляція
233.	She had to be quiet as a mouse	Вона мала мовчати, як миша	Модуляція
234.	She turned me down	Вона мене покинула	Генералізація
235.	She was a woman who had her own income and her own way	Вона мала власні прибутки і власний ритм життя	Описовий переклад
236.	She was going to pieces in some way	Життя її йде шкереберть	Емфатизація
237.	She was so beautifully out of contact	Вона так чудово порвала всякий контакт зі світом	Емфатизація
238.	She went through the days	Вона проживала	Генералізація
239.	She's a bonny Scotch trout	Свіжа шотландська форелька	Емфатизація
240.	She's not the pilchard sort of little slip of a girl	Вона ж не якась сардина засушена	Емфатизація

241.	Silence fell	Запала мовчанка	Емфатизація
242.	Silent fight-to-the-death	Мовчазною бійкою не на життя, а на смерть	Описовий переклад
243.	Simply tearing myself to pieces	Розриваюся на шматки	Опущення
244.	So there you are	От такі справи	Модуляція
245.	So they might as well ride on top for a bit	Тому можуть якийсь час на заздрість усім перебувати на вершині	Описовий переклад
246.	Something to live up to	З яким варт примиритися	Модуляція
247.	Something was in Clifford's mind	Це «щось» засіло в Кліффорд а в голові	Емфатизація
248.	Stand at a loss	Розгубилась	Генералізація
249.	Started the little engine	Завів маленький моторчик	Модуляція
250.	Stray-dog's soul	Душу бродячого пса	Буквальний переклад
251.	Tail-between-the-legs look	Він тримався, ледь підібгавши хвоста	Описовий переклад
252.	Take it to heart	Узяти це близько до серця	Описовий переклад
253.	Thank God	Богу дякувати	Граматична трансформація (порядок слів)
254.	Thank heaven	Дякувати Господові	Конкретизація

255.	Thank the Lord	Богу дякувати	Генералізація
256.	That bucked you up for a while	Що на мить підносить	Антонімічний переклад
257.	That the poets did not seem to have taken sufficiently into account	Саме цю обставину не достатньо враховували поети	Конкретизація
258.	That would come to an end	Цьому настане кінець	Буквальний переклад
259.	The bitch-goddess of Success	Продажна богиня успіху	Нейтралізація
260.	The boy was laid up with influenza	Посильний хлопчик зліг від грипу	Конкретизація
261.	The colour flew in her cheeks	Її щоки палали	Модуляція
262.	The day had greyed over	День зовсім посірів	Емфатизація
263.	The driving power	Рушійна сила	Буквальний переклад
264.	The hand of God	Це була б Божа благодать	Модуляція
265.	The heart of England	Справжнє серце Англії	Емфатизація
266.	The occasional flower of an adventure	Випадковою квіткою любовної пригоди	Конкретизація
267.	The people had guts	А люди — мужність	Модуляція
268.	The place remembered,	Ці місця їх пам'ятали, все	Граматична трансформація

	still remembered	ще пам'ятали	(однина-множина)
269.	The real dog among dogs	Справжнім псом був той	Граматична трансформація (опущення)
270.	The sun fell on her naked limbs	Сонце падало їй на тіло	Генералізація
271.	The war had brought the roof down over her head	Війна розтрощила дах над її головою	Емфатизація
272.	The whole of his being	Вся його істота	Буквальний переклад
273.	The world is supposed to be full of possibilities	Здавалося, світ таїть у собі багато можливостей	Описовий переклад
274.	The world looked worn out	Такий зношений світ	Граматична трансформація (опущення)
275.	The young intellectuals of the day	Молоді інтелектуали тих днів	Граматична трансформація (однина-множина)
276.	Their interests had never ceased to flow together over his work	В роботі їхні інтереси завжди були єдиними	Описовий переклад
277.	Then let's leave it all alone	Тоді викиньмо все з голови	Модуляція
278.	There's black days ahead	Попереду чорні дні	Граматична трансформація (порядок слів)
279.	There's lots of good fish in the sea	У морі плаває багато доброї риби	Буквальний переклад
280.	There's no point in	Не має сенсу	Буквальний переклад

281.	They had had a good time there	І там вони насолоджувалися життям	Модуляція
282.	They left everything out	Ні на що не зважають	Антонімічний переклад
283.	They merely belonged to another species	Вони обоє просто належали до відмінної раси	Конкретизація
284.	They were just as good as the men themselves: only better, since they were women	Вони були такі ж розумні, як і чоловіки, тільки кращі, адже були жінками	Конкретизація
285.	They were rather earnest about the Tommies	Вони щиро вболівали за рядових	Нейтралізація
286.	They were worse than ever	Найгірші за всіх	Емфатизація
287.	They're both too good to be true	Обидва надто добрі, щоб існувати насправді	Описовий переклад
288.	This country had a grim will of its own	Ця земля тайла в собі якусь понуру волю	Описовий переклад
289.	Thousands of gasping dogs with lolling tongues	Тисячі засапаних псів, висолопивши язики	Буквальний переклад
290.	Time went on	Час ішов	Буквальний переклад
291.	Tip-topppers	Людей вищого товариства	Описовий переклад
292.	To be made use of	Щоб одержати з нього	Описовий переклад

		користь	
293.	To breathe in art	Дихати повітрям мистецтва	Конкретизація
294.	To bring down the whole show with a smash	Розбити весь цей спектакль одним ударом	Нейтралізація
295.	To bring success	Яка має принести успіх	Описовий переклад
296.	To draw their steel in readiness	В них немає потреби тримати мечі наголо	Модуляція
297.	To get through	Щоб дати собі раду	Описовий переклад
298.	To give them death	Дати їм умерти	Буквальний переклад
299.	To go wrong	Вийти з ладу	Модуляція
300.	To have power over him	Щоб тримати його під своєю владою	Описовий переклад
301.	To keep the Chatterley name alive	Щоб, поки можливо, залишалося живим ім'я Чатерлеїв.	Описовий переклад
302.	To make a scene	Поскандалити	Модуляція
303.	To my thinking	На мою думку	Буквальний переклад
304.	To rule her own roost	Правити домом на власний розсуд	Описовий переклад
305.	To run after the women	Швендяти за жінками	Емфатизація
306.	To shake off the old and	Позбутися старих,	Модуляція

	sordid connexions and subjections	бридких зв'язків і залежності	
307.	To start housekeeping	Започатковувати господарство	Буквальний переклад
308.	To the bottom of her soul	До глибини душі	Модуляція
309.	To the family 'seat'	До сімейного гнізда	Модуляція
310.	Tommy Dukes came off best	Краще почувався Томі Дюкс	Нейтралізація
311.	Tongue of fire	Язичок вогню	Емфатизація
312.	Two people fall into a sort of unison	Двоє людей доходять до особливої злагожденості	Описовий переклад
313.	Une immense esprance a travers la terre	Ун міманс есперанс атраверсе ла терре	Транскрибування
314.	Up to a point	Вищого класу	Емфатизація
315.	Wait-and-see sort	Що керувався принципом «поживемо— побачимо»	Описовий переклад
316.	Was a great success	Сподобалася надзвичайно	Описовий переклад
317.	Was fraying out to nothing	Яка зношується до дірок	Модуляція
318.	Was white with vexation	Він пожовтів від люті	Модуляція

319.	We can only do our bit	Це все, що в наших силах	Описовий переклад
320.	We have the habit of each other	Ми звикли одне до одного	Модуляція
321.	We say such spiteful things behind our backs	Ми злословимо один про одного заочі	Модуляція
322.	Well and good	Прекрасно	Граматична трансформація (опущення)
323.	Well-to-do intelligentsia	Заможна інтелігенція	Модуляція
324.	Were always something of a wonder to her	Завжди викликали її інтерес	Нейтралізація
325.	We're white men	Але ж ми білі чоловіки	Конкретизація
326.	What made men so down on Michaelis	Так настроювала проти нього чоловіків	Генералізація
327.	When he had to deal with them	Коли доводилося мати з ними справу	Описовий переклад
328.	When her sympathy was awakened	Коли в ній прокидалася симпатія	Описовий переклад
329.	When those days were gone	Коли ті дні назавжди скінчилися	Емфатизація
330.	While he went his own way	А сам жив своїм життям	Модуляція
331.	White lambs only	Тільки білі баранчики	Емфатизація
332.	Who had already made	Який спромігся добре	Генералізація

	a large fortune	заробити	
333.	Whole soul and body	Вся її душа, все її тіло	Емфатизація
334.	With a deep shudder	І він затремтів усім тілом	Описовий переклад
335.	With a red face	Постійно рум'яний	Модуляція
336.	With a woman's backing	Коли в тилу є жінка	Модуляція
337.	With his queer grin of a smile	Усміхаючись такою дивною посмішкою	Описовий переклад
338.	With lusty and splendid-throated young fellows	З хтивими й горластими юнаками	Конкретизація
339.	Would you care to sit down	Присядьте, якщо ваша ласка	Модуляція
340.	Wrapped up in himself	Заглиблений в себе	Нейтралізація
341.	Yet women sometimes fell for him	І все ж він часом подобався жінкам	Нейтралізація
342.	You couldn't kick it away	Нічого не вдієш	Модуляція
343.	You had to take it out some way or other	В той чи інший спосіб ти мушиш побороти її	Описовий переклад
344.	You set fire to her	Ви підпалили цю дівчину	Конкретизація
345.	You stick to your side	Ти на своєму боці	Генералізація
346.	You'd have to run the show	Ти ламаєш цю комедію	Конкретизація

347.	Your rhythm wouldn't let you	Тобі не дозволить твоє почуття гармонії	Описовий переклад
348.	You're quite right	Ви цілком маєте рацію	Описовий переклад
349.	You've got to beat your way in	Треба прорватися всередину	Описовий переклад